

**TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

2017 YILI HUBUBAT SEKTÖR RAPORU

**ANKARA
2018**

İÇİNDEKİLER

1.	DUNYADA DURUM	2
1.1.	Hububat	2
1.1.1.	Buğday	3
1.1.2.	Arpa	6
1.1.3.	Çavdar	8
1.1.4.	Yulaf	8
1.1.5.	Mısır	9
1.1.6.	Çeltik-Pirinç	14
2.	TURKIYE'DE DURUM	20
2.1.	Hububat	20
2.1.1.	Buğday	20
2.1.2.	Arpa	24
2.1.3.	Yulaf	26
2.1.4.	Çavdar	27
2.1.5.	Mısır	27
2.1.6.	Çeltik-Pirinç	31
2.2.	Türkiye Mamul Madde İhracatı	35
3.	TEŞEBBUSUN SEKTÖRİÇİNDEKİ YERİ	37
3.1.	2017 Yılı Hububat Alım Politikaları	39
3.2.	Hububat Stok Durumu	40
3.3.	2017 Yılı Mısır Alım Politikaları	41
3.4.	2017 Yılı Çeltik Alım Politikaları	43
4.	DUNYADA UYGULANAN HUBUBAT DESTEKLEME SİSTEMLERİ	47
4.1.	Avrupa Birliği	47
4.1.1.	Reform Süreci	47
4.1.1.1.	1992 Yılı Mac Şahny Reformu	47
4.1.1.2.	1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu	49
4.1.1.3.	2003 Yılı Reformu (Tek Çiftlik Odemesi)	50
4.1.1.4.	2013 Yılı Reformu (Çevre Odaklı Reform)	51
4.1.2.	Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları	52
4.1.3.	Ödeme Kurumları	52
4.1.4.	Hububatta Uygulanan Gümrük Vergileri	53
4.1.5.	Çeltik ve Pirinçte Uygulanan Gümrük Vergileri	54
4.1.6.	TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları	55
4.1.6.1.	Ulusal Program Hükümleri	55
4.1.6.2.	Uyum Yönetmeliklerinin Hazırlanması	56
4.1.6.3.	AB Komisyonu ve Ulusal Program Kapsamında Yer Alan Değerlendirmeleri	56
4.1.6.4.	Uyum Yönetmelikleriyle Sağlanan Yenilikler	57
4.2.	Amerika Birleşik Devletleri	57
4.3.	Avustralya	58
4.4.	Kanada	58
4.5.	Arjantin	59
5.	LİSANSLI DEPOCULUK	60
5.1.	Lisanslı Depoculuk Kapsamındaki Ürünler	61
5.2.	Lisanslı Depoculuğun Müsafiyyet ve Avantajları	61
5.3.	Yetkilendirilmiş Borsalar	63
5.4.	Yetkili Sınıflandırıcılar	63
5.5.	Referans Yetkili Sınıflandırıcılar	63
5.6.	Lisanslı Depoculuk ve TMO	63
5.6.1.	Sistemin Tanımı	63
5.6.2.	Sistemin Başlıca Faydaları	63
5.6.3.	Lisanslı Depoculuğun Gelişim Sürecinde TMO'nun Yeri	64
5.6.4.	Lisanslı Depoculuk ve TMO'nun Depo Yapım Hamlesi	64

HUBUBAT SEKTÖR RAPORU

1. DÜNYADA DURUM

1.1. Hububat

Hububat üretimi, 2017/18 döneminde önceki dönemin %2 altında 2,1 milyar ton seviyesinde tahmin edilmektedir. Hububat ürünleri arasında buğday üretiminde artış, mısır ve arpa üretiminde düşüş kaydedilirken yulaf ve çavdar üretimi neredeyse aynı seviyede kalmıştır.

Tablo 1. Dünya Hububat Bilgileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	1.806	1.801	1.759	1.860	1.804	2.011	2.056	2.016	2.140	2.092
Ticaret	251	242	244	274	271	310	322	346	352	362
Tüketim	1.735	1.764	1.787	1.853	1.816	1.931	2.010	1.986	2.082	2.109
Stok	404	441	413	420	409	489	536	566	623	606

Kaynak: IGC, 2018 Mart 2018 (*) Tahmin

Küresel hububat üretimindeki düşüş; büyük ölçüde majör mısır ihracatçı ülkeleri olan ABD, Brezilya ve Arjantin’de mısır üretiminin düşmesinden kaynaklanmaktadır. Mısır üretimindeki düşüşe rağmen hububat üretimi ikinci en büyük seviyesinde gerçekleşmiş olup yüksek açılış stoklarıyla birlikte arz boldur. Hububat arzında yaşanan bu bollukta son 5 yıldır hava koşullarının olumlu seyretmesinin yanı sıra, getiri oranları yüksek olan mısırın hem ekim alanında hem de veriminde kaydedilen sürekli artış etkili olmuştur.

Küresel hububat tüketimi, üretimdeki düşüşe rağmen yemlik ve endüstriyel mısır kullanımı ile gıdalık buğday tüketimindeki artışa bağlı olarak 27 milyon ton artarak 2.109 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. Buğday tüketimi, Asya ve Afrika’da gıdalık tüketimdeki büyümenin devam etmesiyle rekor seviyeye ulaşırken mısır tüketimi, yıllar itibarıyla yükseliş göstermekte olup 2011 yılından itibaren son on yıllık ortalamasının üzerinde seyretmektedir. Hububat tüketiminde en büyük paya sahip olan mısırın dünya genelinde et tüketimindeki artışla yemlik kullanımı, fosil yakıtların kullanımının sınırlandırılması politikaları ile biyo-yakıt amaçlı kullanımı artmaktadır.

Üretimdeki düşüşle birlikte tüketimdeki artış, küresel kapanış stoklarının son beş yıldır ilk defa düşmesine neden olmuştur ancak stoklar yine de ikinci en büyük seviyesindedir.

Tablo 2. Dünya Hububat Üretim Miktarları (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Buğday	687	683	654	700	658	717	730	737	754	758
Mısır	802	823	836	888	877	1.002	1.027	984	1.088	1.045
Arpa	155	151	124	134	132	145	144	150	149	145
Yulaf	26	23	20	23	21	24	23	22	24	24
Çavdar	18	18	12	13	14	17	15	13	13	13
Diğer**	118	103	113	101	102	107	116	110	112	107
Dünya	687	1.801	1.759	1.860	1.804	2.011	2.056	2.016	2.140	2.092

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin, (**) Sorgum, Darı, Tritikale ve Karma Hububat

1.1.1. Buğday

Tablo 3. 2016 ve 2017 Yılları Dünya Buğday Ekiliş ve Üretimi

Ülkeler	Ekim Alanı (Milyon Ha)					Üretim (Milyon Ton)				
	2016/17		2017/18		2016/17 Sezonuna Göre Değişim % (±)	2016/17		2017/18		2016/17 Sezonuna Göre Değişim % (±)
	Ekiliş	Toplam içindeki payı (%)	Ekiliş	Toplam içindeki payı (%)		Üretim	Toplam içindeki payı (%)	Üretim	Toplam içindeki payı (%)	
AB (28)	27,0	12	26,1	12	-4	144,7	19	144,7	20	5
BDT	50,5	23	50,0	23	-1	130,3	17	142,0	19	9
Çin	24,2	11	24,0	11	-1	128,9	17	128,9	17	1
Hindistan	30,2	14	31,8	14	5	86,0	11	86,0	13	15
ABD	17,8	8	15,2	7	-14	62,9	8	62,9	6	12
Kanada	8,9	4	9,0	4	1	31,7	4	31,7	4	-5
Avustralya	12,6	6	12,2	6	-3	35,1	5	35,1	3	-38
Pakistan	9,2	4	9,1	4	-2	25,5	3	25,5	3	3
Türkiye*	7,7	3	7,8	4	2	20,6	3	20,6	3	4
Dünya	222,2	100	219,3	100	-1	754,1	100	757,7	100	0,5

Kaynak: IGC 2018

Dünya buğday ekim alanları 2017/18 döneminde 219 milyon hektarla bir önceki yılın rekor seviyesinin sadece %1 altında gerçekleşmiştir. Ülkeler içinde ekim alanı Hindistan, Kanada ve Ukrayna'da artarken diğer ülkelerde genellikle düşüş göstermiştir. Ekim alanlarındaki düşüşe rağmen verim 3,45 ton/ha ile rekor seviyeye ulaşmış, üretim geçen yıla göre 4 milyon ton artışla geçen yılın rekorunu aşmıştır.

2017/18 döneminde küresel buğday üretimi, bir önceki döneme göre yaklaşık 4 milyon ton artışla yeni rekor olan 758 milyon ton düzeyine yükselmiştir.

Tablo 4. Dünya Buğday Verileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	687	683	654	700	658	717	730	737	754	758
Ticaret	137	129	126	147	142	157	153	166	176	174
Tüketim	647	657	659	701	678	697	714	720	738	742
Stok	172	198	193	192	172	192	207	224	240	256

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Küresel buğday tüketiminin Avustralya, Kanada, ABD'de düşmesine rağmen Rusya, AB ve Çin'de artmasıyla 742 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir. AB'de özellikle İngiltere'de etanol yapımı için kullanımın artması toplam endüstriyel kullanımın artmasını sağlamıştır. Alternatif yemlik hububatın bolluğu nedeniyle buğdayın yemlik kullanımı üretimin düştüğü ülkelerde azalmış ancak özellikle Asya ve Afrika'da gıdalık tüketimdeki büyümenin devam etmesiyle toplam tüketim rekor seviyeye ulaşmıştır.

2017/18 döneminde ihracatçılara baktığımızda Avustralya, AB(28), ABD ve Ukrayna ihracatı azalırken Rusya'nın ihracatı 10 milyon ton artarak rekor kırmıştır. İthalatçılarda ise Irak, Endonezya ve Mısır'ın talebi artarken başta Hindistan olmak üzere Tayland, Vietnam, Cezayir ve Fas'ın ithalatının azalmasıyla toplam ticaret bir miktar gerilemiştir.

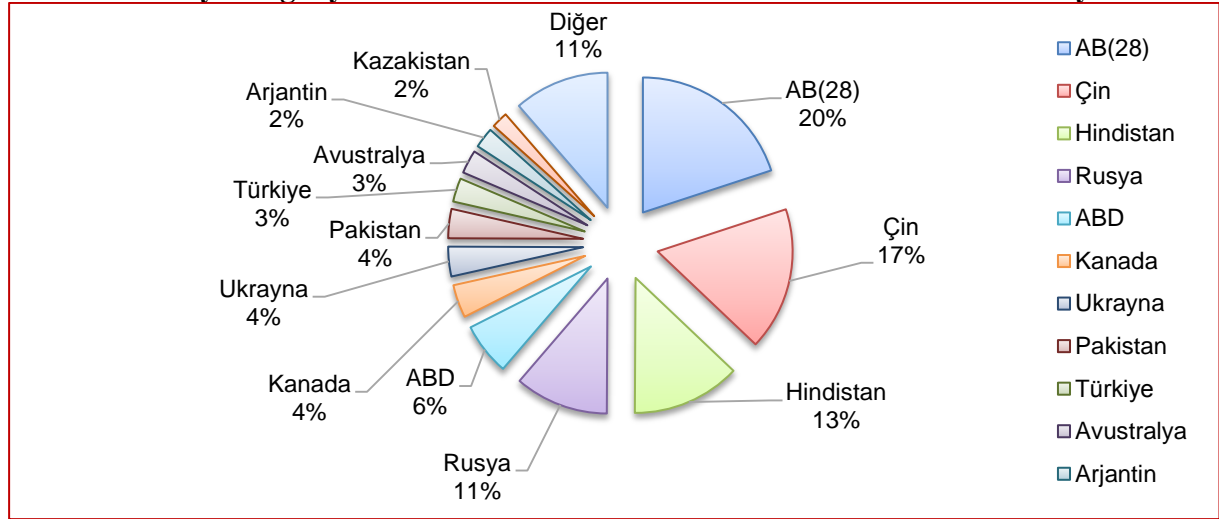
2017/18 dönem sonu stok tahmini, üst üste 5 sezon üretim ve stok artışı nedeniyle rekor seviyesine çıkmıştır. Ayrıca majör ihracatçı stokları 8 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. AB, Rusya, Çin ve Hindistan'da stoklar yükselirken ABD, Avustralya ve Kanada'da stoklar düşüş göstermiştir.

Tablo 5. Dünya Buğday Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
AB (28)	151,5	139,3	137,5	138,1	132,6	143,2	156,1	159,6	144,2	151,2
Çin	112,5	115,1	115,2	117,4	120,8	121,9	126,2	130,2	128,9	129,8
Hindistan	78,6	80,7	80,8	86,9	94,9	93,5	95,9	86,5	86,0	98,5
Rusya	63,8	61,7	41,5	56,2	37,7	52,1	59,1	61,0	72,5	84,9
ABD	68,4	60,1	58,9	54,2	61,3	58,1	55,1	56,1	62,8	47,4
Kanada	28,6	26,8	23,3	25,3	27,2	37,5	29,4	27,6	31,7	30,0
Ukrayna	25,9	20,9	16,8	22,3	15,8	22,3	24,7	27,3	26,8	27,0
Pakistan	21,0	24,0	23,9	24,2	23,3	24,2	26,0	25,5	25,6	26,5
Türkiye**	17,8	20,6	19,7	21,8	20,1	22,1	19,0	22,6	20,6	21,5
Avustralya	21,4	21,8	27,4	29,9	22,9	25,3	23,7	22,3	34,4	21,2
Arjantin	8,4	9,0	15,9	14,5	8,0	9,2	13,9	11,3	18,4	18,5
Kazakistan	12,5	17,1	9,6	22,7	9,8	13,9	13,0	13,7	15,0	14,8
Diğer	76,4	85,4	83,9	86,3	83,1	93,2	87,8	93,5	87,2	86,4
Dünya	687	683	654	700	658	717	730	737	754	758

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

AB, Çin, Hindistan, Rusya ve Ukrayna'da bir önceki yıla göre üretim artarken Avustralya, ABD, Kanada ve Kazakistan'da üretim düşüş göstermiştir. Kuzey Amerika ülkelerindeki üretim düşüşünün Karadeniz Bölgesi, Avrupa ve Asya ülkelerindeki artışla fazlasıyla telafi edildiği görülmektedir.

Grafik 1. Dünya Buğday Üretiminde Önemli Üretici Ülkeler ve Üretimdeki Payları

2017/18 dönemi buğday üretim tahminlerine göre dünyada ilk sırada %20'lik pay ile AB(28) bölgesi yer alırken bunu %17 ile Çin ve %13 ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye, dünya buğday üretiminin %3'ünü gerçekleştirmekte olup buğday üretiminde dünyada dokuzuncu sıradadır.

Tablo 6. Dünya Makarnalık Buğday Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	10,1	8,7	9,2	8,2	8,2	8,1	7,6	8,5	9,8	9,3
İtalya	5,1	3,6	4,1	3,9	4,2	3,9	3,9	4,2	5,0	4,2
Fransa	2,1	2,1	2,5	2,1	2,4	1,8	1,5	1,8	1,7	2,1
İspanya	1,2	1,4	0,9	0,9	0,4	0,9	0,8	0,9	1,0	1,1
Kanada	5,5	5,4	3,0	4,2	4,6	6,5	5,2	5,4	7,8	5,0
Türkiye	2,8	3,7	3,5	3,9	3,3	4,1	3,3	4,1	3,6	3,8
Meksika	2,0	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,1	2,0	2,3	2,1
Kazakistan	2,5	2,6	1,7	3,0	1,4	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0
ABD	2,2	2,9	2,8	1,3	2,2	1,6	1,5	2,3	2,8	1,5
Dünya	38,5	41,4	35,4	37,6	35,7	38,8	34,3	38,8	40,2	37,4

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Dünyada makarnalık üretiminde en büyük üretici ülkeler sırasıyla Kanada, İtalya ve Türkiye'dir. 2017/18 sezonunda dünya makarnalık buğday üretiminin %25'i AB ülkelerinde (%11 İtalya), %13'ü Kanada'da, % 10'u Türkiye'de ve %6'sı Meksika'da yapılmıştır.

2017/18 dönemi dünya durum buğday üretiminin ana ithalatçı bölge olan Kuzey Afrika'da artışa rağmen ana ihracatçı ülkelerde (Kanada, AB, ABD ve Meksika) azalış göstermesi nedeniyle geçen yılın yüksek seviyesinden %7 gerileyerek 37 milyon tona inmesi beklenmektedir.

Durum buğdayı tüketimi, gıdalık kullanım artmasına rağmen yemlik kullanımdaki düşüşe bağlı olarak azalmıştır. Önceki yıl durum buğdayının yemlik tüketiminin yüksek olması, özellikle Kanada'da kalite düşüşü nedeniyle yemlik arzının normalin üzerinde olmasından kaynaklanmıştır.

Makarnalık buğday küresel kapanış stokları, majör ihracatçılarda stokların daralmasıyla 3 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir. Kapanış stoklarındaki daralma büyük ölçüde Kanada'da %54 ve ABD'de %36 oranında stokların azalmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 7: Ülkeler Bazında Dünya Buğday Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	5,68	5,43	5,27	5,28	5,20	5,57	5,84	5,97	5,34	5,80
Çin	4,81	4,88	4,75	4,84	4,98	5,06	5,24	5,39	5,33	5,41
Ukrayna	3,71	3,09	2,68	3,35	2,80	3,39	3,94	3,83	4,14	4,06
Arjantin	1,96	2,75	3,51	3,23	2,66	2,67	2,80	2,86	3,30	3,56
Kanada	2,85	2,79	2,82	2,96	2,86	3,59	3,10	2,88	3,57	3,34
Rusya	2,45	2,31	1,91	2,26	1,77	2,23	2,50	2,39	2,68	3,17
ABD	3,01	2,98	3,10	2,93	3,11	3,17	2,94	2,93	3,54	3,11
Hindistan	2,80	2,91	2,84	2,99	3,18	3,12	3,15	2,75	2,85	3,10
Pakistan	2,45	2,66	2,65	2,72	2,69	2,79	2,82	2,78	2,78	2,93
Türkiye	2,20	2,54	2,43	2,69	2,67	2,84	2,40	2,88	2,69	2,76
Avustralya	1,58	1,57	2,03	2,15	1,76	2,01	1,92	1,97	2,72	1,74
Kazakistan	0,93	1,16	0,68	1,64	0,73	1,07	1,05	1,19	1,21	1,24

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Geçen yıla göre dünya üretimindeki artışta en büyük payı olan Rusya, AB (28) ve Hindistan'ın verimlerinin yükseldiği görülmektedir. 2017/18 döneminde en yüksek ortalama buğday verimi yine AB (28) ülkelerinde gerçekleşmiştir. Ukrayna veriminde geçen yıla göre bir miktar düşüş olmasına rağmen geçtiğimiz yıllarda hızlı bir artış seyrine girmiştir. Rusya'da hava koşullarının olumlu seyretmesiyle verim rekor seviyede gerçekleşmiştir.

Buğday veriminde son 10 yıldaki gelişime baktığımızda en çarpıcı artışın Ukrayna, Rusya ve Kanada'da gerçekleştiğini görüyoruz.

1.1.2.Arpa

2017/18 döneminde küresel arpa üretimi, ortalama verimin geçen yılın rekor düzeyine göre %2 düşmesi ve toplam ekim alanlarının 0,2 milyon ha (%0,4) azalması sonucunda 2016/17 döneminin %2 altında, 145 milyon ton seviyesinde tahmin edilmektedir.

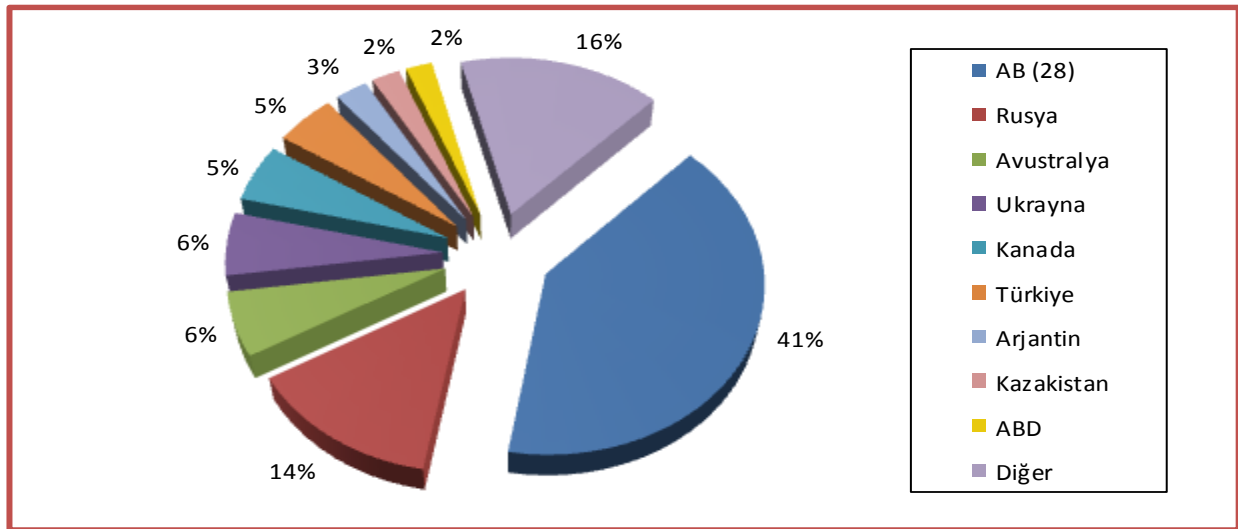
Önceki döneme göre Rusya, Arjantin, Türkiye, Kazakistan ve Kuzey Afrika ülkelerinde arpa üretiminde artış; Avustralya, Ukrayna, Kanada ve ABD’de düşüş beklenmektedir. Ancak yüksek devir stokları ile 2017/18 dünya arpa arzı son 10 yıl ortalamasının üzerinde öngörülmektedir.

Tablo 8. Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	65,3	62,3	53,3	52,0	54,7	59,5	60,5	61,4	59,5	59,0
Rusya	23,1	17,9	8,4	16,9	14,0	15,4	20,0	17,1	17,5	20,2
Avustralya	8,0	7,9	8,0	8,2	7,5	9,2	8,6	9,0	13,4	8,9
Ukrayna	12,6	11,9	8,5	9,1	6,9	7,6	9,4	8,7	9,9	8,7
Kanada	11,8	9,5	7,6	7,9	8,0	10,2	7,1	8,2	8,8	7,9
Türkiye **	5,9	7,3	7,3	7,6	7,1	7,9	6,3	8,0	6,7	7,1
Arjantin	1,7	1,4	3,0	4,1	5,2	4,7	2,9	4,9	3,3	3,7
Kazakistan	2,1	2,5	1,3	2,6	1,5	2,5	2,4	2,7	3,2	3,3
ABD	5,2	4,9	3,9	3,4	4,8	4,7	4,0	4,8	4,4	3,1
Diğer	19,6	25,2	22,5	23,1	22,0	23,2	23,1	24,9	21,9	23,4
Dünya	155,3	150,8	123,8	134,9	131,6	144,9	144,4	149,7	148,7	145,3

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin, (**) TÜİK verileri

Grafik 2. Dünyada Önemli Arpa Üretici Ülkelerin Üretimdeki Payları

Kaynak: IGC 2018

Dünya arpa üretiminin %41'ini karşılayan AB (28)'in en önemli üretici ülkeleri Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya'dır. Bu 4 ülke, 2017/18 döneminde toplam 36 milyon ton ile AB arpa üretiminin %60'ını oluşturmuştur.

Dünyanın ikinci en büyük arpa üreticisi %12'lik pay ile Rusya'dır. Dünya üretiminin %9'unu karşılayan Avustralya ise ülkeler bazında dünyanın en büyük arpa ihracatçısıdır. Türkiye, ortalama olarak dünya arpa üretiminin %5'ini gerçekleştirmektedir.

Tablo 9. Dünya Arpa Verileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	155,3	150,8	123,8	134,0	131,6	144,9	144,4	149,7	148,7	145,3
Ticaret	19,5	16,9	14,7	20,3	19,5	22,9	29,2	29,4	28,3	28,7
Tüketim	142,9	145,0	137,1	135,0	135,9	141,1	145,2	147,4	147,3	147,1
Stok	35,7	41,5	28,2	27,3	23,0	26,7	25,9	28,3	29,6	27,9

Kaynak: IGC 2018, (*) Tahmin

2017/18 küresel arpa tüketiminin başta Suudi Arabistan olmak üzere AB, Rusya, Ukrayna, ABD ve Kanada'da yemlik ve maltlık arpa kullanımındaki azalışın İran, Türkiye, Kuzey Afrika ve Güney Asya ülkelerinin yemlik talebindeki artışını dengelemesi sonucunda 2016/17 döneminin seviyesinde, 147 milyon ton olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

2017/18 küresel arpa ticareti; dünyanın en büyük arpa ithalatçılarından Çin ve İran'ın talebindeki artışın etkisiyle önceki dönemin %1 üzerinde, 29 milyon ton (malt hariç) seviyesinde tahmin edilmektedir.

2017/18 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının üretimdeki düşüşün ardından tüketimin aynı seviyede kalması ve ithalat talebinin bir miktar artması ile %6 azalarak 27,9 milyon tona gerilemesi ancak hâlen son 5 yılın ortalamasının üzerinde kalması beklenmektedir.

Tablo 10. Ülkeler Bazında Dünya Arpa Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	4,49	4,46	4,29	4,34	4,39	4,82	4,89	5,02	4,83	4,88
Arjantin	2,96	2,72	4,00	3,64	3,04	3,91	3,26	3,96	3,80	4,30
ABD	3,42	3,93	3,93	3,74	3,65	3,89	3,91	3,72	4,19	3,91
Kanada	3,36	3,26	3,19	3,29	2,91	3,86	3,33	3,49	3,95	3,73
Ukrayna	3,08	2,39	1,97	2,47	2,11	2,34	2,95	2,92	3,24	3,28
Türkiye	2,01	2,43	2,38	2,65	2,58	2,90	2,26	2,88	2,45	2,73
Rusya	2,46	1,88	1,16	2,20	1,98	1,92	2,28	2,12	2,21	2,54
Avustralya	1,59	1,78	2,17	2,21	2,05	2,41	2,12	2,19	3,32	2,30
Kazakistan	1,03	1,47	0,98	1,71	0,91	1,38	1,26	1,31	1,71	1,60
Dünya	2,77	2,72	2,49	2,72	2,66	2,90	2,90	2,99	3,14	3,07

Kaynak: IGC 2018, (*) Tahmin

Son on yılda %29 artış gösteren dünya ortalama arpa veriminin 2017/18 sezonunda geçen yılın rekor seviyesinin bir miktar altında, hektar başına 3,07 ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. En yüksek arpa verimi başta Belçika, Almanya ve Birleşik Krallık olmak üzere AB (28) ülkelerinde elde edilmektedir.

1.1.3.Çavdar

2017/18 döneminde dünya çavdar üretimi bir önceki döneme göre neredeyse değişmemiş 13 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Bir önceki dönem ile kıyaslandığında 2017/18 döneminde AB, Ukrayna, Çin ve ülkemizin çavdar üretiminde bir miktar artış gerçekleşirken Kanada üretiminde azalış gerçekleşmiştir.

Küresel tüketim miktarı önceki sezona göre %1 gerilerken son 10 yıldaki gerileme eğilimi sonucunda %25 azalmıştır. 2017/18 sezonunda önceki sezona göre tüketim en çok Ukrayna'da (%21) artarken ABD'nin tüketimi %15 gerilemiştir. Son 10 yılda ABD'nin tüketimi %61, Türkiye'nin tüketimi %21 oranında artarken Ukrayna'nın %53, Belarus'un %48, Rusya'nın %41 ve Kanada'nın %32 azalmıştır.

2017/18 dönemi ihracatı bir önceki yıla göre %79, 10 yıl öncesine göre %62 artmıştır. Gerçekleşen ihracatın %44'ünü AB ülkeleri, %41'ini ise Kanada gerçekleştirmektedir.

Tablo 11. Dünya Çavdar Verileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	18,16	18,24	12,40	13,14	14,43	16,80	15,14	12,68	12,94	12,96
Tüketim	17,06	17,51	13,64	13,66	14,37	16,04	15,03	13,03	12,92	12,82
Ticaret	0,21	0,27	0,36	0,44	0,32	0,33	0,37	0,27	0,19	0,34
Stok	1,86	2,59	1,36	0,84	0,89	1,65	1,76	1,30	1,30	1,50

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Tablo 12. Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB (28)	9.297	9.876	7.734	6.943	8.685	10.427	8.866	7.625	7.242	7.294
Rusya	4.505	4.329	1.636	2.969	2.133	3.360	3.281	2.086	2.544	2.545
Belarus	1.492	1.227	735	801	1.082	648	867	753	800	800
Çin	700	700	700	750	650	620	520	572	525	550
Ukrayna	1.051	954	465	589	676	638	478	391	394	510
Kanada	316	281	237	241	337	223	218	226	409	330
Türkiye	247	343	366	366	370	365	300	330	300	320
Diğer	550	528	527	482	495	522	613	692	724	607
Dünya	18.157	18.238	12.400	13.141	14.428	16.803	15.143	12.675	12.938	12.955

Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

1.1.4.Yulaf

Dünya ülkelerinin 2017/18 dönemine ait yulaf üretimleri, 2016/17 dönemine göre bir miktar artış göstermiştir. Ülkemizde ise 2017/18 dönemi yulaf üretiminin bir önceki döneme göre %11 artması tahmin edilmektedir. Ülkemizin son 10 yıllık yulaf üretim ortalaması 222 bin tondur.

En büyük yulaf üreticisi ülke AB (28) olup dünya yulaf üretiminin %34'ünü karşılamaktadır. AB'yi %23'lük pay ile Rusya takip etmektedir. Türkiye'nin dünya yulaf üretimindeki payı ise %1 civarındadır.

2016/17 döneminde 24 milyon ton olan dünya yulaf üretiminin 2017/18 döneminde de bir miktar artışla aynı seviyede kalması, dünya yulaf tüketiminin ise aynı dönemde 25,1 milyon tondan 24,2 milyon düşmesi beklenmektedir.

Tablo 13. Dünya Yulaf Verileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Üretim	25,90	23,39	19,51	22,71	21,17	23,80	23,01	22,29	23,95	23,99
Tüketim	23,9	23,2	20,5	21,6	21,6	22,4	22,2	21,7	23,9	24,0
Ticaret	2,10	1,92	1,84	2,17	1,74	2,31	2,25	2,02	2,17	2,36
Stok	4,75	4,40	3,17	3,36	2,49	2,99	2,93	3,15	3,01	2,32

Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

Tablo 14. Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
AB(28)	8.895	8.411	7.366	7.809	7.815	8.493	7.905	7.510	8.050	8.178
Rusya	5.835	5.401	3.218	5.334	4.027	4.932	5.274	4.536	4.756	5.441
Kanada	4.273	2.906	2.451	3.158	2.812	3.906	2.979	3.428	3.195	3.724
ABD	1.287	1.351	1.178	779	929	938	1.019	1.300	940	717
Avustralya	1.160	1.162	1.128	1.262	1.121	1.255	1.198	1.300	1.873	1.119
Ukrayna	944	731	458	505	630	467	610	487	510	481
Çin	600	600	420	600	580	580	600	445	446	490
Türkiye	196	218	204	218	210	235	210	250	225	250
Diğer	2.706	2.612	3.091	3.043	3.046	2.998	3.210	3.035	3.954	3.588
Dünya	25.896	23.392	19.514	22.708	21.170	23.804	23.005	22.291	23.949	23.988

Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

1.1.5. Mısır

Tablo 15. Dünya Mısır Verileri (Milyon Ton)

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/2018*
Üretim	799	821	831	876	873	999	1.027	984	1.088	1.045
Tüketim	788	822	844	875	870	951	998	974	1.046	1.074
Ticaret	84	87	94	99	100	122	125	136	138	149
Stok	143	55	39	35	33	52	58	59	81	73

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Dünya mısır üretimi dünya genelinde hem ekiliş alanlarındaki daralma hem de verimdeki düşüşe bağlı olarak 2017/2018 piyasa yılında bir önceki yıla kıyasla 33 milyon ton azalışla 1.045 milyon ton seviyesine gerilemiştir. Söz konusu azalış büyük oranda Arjantin ve Brezilya'nın üretimlerinde kuraklığın etkisine bağlı olarak beklenen düşüştü kaynaklanmaktadır.

Tablo 16. Dünya Mısır Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/2016*	2016/2017	2017/2018*
ABD	306	332	316	313	273	351	361	346	385	371
Çin	166	164	177	193	206	218	216	225	220	216
Brezilya	51	56	57	73	82	80	85	67	98	88
AB	66	60	58	68	58	64	76	59	63	65
Arjantin	16	23	24	21	32	33	34	40	50	40
Meksika	24	20	21	19	22	23	25	26	28	27
Hindistan	20	17	22	22	22	24	24	23	26	27
Ukrayna	11	10	12	23	21	31	28	23	28	24
Rusya	6,7	4,0	3,1	6,7	8,2	11,6	11,3	13,2	15,3	13,2
Türkiye**	4,3	4,3	4,3	4,2	4,6	5,9	6,0	6,4	6,4	5,9
Dünya	802	823	836	888	877	1002	1027	984	1088	1045

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmini (**) TÜİK verileri

Mısır dünyada hububat ürünleri içerisinde ekim alanı bakımından ikinci, üretim ve verimde ise ilk sırada yer almaktadır. Dünya mısır üretiminin %38'si ABD'de, %21'i Çin'de ve % 15'i Güney Amerika'da yapılmaktadır.

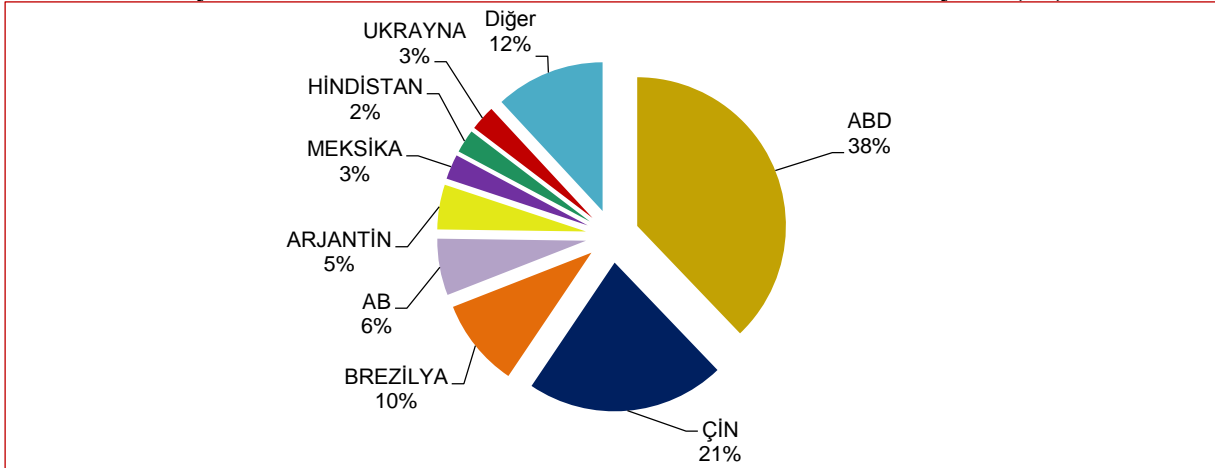
Tablo 17. Ülkeler Bazında Mısır Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/2018*
ABD	9,6	10,3	9,6	9,2	7,7	9,9	10,7	10,6	11,0	11,1
Kanada	9,1	8,4	9,8	8,9	9,2	9,6	9,4	10,3	10,0	10,0
Türkiye**	7,2	7,2	7,3	7,1	7,4	8,9	9,0	9,3	9,4	9,1
AB	7,2	6,9	7,0	7,3	6,0	6,5	7,9	6,4	7,4	7,8
Arjantin	6,6	7,8	6,4	5,7	6,6	6,8	7,3	7,4	7,5	6,4
Çin	5,6	5,3	5,5	5,8	5,9	6,0	5,8	5,9	6,0	6,1
Romanya	3,2	3,4	4,1	4,0	2,2	3,9	4,5	3,4	4,1	5,9
Ukrayna	5,0	5,0	4,5	6,5	4,8	6,4	6,2	5,7	6,6	5,4
Brezilya	3,6	4,3	4,2	4,8	5,2	5,1	5,4	4,2	5,6	5,3
Dünya	5,1	5,2	5,1	5,1	4,9	5,4	5,6	5,4	5,8	5,7

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Dünya mısır verimi 2012 yılında kuraklığın özellikle ABD ve AB mısır verimini düşürmesi ile önemli bir azalış göstermiş, sonraki sezonlarda ise artmaya devam etmiştir. Bu sezon ise geçen yıl seviyesiyle neredeyse aynı oranda gerçekleşmiştir. Üretimdeki azalış ise majör üretici ülkelerin verimlerdeki düşüşten kaynaklanmaktadır. 2017/18 sezonunda verim geçen sezona kıyasla Brezilya'da %5, Arjantin'de %14 ve Ukrayna'da %18 azalış göstermiştir.

Grafik 3. Dünya Mısır Üretiminde Önemli Ülkeler ve Üretimdeki Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

2017/18 sezonunda Ukrayna, Hindistan, AB, Çin, Güney Amerika ülkeleri Arjantin ve Brezilya'nın üretimlerindeki düşüş neticesinde dünya üretimindeki payları önceki sezona kıyasla %1 düşüş göstermiştir. ABD'nin üretimindeki azalışa rağmen küresel mısır üretimindeki payı önceki sezona kıyasla değişmemiştir.

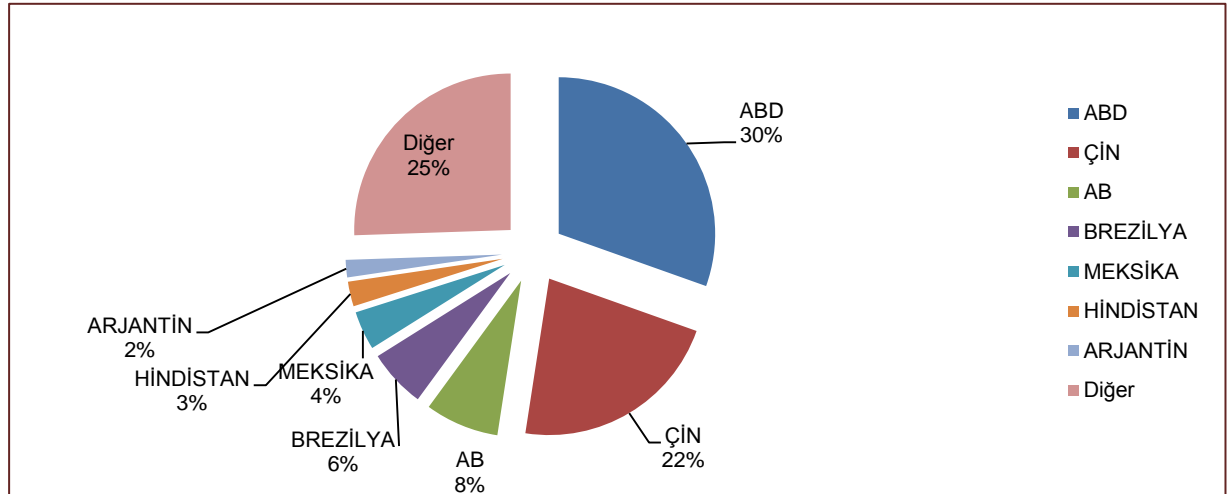
Tablo 18. Dünya Mısır Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
ABD	258,0	281,0	284,6	277,9	263,0	292,9	301,8	298,8	313,9	320,0
Çin	151,2	158,0	169,7	186,5	187,1	196,6	203,6	209,6	215,3	231,3
AB	63,9	59,5	64,1	68,6	67,3	76,3	80,9	70,9	74,5	80,2
Brezilya	46,3	46,9	48,9	51,0	53,7	54,6	56,1	57,0	62,4	63,3
Meksika	32,4	30,4	29,4	29,3	26,8	31,7	34,7	37,8	40,6	42,1
Hindistan	16,9	15,1	18,2	17,2	17,3	19,7	22,5	23,3	24,9	27,0
Arjantin	6,2	6,5	6,8	5,6	12,2	13,6	15,2	16,3	18,6	19,0
Mısır	12,1	12,7	12,9	11,9	11,9	12,6	13,7	14,8	15,3	15,7
Japonya	16,7	16,5	15,7	14,9	14,5	15,2	14,9	15,8	15,0	15,0
Rusya	5,3	3,8	3,1	4,6	6,4	8,1	8,5	8,6	9,4	8,8
Türkiye	4,6	4,7	4,6	5,0	6,0	6,5	7,9	7,8	8,1	8,1
Dünya	785,8	817,5	845,1	878,4	861,3	948,3	997,5	973,6	1.045	1.074

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Küresel mısır tüketimi, etanol ve yem talebindeki artışa bağlı olarak son yıllarda rekor seviyelere ulaşmıştır. FAO Gıda Görünüm Raporlarına göre (2009, 2017) gelişmekte olan ülkelerin gelir artışına bağlı olarak son 10 yılda (2008-2017) toplam et talebi %70, kanatlı et talebi %30 artış göstermiştir. Söz konusu artışla mısır ve diğer yem ham maddelerine yönelik talep artmıştır.

Ayrıca küresel ısınma ile mücadele kapsamında karbon salınımının azaltılması amacıyla fosil yakıtların kullanımının sınırlanması politikaları birçok ülkenin mevzuatında yer bulmuştur. Dünya genelinde etanol üretim ve tüketimi giderek artmaktadır. IGC verilerine göre etanol üretimi için mısır kullanımı son 5 yılda yaklaşık %20 artış göstererek 157 milyon ton seviyesine yükselmiştir.

Grafik 4. Dünya Mısır Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC, 2018

Tablo 19. Ülkeler Bazında Dünya Mısır Stokları (Milyon Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	85,4	92,6	101,0	112,4	133,6	158,5	175,9	194,2	200,8	188,7
ABD	42,5	43,4	28,6	25,1	20,9	31,3	44,0	44,1	58,2	55,2
Brezilya	7,7	5,6	6,6	5,1	8,5	13,9	8,4	7,8	12,5	9,2
Arjantin	1,6	1,3	2,0	0,5	1,8	4,2	3,8	5,7	9,1	8,2
AB	-	-	-	-	-	6,6	7,3	7,3	8,7	7,0
Meksika	3,6	1,4	1,1	1,3	1,0	2,7	4,0	4,7	4,9	4,4
G.afrika	2,2	2,5	1,1	1,5	0,9	2,2	2,5	1,7	4,7	3,4
Kanada	1,9	1,8	1,3	1,4	1,5	1,6	1,4	2,2	1,9	2,3
Hindistan	0,9	0,6	0,6	0,6	0,7	1,5	2,1	1,2	1,8	1,6
Mısır	2,0	1,9	1,3	1,6	1,3	2,3	2,3	2,3	1,8	1,6
Vietnam	0,3	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	1,3	1,1	1,1
Ukrayna	1,0	0,7	1,1	1,1	1,3	2,6	2,3	1,0	0,9	0,8
Türkiye	0,7	0,5	0,6	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0	0,7	0,5
Dünya	179	184	175	185	201	254	284	295	337	308

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Dünya genelindeki kapanış stokları arzadaki yükseliş neticesinde son yıllarda düzenli olarak artmıştır. Bu sezon geçen sezona kıyasla üretimdeki azalışa rağmen tüketimin artış göstermesine bağlı olarak kapanış stoklarının 2012/13 sezonundan bu yana ilk defa azalış göstermesi beklenmektedir. Kapanış stoklarındaki azalışta Çin'in stoklarını eritme çabaları önemli bir etkidir.

Tablo 20. Dünya Mısır İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

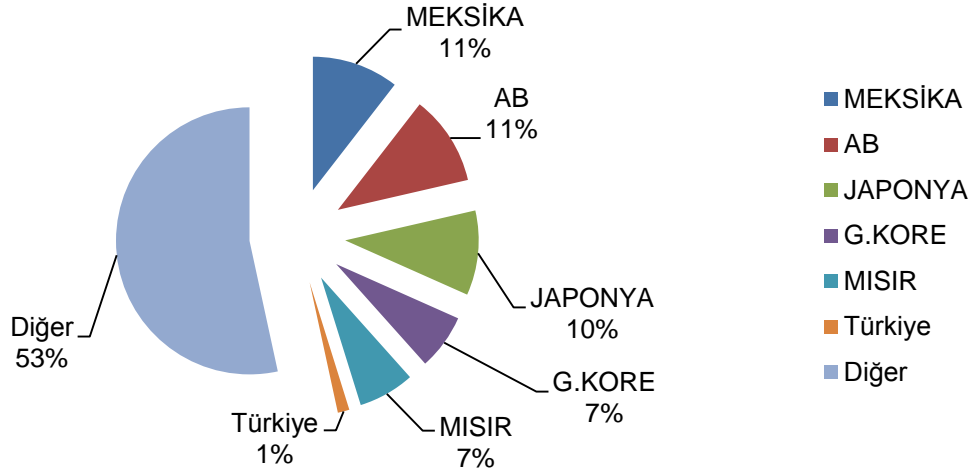
Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Meksika	7,8	8,4	7,8	11,6	5,6	9,8	10,8	13,8	14,0	16,2
AB	3,8	2,3	7,9	5,8	10,8	15,7	8,9	13,7	13,2	15,6
Japonya	16,0	16,6	15,7	14,5	14,5	15,2	14,2	14,7	15,6	15,3
G.kore	6,8	7,9	7,5	7,2	8,2	9,2	10,1	9,6	9,1	10,1
Mısır	5,2	5,3	5,9	6,7	5,8	7,7	7,7	8,5	8,2	10,0
Türkiye	0,5	0,6	0,4	0,7	1,7	1,3	2,1	1,4	1,3	2,1
Dünya	101,1	87,2	94,1	99,3	99,6	121,8	125,1	136,3	138,0	148,6

Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

Küresel mısır ithalatı içerisinde önemli paya sahip olan Japonya, Meksika ve Güney Kore büyük oranda ABD'den ithalat yapmaktadır. Üretimlerini arttıran Ukrayna ve Rusya, geleneksel olan pazarları Mısır ve Türkiye'nin yanı sıra Japonya ve Güney Kore'ye de ithalat yapmaktadır. AB ise birlik dışından olan talebini büyük oranda Ukrayna, Brezilya ve ABD'den karşılamaktadır.

Bu sezon ithalatının 4 milyon ton civarında olması öngörülen Çin, ABD ile yaşadığı ticaret uyuşmazlığı neticesinde mısır ithalat alımlarını Karadeniz Bölgesi'ne yöneltmiştir. Arjantin'de üretim öngörüsünün düşürülmesine bağlı olarak fiyatların yüksek olmasının da bu yönelimde payı bulunmaktadır.

Grafik 5. Dünyada Mısır İthalatı Yapan Başlıca Ülkeler ve Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

Tablo 21. Ülkeler Bazında Dünya Mısır İhracatı (Bin Ton)

Ülkeler	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12*	2012/13**	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
ABD	45,8	50,7	48,0	42,7	20,0	42,8	47,2	45,8	61,9	52,6
Brezilya	6,8	6,4	11,5	8,5	26,4	23,5	20,6	35,9	12,8	32,6
Arjantin	12,5	13,4	15,7	16,1	21,6	12,0	19,8	18,6	22,7	27,3
Ukrayna	5,5	5,3	5,1	13,6	13,6	19,9	18,2	17,3	20,6	18,6
Rusya	1,3	0,4	0,1	1,8	1,9	4,1	2,9	4,7	5,2	4,8
Dünya	84,4	87,2	94,1	99,3	99,6	121,8	125,1	136,3	138,0	148,6

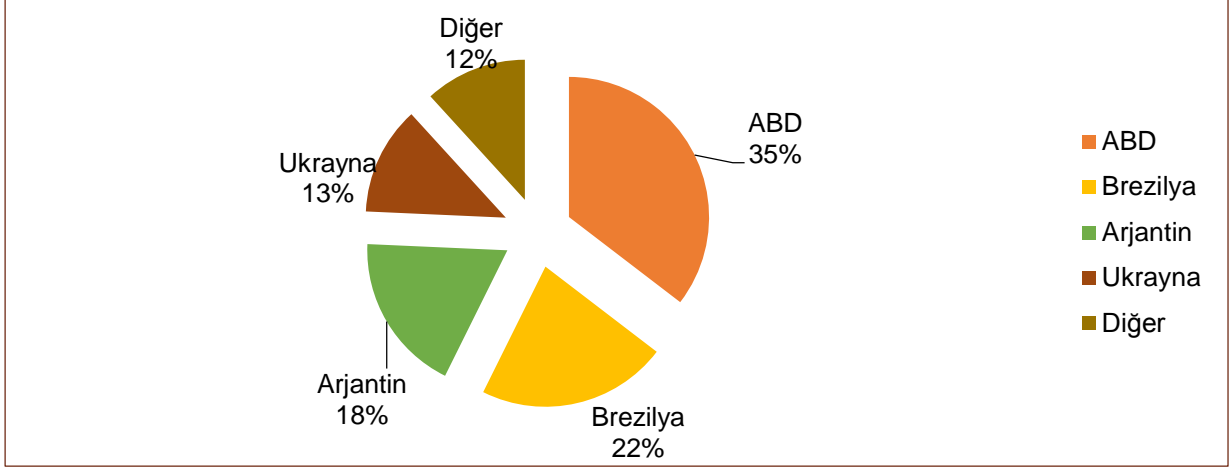
Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

2008/09 döneminde 84 milyon ton olan küresel mısır ihracatı her yıl düzenli olarak yükselmiştir. 2012 yılında ABD'nin ihracatının büyük oranda düşmesi nedeniyle küresel pazarda oluşan açığı ihracatlarını artıran Brezilya ve Arjantin kapatmış ve küresel mısır ticaretinin bir önceki sezona yakın bir degerde gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

2015/16 sezonunda uzun süren kuraklığa bağlı olarak Brezilya'nın ikinci ürün mısır verimindeki keskin azalışla üretim miktarı %20'nin üzerinde düşüş göstermiş ve kapanış stokları önemli ölçüde azalmıştır. Bunlara ek olarak yem sektörünün yoğun ürün talebinin iç fiyatları desteklemesi ve Brezilya Real'i'nin dolar karşısında aşırı güçlenmesi gibi etkenler neticesinde Brezilya'nın 2016/17 sezonu ihracat miktarı yarı yarıya azalmıştır.

Bu sezon üretim miktarının azalmasına rağmen tüketim talebindeki artışa bağlı olarak ihracatın yeni bir rekor seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Grafik 6. Dünyada Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler ve Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

ABD'nin 2017/18 döneminde küresel mısır ihracatındaki payı önceki sezona kıyasla %10 azalış göstermiştir. Bu azalış, yine önceki sezona kıyasla Brezilya'nın %12, Arjantin'in %2 oranında ihracat payını arttırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Ukrayna'nın üretimindeki düşüşe bağlı olarak ihracattaki payı %2 düşüş göstermiştir.

Küresel mısır fiyatları, dünya genelinde üretimin bol olması ve kapanış stoklarının sürekli biçimde artmasına bağlı olarak düşük seyretmektedir.

1.1.6 Çeltik – Pirinç

Tablo 22. Dünya Çeltik – Pirinç Durumu

Yıllar	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Ekiliş	156	158	160	160	162	161	159	160	161
Çeltik Üretim	655	672	697	707	714	715	705	726	726
Çeltik Verim	4,2	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,5	4,5
Pirinç Üretim	440	450	468	475	479	481	474	487	486
Pirinç Tüketim	435,9	444,9	458,1	467,9	479,0	475,6	473,0	487,6	487,2
Pirinç Ticaret	31,5	35,7	39,0	37,8	42,5	41,3	39,5	46,0	45,9
Pirinç Stok	95,3	100,2	110,4	117,6	117,5	122,4	123,9	123,0	122,1

Kaynak: IGC, 2018 (*)Tahmin

Not: Çeltik Ekiliş (milyon hektar), Üretim (milyon ton) ve Verimi (ton/ha) USDA verisidir.

Dünya pirinç üretimi 2017/18 döneminde bir önceki yıla göre 1 milyon ton azalarak 486 milyon ton seviyesine gerilemiştir. Güney Amerika, Bangladeş, ABD ve Avrupa Birliği'nin üretiminin azalması nedeniyle sezon başında üretim beklentisi 484 milyon ton civarındayken Çin, Hindistan, Tayland ve Filipinler'de üretimin artması sonucu durum dengelenmiştir.

2017/18 sezonunda ortalama çeltik verimliliği bir miktar gerilese de 10 yıl öncesine göre yaklaşık %7 artmıştır. Avustralya, ABD ve Uruguay en yüksek verimliliğe sahip ülkelerdir. Ancak 2017/18 sezonu ile 10 yıllık ortalama verimi kıyaslandığında en büyük ilerlemeyi Brezilya (%19), Hindistan (%9), Türkiye (%8), Myanmar (%6) ve Pakistan (%6) göstermiştir. En büyük gerileme ise Mısır (-%12), Arjantin (-%3) ve Japonya'da (-%1) olmuştur.

Dünya pirinç tüketimi önceki sezona göre 1 milyon ton azalsa da 2017/18'de özellikle Asya'nın artan talebi ve Sahra-altı Afrika'nın yüksek nüfus artışı sayesinde üretimi 1 milyon ton aşarak 487 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir.

2018/19 sezonunda iklim koşullarının olumlu gideceği yönündeki beklenti ve Asyalı üreticilerden özellikle Hindistan'ın üretiminin artacağı düşüncesiyle %2'lik gelişme beklenmektedir. 2018/19'da üretimle birlikte tüketimin de %1 civarında artacağı öngörülmektedir. 2017/18'de artan pirinç fiyatlarının 2018/19'da bir miktar gerileyerek dengelenmesi beklenmektedir. Yüksek seyreden fiyatların üreticileri teşvik edeceği ve sonuç olarak ekilişlerin artacağı düşünülmektedir.

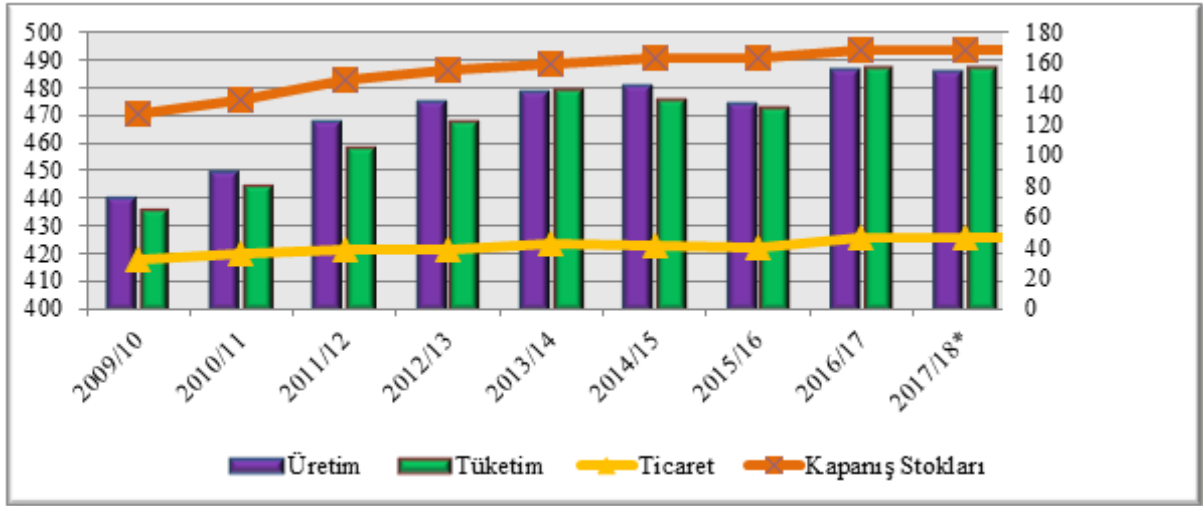
Tablo 23. Ülkeler Bazında Dünya Pirinç Üretimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	136,6	137,0	140,7	143,0	142,5	144,6	145,8	145,0	146,0
Hindistan	89,1	96,0	105,3	105,2	106,7	105,5	104,4	109,7	111,0
Endonezya	36,4	35,5	36,4	36,7	36,3	35,6	36,2	37,2	37,5
Bangladeş	31,0	31,7	33,7	33,8	34,4	34,5	34,5	34,6	32,7
Vietnam	25,3	26,0	27,5	28,4	28,6	29,2	29,3	28,4	28,1
Tayland	20,3	20,3	20,5	20,3	20,3	19,1	15,8	19,2	20,3
Myanmar	11,6	11,1	11,5	11,7	11,9	12,6	12,2	12,4	12,6
Filipinler	10,1	10,9	11,0	11,8	12,2	12,3	11,3	12,0	12,2
Brezilya	7,9	9,3	7,9	8,0	8,2	8,5	7,3	8,4	7,9
Japonya	7,7	7,8	7,8	7,9	7,9	7,8	7,6	7,8	7,5
Pakistan	6,8	4,8	6,6	6,0	6,8	6,9	6,7	6,8	6,9
ABD	7,1	7,6	5,9	6,4	6,1	7,1	6,1	7,1	5,7
Mısır	4,6	3,1	4,3	4,7	4,8	4,5	4,0	4,8	4,3
Kamboçya	4,1	4,2	4,3	4,7	4,7	4,7	4,9	5,0	5,0
G. Kore	4,9	4,3	4,2	4,0	4,2	4,2	4,3	4,2	4,0
Nijerya	2,2	2,8	2,9	3,4	3,0	3,5	3,5	3,7	3,7
Türkiye	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Dünya	440,0	449,8	468,2	475,0	479,0	480,5	474,3	486,8	486,2

Kaynak: IGC, 2018 (*)Tahmin

Geleneksel beslenme alışkanlıkları, iklimin uygunluğu ve nüfus büyüklükleri nedeniyle toplam pirinç üretim ve tüketiminin yarısından fazlasını Asya gerçekleştirmektedir. Dünya nüfusunun %60'ı Asya'da yaşamakta, pirinç ekim alanlarının %88'i (142 milyon ton hektar) Asya'da bulunmakta ve pirinç üretiminin yaklaşık %90'ı (438 milyon ton) Asya'da yapılmaktadır.

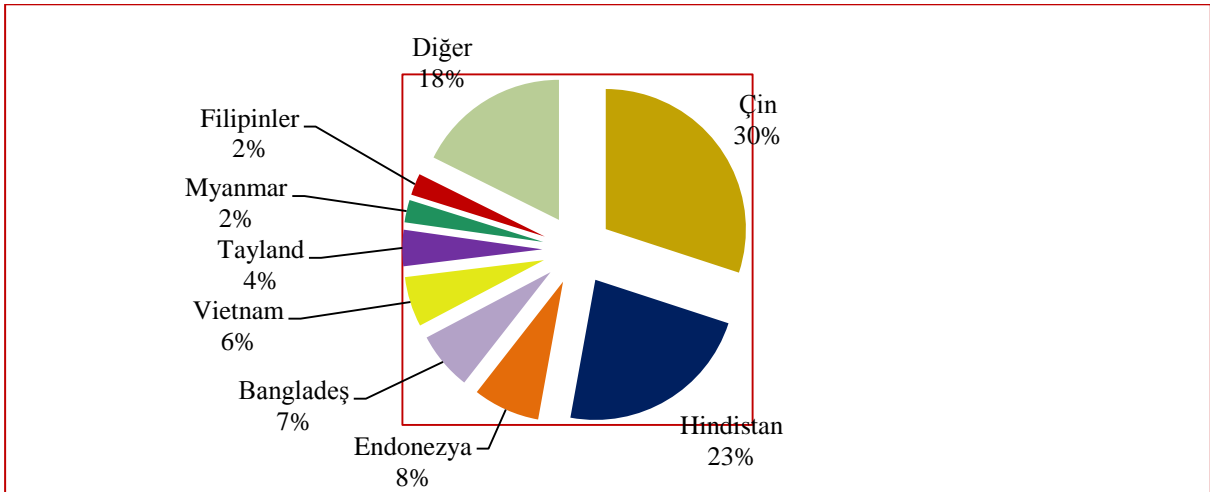
Grafik 7. Dünya Pirinç Denge Tablosu (Milyon Ton)

Kaynak: IGC 2018 (*)Tahmin

2017/18 sezonunda üretim fırtınalar, sel felaketleri, azalan ekiliş alanları ve düşen verimlilik nedeniyle 1 milyon ton azalmış; tüketim gerilese de üretimi üst üste ikinci sezonda da aşmış ve pirinç ticaretine olumlu yansıyan bu durum stokların 1 milyon ton erimesine neden olmuştur.

Grafik 8. Dünya Pirinç Üretiminde Önemli Ülkeler ve Üretimdeki Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

2017/18 dönemi dünya pirinç üretiminde 1. sırada Çin, 2. sırada Hindistan yer almaktadır.

Tablo 24. Ülkeler Bazında Dünya Pirinç Tüketimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	133,7	134,8	139,5	142,0	143,8	142,9	143,0	144,1	145,1
Hindistan	86,4	90,8	91,9	93,8	98,9	97,2	95,3	98,0	99,8
Endonezya	37,9	37,9	38,2	38,1	38,1	37,5	37,7	37,5	37,8
Bangladeş	31,3	32,4	34,1	34,1	34,8	34,9	34,9	35,2	35,1
Vietnam	19,2	19,3	19,6	22,0	22,4	22,7	24,1	23,6	22,9
Filipinler	11,8	12,5	13,4	11,9	13,5	13,5	12,6	13,4	13,5
Tayland	10,2	10,4	10,5	10,7	10,7	10,3	9,5	11,5	11,2
Myanmar	11,1	10,4	10,3	10,5	10,6	10,5	10,5	10,5	10,5
Japonya	8,1	8,5	8,4	8,1	8,3	8,5	8,7	8,7	8,5
Brezilya	8,1	8,3	8,0	8,5	8,1	7,9	7,8	7,8	7,9
Dünya	435,9	444,9	458,1	467,9	479,0	475,6	473,0	487,6	487,2

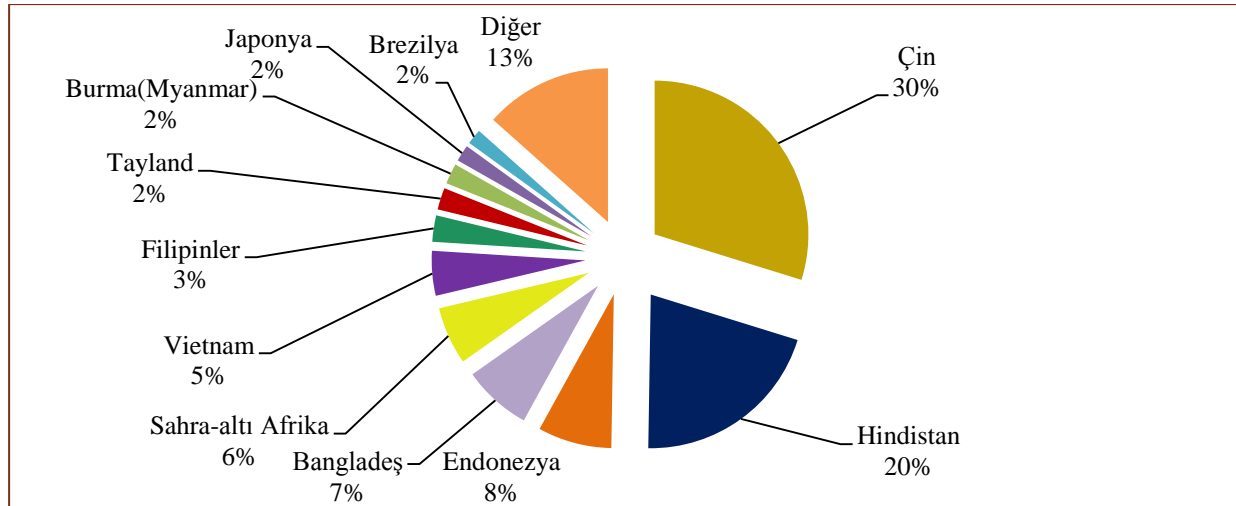
Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Üretimi 1 milyon ton aşarak 487 milyon ton seviyesinde gerçekleşen tüketimin %56'sını Çin, Hindistan ve Sahra-altı Afrika gerçekleştirmiştir.

2017/18 pirinç tüketimi önceki sezona göre Sahra-altı Afrika'da %15, Mısır'da %8, Tayland'da %7, Vietnam'da %7 ve Hindistan'da %6 artarken; Brezilya'da -%3, ABD'de -%3 ve Güney Kore'de -%1 azalmıştır.

Tüketimi büyüten ana etmen nüfus artışıyken tüketimin azaldığı ve çoğu gelişmekte olan devletlerde artan refah sonucu değişen tüketim alışkanlıkları da etkili olmaktadır.

Grafik 9. Dünya Pirinç Tüketiminde Önemli Ülkeler ve Tüketimdeki Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

Tablo 25. Önemli Üretici Ülkelerdeki Çeltik Ekili Alan (Milyon Ha)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Hindistan	41,9	42,9	44,0	42,8	44,1	44,1	43,5	42,9	43,3
Çin	29,7	29,9	30,1	30,1	30,3	30,3	30,2	30,2	30,2
Endonezya	12,1	12,1	12,1	12,2	12,1	11,9	12,1	12,2	12,2
Bangladeş	11,6	11,7	11,7	11,7	11,8	11,8	11,8	11,7	11,3
Tayland	10,9	10,7	11,0	10,9	10,8	10,3	9,5	10,2	10,7
Vietnam	7,4	7,6	7,7	7,9	7,8	7,8	7,9	7,8	7,7
Myanmar	7,0	7,0	7,0	7,0	7,1	7,0	6,9	7,0	7,0
Filipinler	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,7	4,5	4,7	4,8
Nijerya	1,8	2,4	2,3	2,9	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2
Kamboçya	2,7	2,8	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0	3,1	3,1
Pakistan	2,8	2,3	2,7	2,4	2,8	2,9	2,7	2,7	2,7
Brezilya	2,8	2,8	2,4	2,4	2,4	2,3	2,0	2,0	1,9
Türkiye	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Dünya	155,7	158,0	159,7	159,6	161,5	160,9	159,4	160,4	160,6

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

Tablo 26. Ülkeler Bazında Dünya Pirinç İthalatı (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Çin	0,4	0,6	2,9	3,5	3,7	4,4	4,6	5,0	4,9
Nijerya	2,1	2,5	3,3	2,6	3,3	2,1	2,2	2,6	2,7
AB-28	1,0	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9
Fildişi Sahilleri	0,9	1,2	1,6	1,3	1,2	1,6	1,6	1,5	1,5
Suudi Arabistan	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,3	1,4	1,4
İran	1,2	1,4	1,6	2,2	1,6	1,3	1,1	1,6	1,4
Filipinler	2,4	1,2	1,3	0,4	1,1	1,8	1,5	1,1	1,2
Irak	1,2	1,1	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	1,1	1,1
Malezya	0,8	1,0	1,0	0,8	1,2	1,2	0,9	1,0	1,0
Bangladeş	0,3	1,3	0,2	0,0	0,8	0,9	0,1	0,2	2,5
Dünya	31,5	35,7	39,0	37,8	42,5	41,3	39,5	46,0	45,9

Kaynak: IGC 2018 (*) Tahmin

2017/18 sezonunda Bangladeş (%94), Filipinler (%8), Suudi Arabistan (%5) ve AB'nin (%3) ithalatı bir önceki yıla göre artarken İran (-%20) ve Çin'in (-%1) ithalatı azalmıştır.

Son 10 yılda Çin (%1302), Bangladeş (%888), Sahra-altı Afrika (%60), AB (%55) ve Suudi Arabistan (%26) ithalatını en çok artıran ülkelerdir. Filipinler ise son 10 yılda yurt içi üretiminin artırması sayesinde ithalatını %42 azaltmıştır.

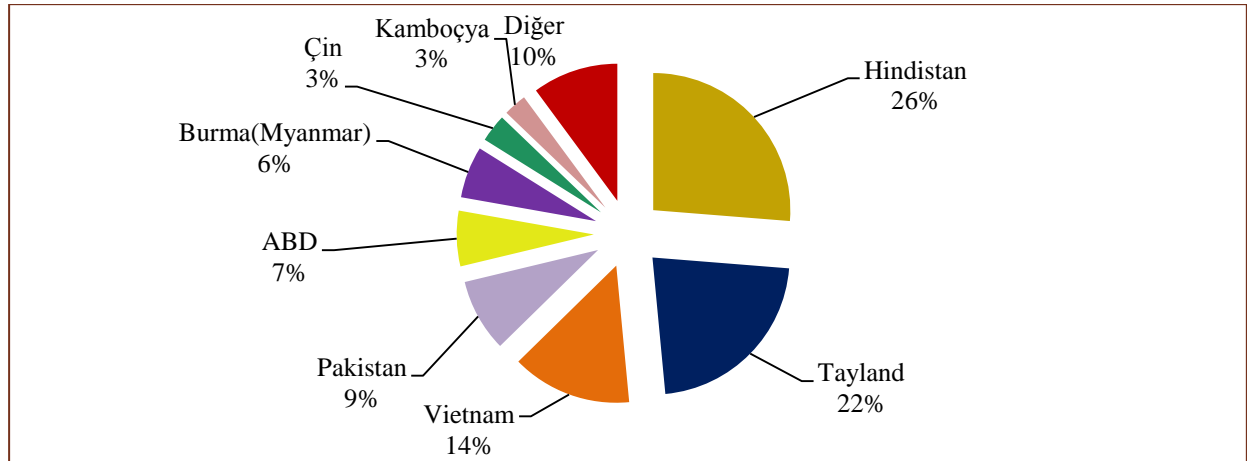
Tablo 27. Ülkeler Bazında Dünya Pirinç İhracatı (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Hindistan	1,99	2,80	10,21	10,83	10,52	11,81	10,16	11,23	12,05
Tayland	8,88	10,65	6,67	6,60	10,94	9,77	9,86	11,61	10,20
Vietnam	6,73	7,09	8,01	6,59	6,38	6,59	4,84	5,79	6,50
Pakistan	4,05	3,25	3,50	3,59	3,77	3,93	4,25	3,60	3,94
ABD	3,45	3,50	3,23	3,39	2,93	3,28	3,41	3,84	3,00
Myanmar	0,54	0,73	0,90	0,87	1,10	1,29	1,50	2,70	2,80
Çin	0,60	0,49	0,27	0,45	0,39	0,26	0,37	1,17	1,50
Kamboçya	0,77	0,82	0,85	0,98	0,94	1,06	1,20	1,23	1,25
Uruguay	0,76	1,02	0,93	0,91	0,87	0,74	0,98	0,94	0,81
Brezilya	0,50	1,47	0,95	0,83	0,81	0,92	0,54	0,78	0,64
Arjantin	0,47	0,68	0,58	0,53	0,46	0,31	0,52	0,35	0,43
Avustralya	0,10	0,34	0,45	0,46	0,44	0,30	0,21	0,30	0,33
Dünya	31,51	35,69	39,00	37,78	42,49	41,34	39,50	46,03	45,88

Kaynak: IGC, 2018 (*) Tahmin

Pirinç ticareti 2017/18'de önceki yılın çok az altında kalsa da son 10 yılda %57 büyümüştür. Özellikle Hindistan ihracatını son 10 yılda %474 artırırken Myanmar %222 artırarak küresel ticarete önemlerini artırmışlardır.

2017/18 sezonunda ihracatını önceki yıla göre en çok artıran ülke %28 ile Çin olmuştur. Onu %12 ile Vietnam, %9 ile Pakistan ve %7 ile Hindistan takip etmektedir. 2017/18'de üretimindeki düşüşün etkisiyle ABD ticareti önceki yıla göre %22 küçülürken Brezilya %18, Uruguay %14 ve Tayland %12 gerilemiştir.

Grafik 10. Dünya Pirinç İhracatında Önemli Ülkeler İhracattaki Payları (%)

Kaynak: IGC 2018

2017/18 döneminde dünya pirinç ihracatının %26'sını Hindistan, %22'sini Tayland, %14'ünü ise Vietnam gerçekleştirmiştir. Hindistan ve Tayland'ın paylarında önceki yıla göre %2'lik bir gerileme yaşanırken Vietnam payını %2 artırmıştır. Pakistan ve Çin de paylarını yaklaşık %1 artırmışlardır.

2. TÜRKİYE'DE DURUM

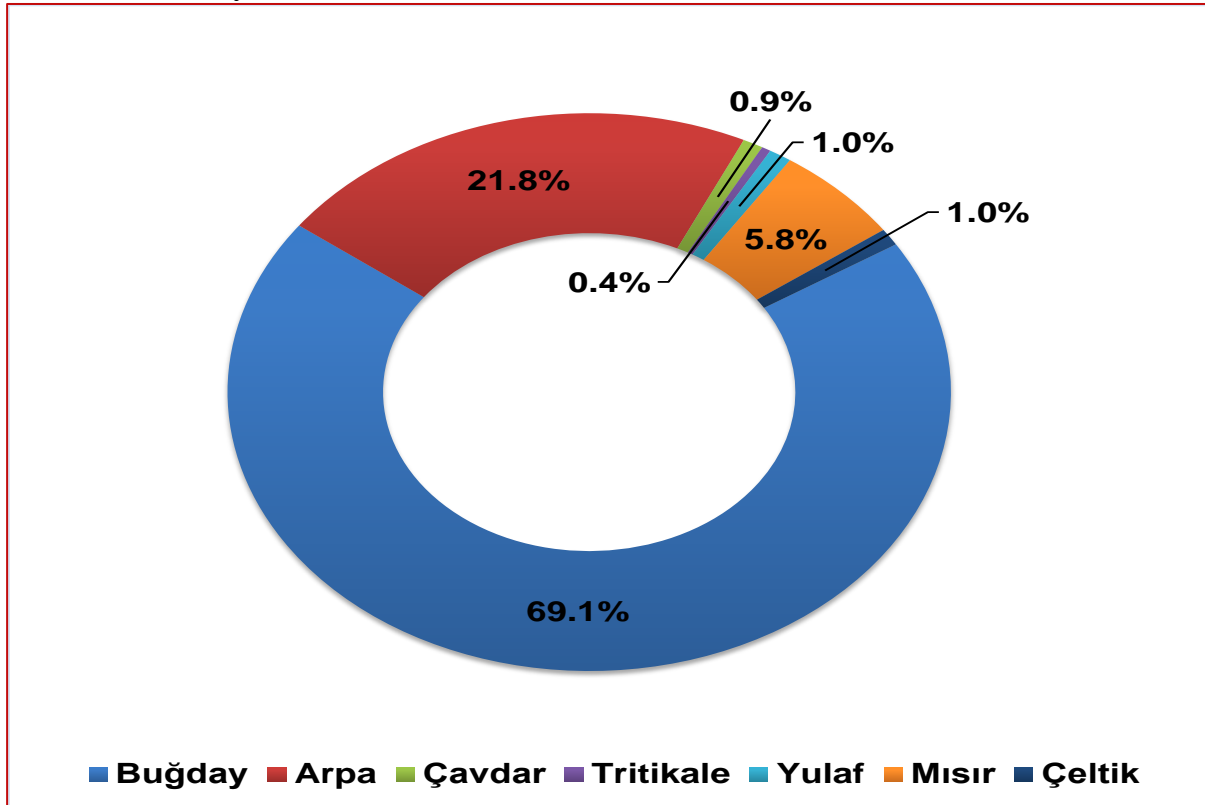
Ülkemiz, geniş bir ürün yelpazesine imkân veren iklim ve ekolojik özellikleri nedeniyle tarımsal üretim açısından avantajlı bir ülkedir ve kendine yeterlilik açısından iyi durumdadır. Üstelik toplam istihdamın %17,7'si tarım sektöründe yer almaktadır.

Dünya'nın en önemli un ihracatçı ülkelerinden biri Türkiye'dir. Bu yüzden iç tüketimin yanı sıra sektördeki en önemli hububat talebi un fabrikalarından gelmektedir. Ayrıca yem sanayi ve ihracata konu olan beyaz et sektörünün de hububat talebi olmaktadır.

2.1. Hububat

Ülkemiz yüzölçümünün %29,7'si (23,3 milyon hektar) tarım yapılabilir özelliktedir. Tarım alanlarımızın nadas alanları hariç %66,4'ü (15,5 milyon hektar) tarla ziraatına ayrılmıştır. Bu alanın da yaklaşık %71'inde (11,1 milyon hektar) hububat ekilmektedir. Hububat ekim alanı içerisinde %69'lık payla ilk sırada buğday, %22'lük payla ikinci sırada arpa ve %6'lık payla üçüncü sırada mısır yer almaktadır. Bu ürünleri sırasıyla yulaf, çeltik, çavdar ve tritikale izlemektedir.

Grafik 11. Türkiye Tahıl Ekim Alanları

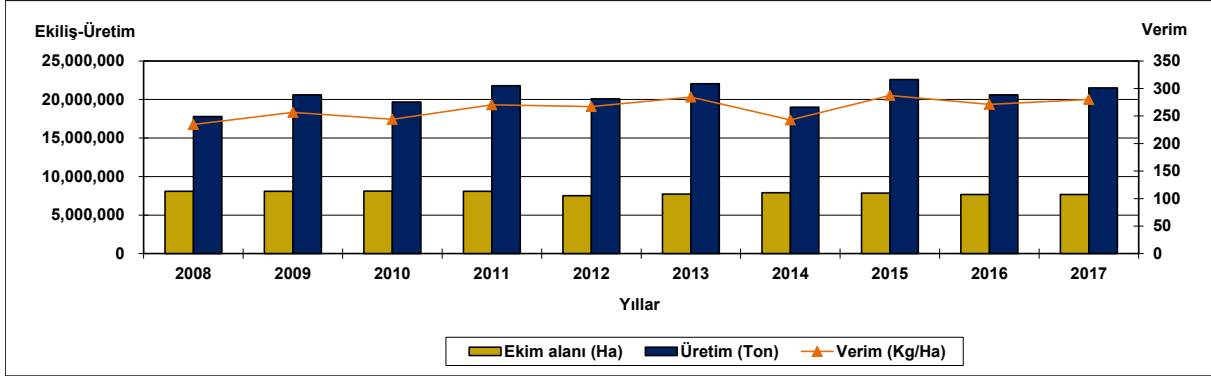
Kaynak: TÜİK 2018

2.1.1. Buğday

Buğday üretimi, ülkemizin her bölgesinde yapılmaktadır. Bu nedenle buğday, tarla ürünleri içerisinde ekiliş alanı ve üretim miktarı bakımından ilk sırayı almaktadır. Son 20 yılda buğday ekim alanları 7,5- 9,4 milyon hektar arasında, üretimi ise 17,3 – 22,6 milyon ton arasında değişmiştir. Ülkemizde artan nüfusa paralel olarak buğday talebi de artmaktadır. Ekmek,

bulgur, makarna, irmik, bisküvi, nişasta ve diğer buğdaya dayalı unlu mamuller tüketimi dikkate alındığında buğday tüketimimiz 18-19 milyon ton seviyelerindedir.

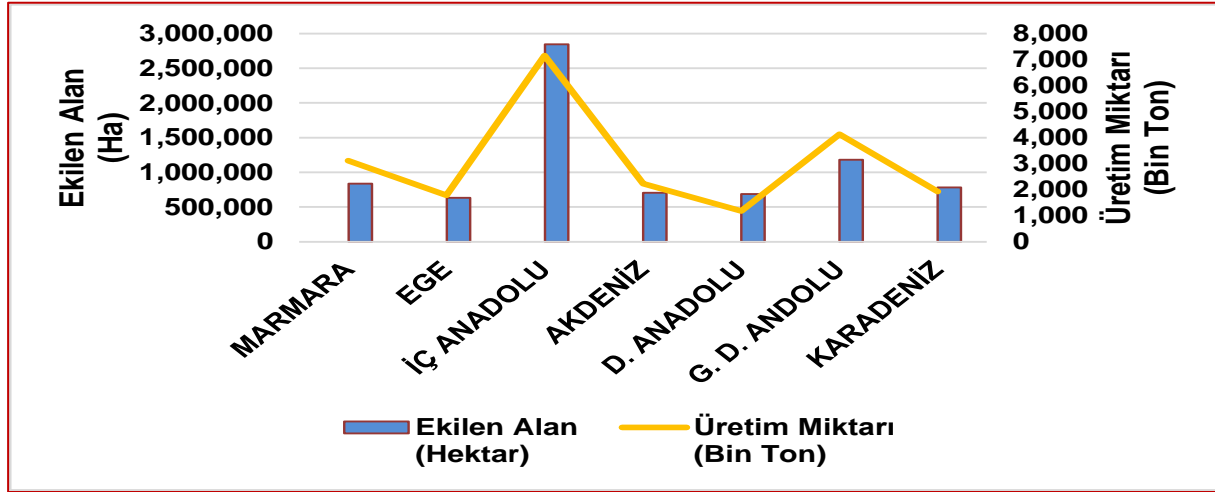
Grafik 12. Türkiye Buğday Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2018

Ülkemizde buğday genellikle kuru tarım arazilerinde üretilmektedir. Türkiye 2017 yılı buğday ekim alanları incelendiğinde buğday ekili alanların %77'si kuru, %23'ü sulu alanlar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemiz buğday üretimi yağış miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Nitekim TÜİK verilerine göre 2008 yılında yaşanan kuraklığa bağlı olarak buğday üretimimiz 17,3 milyon ton olarak gerçekleşmiş iken 2017 yılı buğday üretimimiz 21,5 milyon tondur. Son on yıllık buğday üretimimiz ise 17,3-22,6 milyon ton aralığında gerçekleşmiştir (Grafik 12).

Grafik 13. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Buğday Üretimi ve Ekim Alanı

Kaynak: TÜİK 2018

Tablo 28. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Buğday Üretimi (Bin Ton)

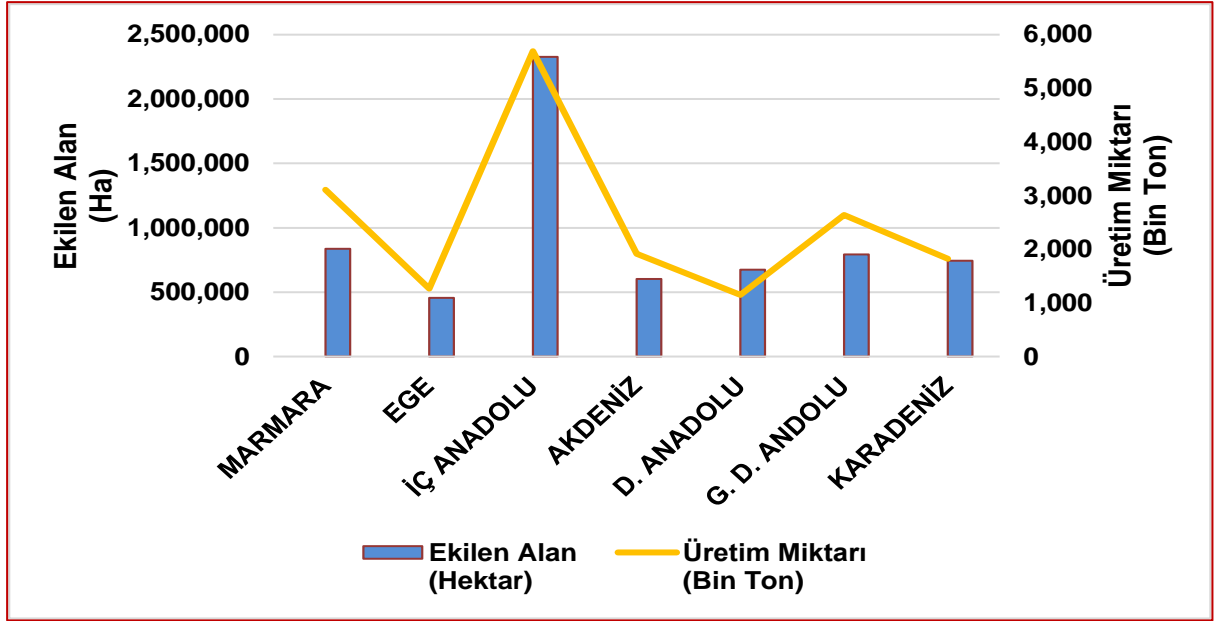
Bölge Adı	Ekmeklik Buğday		Makarnalık Buğday	
	Miktar	%	Miktar	%
Marmara Bölgesi	3.110	18	1	0.01
Karadeniz Bölgesi	1.826	10	97	2
İç Anadolu Bölgesi	5.687	32	1,467	38
Ege Bölgesi	1.270	7	514	13
Akdeniz Bölgesi	1.916	11	312	8
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2.641	15	1,488	38

Doğu Anadolu Bölgesi	1.151	7	21	1
Toplam	17.600	100	3,900	100

Kaynak: TÜİK, 2018

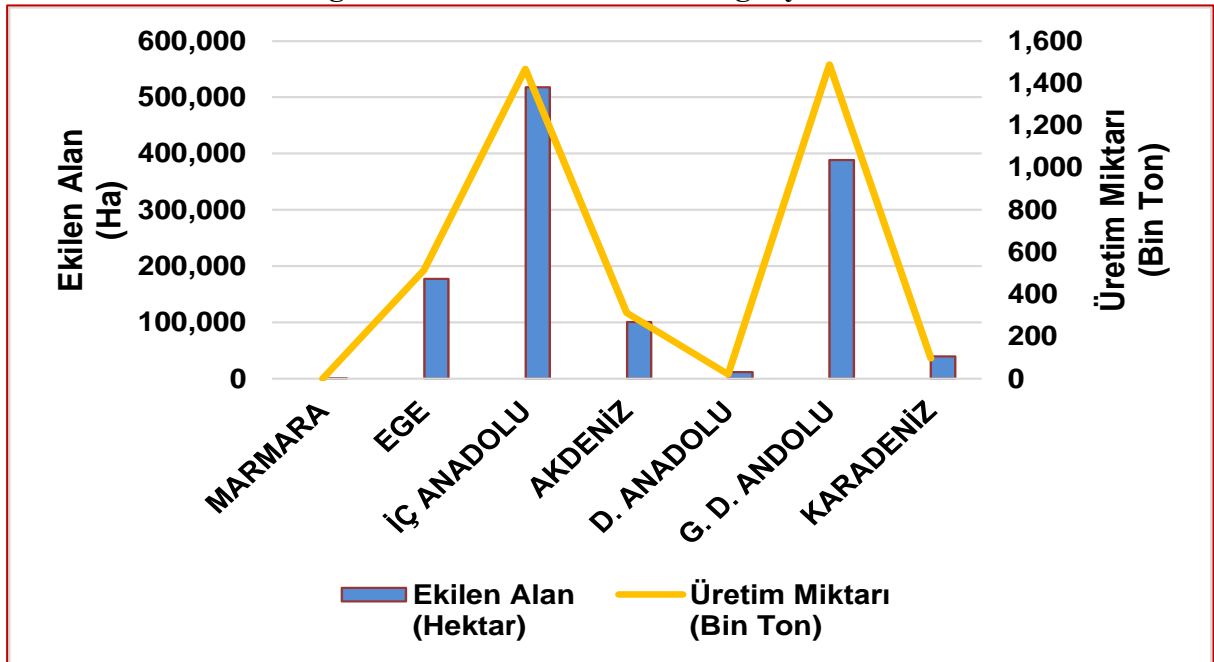
Ülkemizde buğday, her bölgede yetiştirilebilmekle birlikte özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak üretilmektedir. Nitekim 2017 yılı ekmeklik buğday üretiminde %32'lük pay ile ilk sırada İç Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Bunu %18 ile Marmara Bölgesi ve %15 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimde en az pay %7 ile Ege ve Doğu Anadolu Bölgelerine aittir. Makarnalık buğday üretiminde ise ilk sırayı İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri (%38) paylaşmaktadır (Tablo 28; Grafik 13, 14, 15).

Grafik 14. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Ekmeklik Buğday Üretimi ve Ekim Alanı

Kaynak: TÜİK 2018

Grafik 15. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Makarnalık Buğday Üretimi ve Ekim Alanı

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi yeterlilik derecesi %103,8'dir.

Tablo 29. Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	1.116.575	150.472	135	55.329	9.781	177
2003	1.846.284	277.543	150	938	401	428
2004	1.065.389	221.868	208	864	359	416
2005	135.596	25.031	185	327.931	52.155	159
2006	239.874	52.624	219	685.673	100.853	147
2007	2.147.107	570.390	266	18.281	9.132	500
2008	3.708.003	1.483.190	400	8.005	5.569	696
2009	3.392.692	901.858	266	301.457	60.692	201
2010	2.554.189	655.044	256	1.171.002	200.848	172
2011	4.754.682	1.623.089	341	5.233	2.580	493
2012	3.719.174	1.125.977	303	116.079	34.248	295
2013	4.053.001	1.289.235	318	275.132	79.317	288
2014	5.285.243	1.545.853	292	68.572	35.356	516
2015	4.349.820	1.103.420	254	68.798	32.394	471
2016	4.225.784	892.409	211	26.503	11.439	432
2017	4.990.864	1.043.330	209	42.581	15.030	353

Kaynak: TÜİK 2018

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi yeterlilik derecesi %103,8'dir. Ancak bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır. Ülkemiz tarafından buğday ithalatı yapılmasının ve ithalatın yıllar içerisinde artış göstermesinin en önemli sebebi, buğdaya dayalı mamul madde (un, makarna, bisküvi, irmik, bulgur vb.) ihracatının giderek artmasıdır. Ülkemizin 2002 yılı buğday ithalatı yaklaşık 1 milyon 117 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise buğday ithalat miktarı yaklaşık 4 milyon 991 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 29).

Ülkemizde son dönemde buğday ithalatının büyük çoğunluğu navlun ve rekabetçi fiyat avantajına bağlı olarak Rusya Federasyonu, yüksek protein nedeniyle de Litvanya, Almanya ve Letonya'dan yapılmaktadır.

Ülkemiz buğday üretiminde arz fazlası olduğu dönemlerde ihracat da yapılmaktadır. Ülkemizin 2010 yılı buğday ihracat miktarı, 1 milyon 171 bin ton ile son dönemin en yüksek seviyesidir. 2017 yılı buğday ihracatı ise 42 bin 581 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 29).

Tablo 30. Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	14.429	2.814	195	54.657	9.580	175
2003	9.521	1.720	181	148	55	371
2004	20.429	5.062	248	123	46	373
2005	26	30	1.175	219.565	37.508	171
2006	3.899	869	223	243.458	40.886	168
2007	127.785	36.487	286	13.638	6.387	468
2008	151.554	85.555	565	2	2	848
2009	111.342	48.694	437	100.335	28.573	285
2010	80.632	25.373	315	345.345	63.085	183
2011	24.440	9.465	387	1.883	814	432
2012	217.583	83.425	383	43	32	748
2013	588.539	228.563	388	135	102	755
2014	592.852	214.257	361	32.134	17.522	545
2015	463.989	187.016	403	48.077	22.487	468
2016	756.361	203.583	269	16.982	6.060	357
2017	419.094	103.681	247	10.845	4.274	394

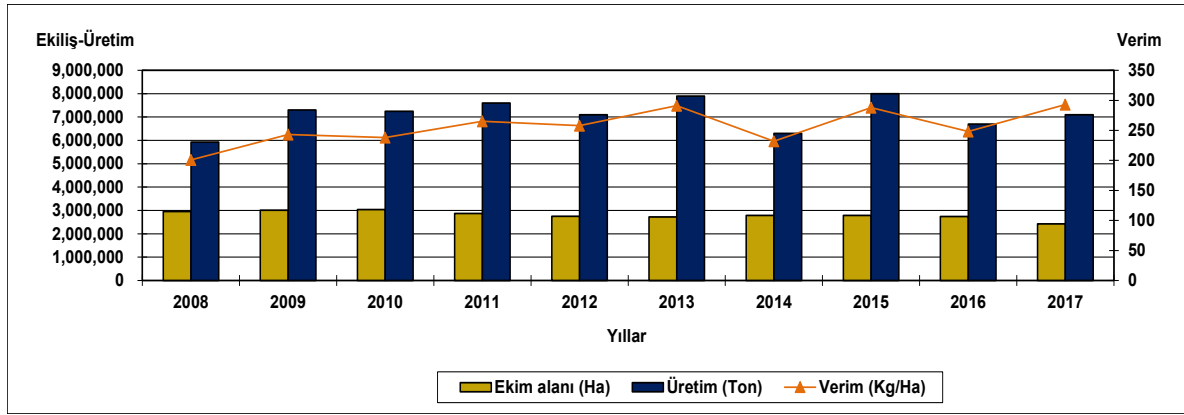
Kaynak: TÜİK 2018

Ülkemizin 2002–2017 yılları makarnalık buğday ithalat ve ihracat verilerine ilişkin bilgiler Tablo 30'da yer almaktadır. 2005 yılındaki 26 tonluk makarnalık buğday ithalatının tamamı tohumluktur. Makarnalık buğday ithalatının yıllar içerisinde artmasında ülkemiz mamul madde ihracatındaki artış önemli rol oynamaktadır. Ülkemizin makarnalık buğday ithalatı 2017 yılında 419 bin ton olmuştur. Makarnalık buğday ihracatı ise en yüksek 345 bin ton olarak 2010 yılında gerçekleşmiştir. Ülkemizin 2017 yılı makarnalık buğday ihracatı yaklaşık 11 bin tondur.

2.1.2. Arpa

Ülkemizde her bölgede üretimi yapılan arpa, tarla ürünleri içerisinde ekiliş alanı ve üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Son 10 yıla bakıldığında arpa ekim alanlarının 2,4–3,4 milyon hektar arasında ve üretim miktarının 5,9-8 milyon ton arasında değiştiği görülmektedir. (Grafik 16).

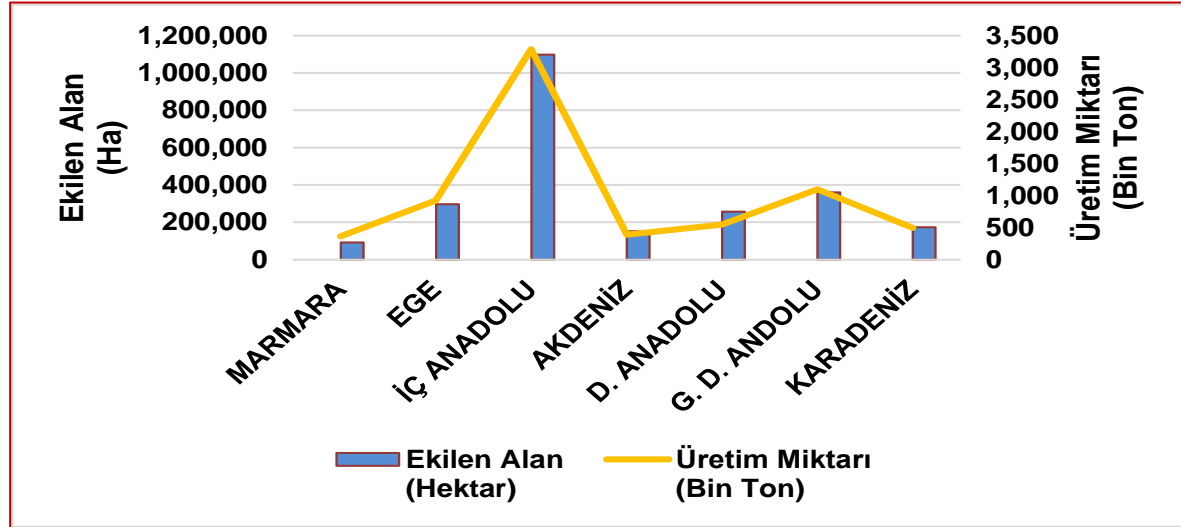
Grafik 16. Türkiye Arpa Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK, 2018

Türkiye'nin tüm bölgelerinde yetiştirilmekle birlikte özellikle İç Anadolu, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri arpa üretiminde önemli bölgelerdir.

Grafik 17. 2017 Yılı Bölgeler Bazında Arpa Üretimi ve Ekim Alanı

Kaynak: TÜİK 2018

Tablo 31. Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	16.759	2.435	145	595.824	58.910	99
2003	89.428	15.718	176	395.988	41.164	104
2004	240.340	39.814	166	15	11	704
2005	52.182	10.608	203	289.394	39.054	135
2006	65.963	12.850	195	410.498	61.818	151
2007	52.180	13.588	260	215.780	43.399	201
2008	253.014	92.092	364	0,3	0,4	1.323
2009	91.649	27.770	303	301.316	42.155	140
2010	57.076	11.933	209	500.136	74.816	150
2011	36.132	13.693	379	3.221	1.047	325
2012	76.319	26.706	350	100.771	26.415	262
2013	256.812	85.782	334	110	54	491
2014	675.994	164.189	243	13.998	6.412	458
2015	199.597	48.081	241	134	55	411
2016	39.994	9.807	245	5.573	1.399	251
2017	384.109	72.391	188	8.646	1.596	185

Kaynak: TÜİK 2018

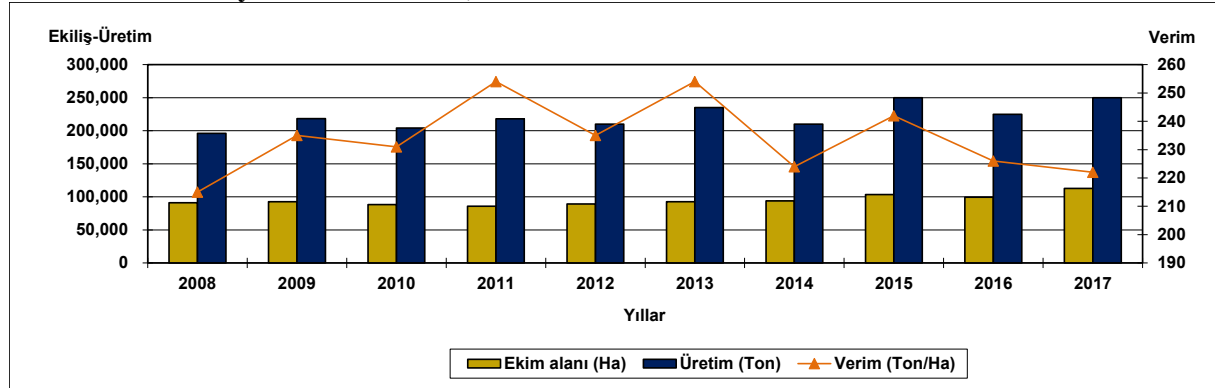
Türkiye'nin arpa ithalat ve ihracat miktar ve değerlerine ilişkin bilgiler Tablo 31'de verilmiştir. Ülkemizde arpa ithalat miktarı; üretime, yurt içi kullanım miktarına ve gelişen yem sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamasına bağlı olarak yıllar itibarıyla değişiklik göstermektedir. 2017 yılı arpa ithalat miktarı 384 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Arpa ihracat miktarları incelendiğinde ülkemizin arpa ürünü için bazı yıllar hariç net ihracatçı pozisyonunda olduğu görülmektedir. Nitekim 2002 ve 2010 yıllarında ülkemizden sırasıyla 596 bin ton ve 500 bin ton arpa ihraç edilmiştir. 2017 yılı arpa ihracat miktarı ise 8 bin 646 ton olarak gerçekleşmiştir.

2.1.3. Yulaf

Ülkemizde son 10 yılda yulaf ekiliş alanları 86 bin ha ile 113 bin ha arasında, üretimi ise 203 bin ton ile 250 bin ton arasında değişmiştir.

Grafik 18. Türkiye Yulaf Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2018

Tablo 32. Türkiye'nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	5.223	318	61	0,3	0,2	690
2003	600	43	72	0,3	0,1	473
2004	23.634	2.770	117	0,8	0,6	765
2005	7.201	789	110	40	9	232
2006	500	75	150	18	4	241
2007	9.843	3.017	307	10	7	666
2008	4.606	1.450	315	0	0	0
2009	6.166	760	123	1	0,3	313
2010	0	0	0	0	0	0
2011	7.476	2.815	376	25	31	1.236
2012	1.554	495	319	11	5	475
2013	0,2	0,3	1.352	6	5	800
2014	10	27	2.665	25	15	610
2015	3.086	674	218	5	2	340

2016	7,5	7,3	971	1,1	4,1	3.665
2017	26	36	1.375	77	35	458

Kaynak: TÜİK 2018

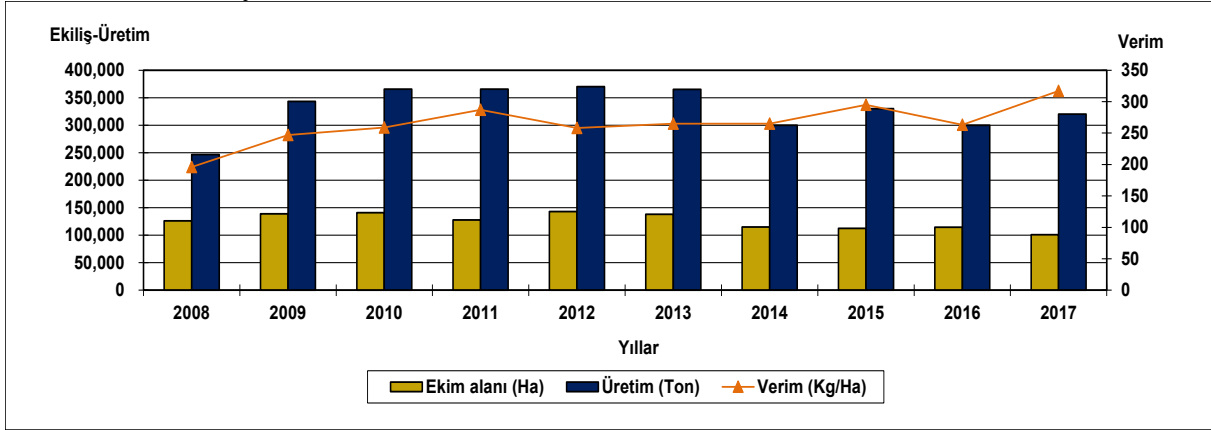
Türkiye'nin 2002–2017 yılları arasındaki yulaf ithalat miktarları (Tablo 32) incelendiğinde 2004 yılında yaklaşık 24 bin ton ile en yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Yulaf ithalatı yıllar içerisinde azalış göstermiştir. Nitekim 2017 yılında da 26 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizin 2002–2017 yılları arasında yulaf ihracat miktarları incelendiğinde 2017 yılında 77 ton ile en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir (Tablo 32).

2.1.4. Çavdar

Ülkemizde son 10 yılda çavdar ekiliş alanları 101 bin ha ile 143 bin ha arasında, üretimi ise 247 bin ton ile 370 bin ton arasında değişmiştir.

Grafik 19. Türkiye Çavdar Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2018

2.1.5. Mısır

Ülkemizde mısır; yem, nişasta, glikoz, yağ ve son yıllarda biyoetanol üretiminde kullanılmaktadır. Daha çok Çukurova, Amik Ovası ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilen mısır; özellikle pamuk olmak üzere buğday ve yağlı tohumlara münavebeli ekilen bir üründür. Bu nedenle üreticiler alternatif ürün fiyatları ve bu ürünlere verilen desteklere bakarak ikame ürünler veya mısır arasında tercih yapabilmektedirler. Bu da zaman zaman mısır üretiminde dalgalanmalara yol açabilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2016 yılında 6,4 milyon ton olan mısır üretimi, 2017 yılında %7,8 azalışla 5,9 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

5,9 milyon ton mısır üretiminin 4.811 bin tonu 1. ürün mısır, 1.581 tonu 2. ürün mısır olarak gerçekleşmiştir. Ülkemiz mısır üretiminin son yıllarda artmasında İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde sulanabilir arazilerin artmasına bağlı olarak mısır üretimine yönelimin yanında, özellikle Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere kıyı bölgelerimizde ikinci ürün mısır üretiminin artmasının da payı büyüktür. Ayrıca mısır üretimini teşvik eden uygulamalar, yüksek verimli mısır çeşitlerinin geliştirilmesi, su ve

gübrenin etkin kullanımı, mekanizasyon ile pazarlamasının kolay olması da ülkemiz mısır üretimini arttırmıştır.

Yıllık mısır tüketimimiz ise ikame ürünlerin piyasa oluşumlarına bağlı olarak yaklaşık 7,5 – 8 milyon ton aralığında değişmektedir.

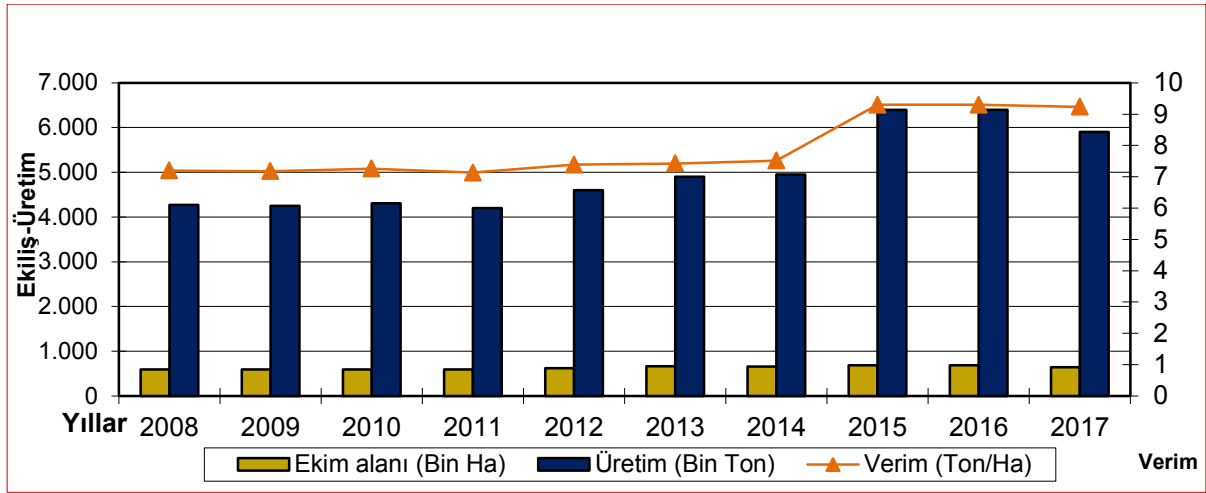
TMO, piyasaları yakından takip ederek üreticilerin ürünlerini öngörülen müdahale alım fiyatının üzerinde satabilmelerine imkân sağlamak için müdahale alım fiyatlarını en uygun zamanda açıklamaktadır.

Tablo 33. Türkiye Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıl	Ekim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha)	Yıl	Ekim Alanı (ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha)
1930	378.501	470.744	1.015	1998	550.000	2.300.000	4.182
1935	409.361	456.333	1.115	1999	518.000	2.297.000	4.434
1940	509.990	757.309	1.485	2000	555.000	2.300.000	4.144
1945	510.071	294.736	5.780	2001	550.000	2.200.000	4.000
1950	593.161	627.987	1.059	2002	525.000	2.100.000	4.200
1955	706.000	855.000	1.211	2003	550.000	2.800.000	5.091
1960	695.000	1.090.000	1.568	2004	545.545	3.000.000	5.505
1965	650.000	945.000	1.454	2005	600.000	4.200.000	7.000
1970	648.000	1.040.000	1.605	2006	536.000	3.811.000	7.110
1975	600.000	1.200.000	2.000	2007	517.500	3.535.000	6.830
1980	583.000	1.240.000	2.127	2008	595.000	4.274.000	7.200
1985	567.000	1.900.000	3.351	2009	591.922	4.250.000	7.180
1990	515.000	2.100.000	4.078	2010	594.000	4.310.000	7.256
1991	518.000	2.180.000	4.208	2011	589.000	4.200.000	7.131
1992	525.000	2.225.000	4.238	2012	622.609	4.600.000	7.388
1993	550.000	2.500.000	4.545	2013	659.998	5.900.000	8.950
1994	485.000	1.850.000	3.814	2014	658.645	5.950.000	9.034
1995	515.000	1.900.000	3.689	2015	688.170	6.400.000	9.300
1996	550.000	2.000.000	3.636	2016	680.019	6.400.000	9.410
1997	545.000	2.080.000	3.817	2017	639.084	5.900.000	9.232

Kaynak: TÜİK 2018

Grafik 20. Türkiye Mısır Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2018

Grafik 20'de görüldüğü üzere Bakanlığımız ve TMO tarafından uygulamaya konulan politikalar, prim uygulaması ve diğer destekler, sertifikalı tohumluk kullanımı, üretimde mekanizasyonun artması gibi sebeplerle (mekanizasyon, gübre, tohumluk vb.) **2008 yılındaki 3,5 milyon ton mısır üretimi; %72 artışla 2017 yılında 5,9 milyon tona ulaşmıştır.**

Tablo 34. Bölgelere Göre Mısır Üretimi

Bölgeler	Ekilen Alan (da)		Üretim (ton)		Üretimdeki Payı (%)	
	2016 Yılı	2017 Yılı	2016 Yılı	2017 Yılı	2016 Yılı	2017 Yılı
Marmara	621.512	638.541	560.791	555.180	8,8	9,4
Karadeniz	656.617	646.300	259.171	264.552	4,0	4,5
İç Anadolu	1.004.226	1.107.041	997.578	1.059.606	15,6	18,0
Ege	740.826	630.914	775.132	643.874	12,1	10,9
Akdeniz	2.016.399	1.866.909	2.148.250	1.942.990	33,6	32,9
Güneydoğu Anadolu	1.723.109	1.459.065	1.630.385	1.404.125	25,5	23,8
Doğu Anadolu	37.503	42.084	28.693	29.673	0,4	0,5
Genel Toplam	6.800.192	6.390.844	6.400.000	5.900.000	100	100

Kaynak: TÜİK 2018

Tablo 35. Yıllar İtibarıyla Türkiye Mısır Tüketimi (Bin Ton)

Yıllar	Tüketim	Yıllar	Tüketim	Yıllar	Tüketim	Yıllar	Tüketim
1988	2.230	1996	1.897	2004	3.461	2012	5.757
1989	2.528	1997	2.925	2005	4.374	2013	6.650
1990	2.604	1998	3.060	2006	4.272	2014	6.835
1991	2.247	1999	3.130	2007	4.211	2015	5.913
1992	2.365	2000	3.084	2008	5.187	2016	7.074
1993	2.551	2001	3.359	2009	5.153	2017*	7.760
1994	1.783	2002	3.161	2010	5.253		
1995	2.521	2003	4.145	2011	5.112		

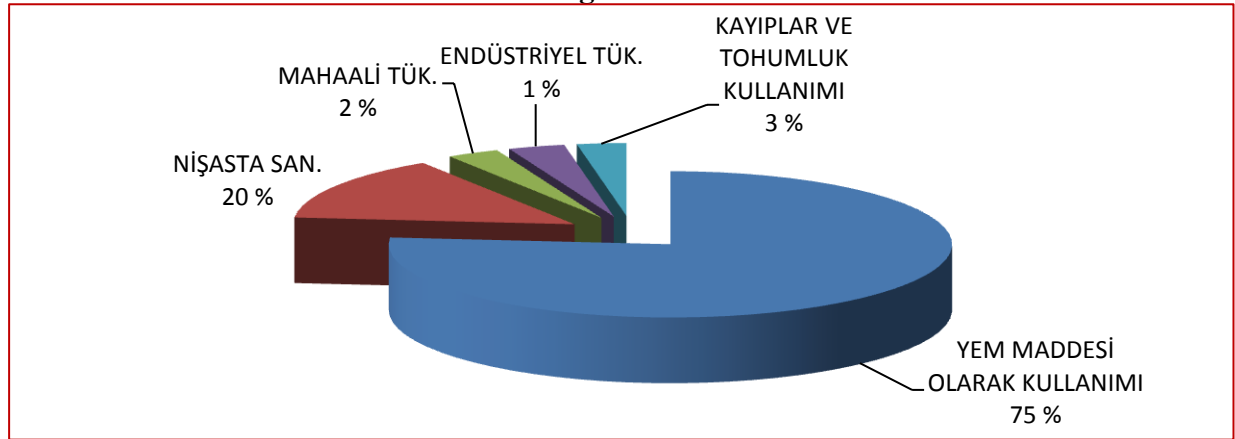
Kaynak: TÜİK 2018 (*) TMO tahmini

Tablo 36. 2016/17 Dönemi Mısır Tüketiminin Sektörel Dağılımı

Kullanım Alanı	Miktar (Ton)	Açıklama (Ortalama)
Yem Maddesi Olarak Kullanımı	5.276.800	2.150.800 tonu broiler ve hindi (% 41)
		1.792.500 tonu yumurta ve damızlık (% 34)
		1.333.500 tonu büyük- küçükbaş ve diğer (%25)
Nişasta San.	1.423.000	
Mahalli Tüketim	148.029	
Endüstriyel Tüketim	23.261	
Kayıplar ve Tohumluk	203.240	
Toplam	7.074.330	

Kaynak: TÜİK 2018

İkame ürün fiyatlarına bağlı olarak mısır kullanım miktarı 7,5-8 milyon ton aralığında değişmektedir.

Grafik 21. Mısır Tüketiminin Sektöre Dağılımı

Kaynak: TÜİK, Şeker Kurumu, TÜYEM, TMO, 2018

Tablo 37. Türkiye'nin Mısır Denge Tablosu

Yıl	Üretim	Ekilen alan (Ha)	Üretim Kayıpları	Kulla. Üretim	Arz Kullanım	İthalat	Yurt İçi Kullanım	Tüketim Kayıplar	İhracat
2000-01	2.300.000	555.000	23.000	2.277.000	3.048.400	771.400	3.083.747	92.512	30.956
2001-02	2.200.000	550.000	22.000	2.178.000	3.374.987	1.196.987	3.358.758	100.763	16.220
2002-03	2.100.000	500.000	21.000	2.079.000	3.192.372	1.113.372	3.161.111	94.833	30.982
2003-04	2.800.000	560.000	28.000	2.772.000	4.189.712	1.417.712	4.144.592	124.338	28.333
2004-05	3.000.000	570.000	30.000	2.970.000	3.893.617	923.617	3.461.333	103.840	31.871
2005-06	4.200.000	600.000	126.000	4.074.000	4.165.500	91.500	4.373.500	122.200	352.200
2006-07	3.811.000	536.000	114.300	3.696.700	4.836.700	1.140.000	4.272.400	110.900	73.800
2007-08	3.535.000	517.500	106.050	3.428.950	4.571.817	1.142.867	4.210.988	102.869	93.364
2008-09	4.274.000	595.000	128.220	4.145.780	4.605.286	459.506	5.187.487	124.373	123.747
2009-10	4.250.000	592.000	127.500	4.122.500	4.692.525	570.025	5.153.535	123.675	390.766
2010-11	4.310.000	594.000	129.300	4.180.700	4.566.167	385.467	5.253.425	125.421	212.323
2011-12	4.200.000	589.000	126.000	4.074.000	4.830.092	756.092	5.168.648	122.220	275.046
2012-13	4.600.000	622.609	138.000	4.462.000	6.006.531	1.544.531	5.757.400	133.860	285.848

2013-14	5.900.000	659.998	177.000	5.723.000	6.949.685	1.226.685	6.649.887	171.690	593.036
2014-15	5.950.000	658.645	178.500	5.771.500	7.666.378	1.894.878	6.834.907	173.145	421.311
2015-16	6.400.000	688.170	192.000	6.208.000	6.811.739	603.739	5.912.901	186.240	603.844
2016-17	6.400.000	680.019	192.000	6.208.000	7.633.469	1.425.469	7.074.330	186.240	728.344
2017-18*	5.900.000	639.084	177.000	5.723.000	7.723.000	2.000.000	7.759.667	171.690	100.000

Kaynak: TÜİK 2018, (*) TMO Tahminidir.

Tablo 38. Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	1.179.937	133.754	113	9.019	10.953	1.214
2003	1.818.458	276.182	152	11.039	13.105	1.187
2004	1.049.744	190.477	181	10.525	15.805	1.502
2005	218.059	47.335	217	127.581	22.327	175
2006	30.579	12.702	415	192.950	35.951	186
2007	1.128.456	269.337	239	8.320	12.478	1.500
2008	1.151.407	381.938	332	15.056	24.948	1.657
2009	485.131	135.136	279	325.434	81.323	250
2010	452.362	124.157	274	10.649	26.006	2.442
2011	381.293	136.119	357	13.945	27.923	2.002
2012	807.480	245.919	305	20.359	33.820	1.661
2013	1.548.133	473.138	306	210.927	88.124	418
2014	1.423.595	350.247	246	64.618	63.290	979
2015	1.487.005	343.046	231	75.185	51.033	679
2016	534.791	128.639	241	44.136	49.044	1.111
2017	2.055.543	428.738	209	117.976	53.226	451

Kaynak: TÜİK 2018

Ülkemiz mısır ithalat ve ihracat miktarlarına ait veriler Tablo 37'de görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2016/17 dönemi ülkemiz mısır ürünü yeterlilik derecesi %87,8 olup gelişen imalat sanayi ve sürekli artan mamul madde ihracatımızla birlikte sektörün ham madde ihtiyacı, üretimin yanı sıra ithalat yoluyla da giderilmektedir. Son dönemde en fazla mısır ithalatı 2.055.543 ton ile 2017 yılında, en fazla ihracat ise 325.434 ton ile 2009 yılında gerçekleşmiştir. 2017 yılında mısır ihracatı 117.976 ton olmuştur. Ülkemiz mısır ithalatını ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu, Romanya, Ukrayna ve Sırbistan'dan yapmaktadır.

2.1.6. Çeltik-Pirinç

Türkiye, çeltik bitkisinin yetişmesi için oldukça uygun iklimsel koşullara sahip bir ülkedir. Özellikle ülkemizde bu ürünün yetiştirildiği alanlarda yaz aylarında sıcaklık ortalamaları 25 °C civarındadır. Bu sıcaklık değeri de çeltiğin yetişmesi açısından oldukça uygundur. Bu yüzden çeltik ülkemizde yaz aylarında yetiştirilmektedir.

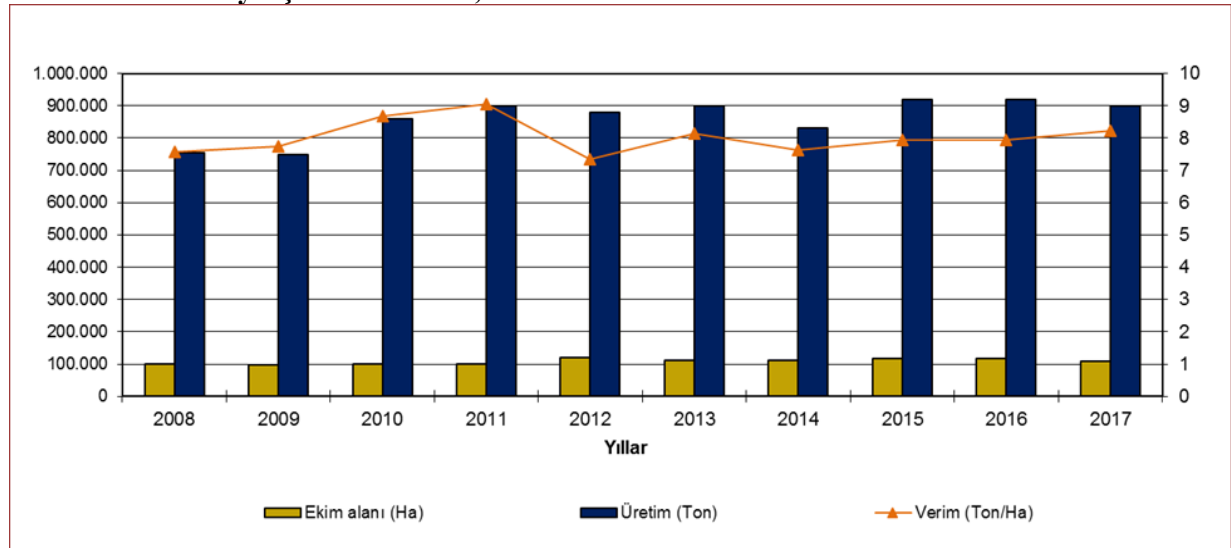
Çeltik tarımı ülkemizde daha çok akarsuların delta ovalarında ve vadi tabanlarında yapılmaktadır. Çünkü ülkemizdeki yağış değerleri çeltiğin yetişmesi için yeterli değildir. Bu yüzden ülkemizde bu bitki sulamalı olarak yetiştirilmektedir.

Türkiye, çeltik ve pirinçte ithalatçı bir ülke konumunda olmasına rağmen özellikle 2000 yılından sonra uygulamaya konulan tarımsal politika ve yapılan desteklemelerin yanında kaliteli ve yüksek verimli çeşitlerin kullanılması, çeltik yetiştirme tekniği uygulamalarının iyileştirilmesi ve çeltik üreticisinin modern tarım yöntemlerini kullanmasına bağlı olarak üretimde ciddi artışlar olmuştur.

Türkiye’de 2002 yılında 60.000 hektar alanda çeltik ekimi yapılırken bu alan 2017 yılında 109.505 hektara çıkmıştır. Aynı şekilde 2002’de 360.000 ton olan çeltik üretimi 2017 yılında 900.000 tona varmıştır. Buna bağlı olarak verimlilikte 2002’ye oranla 2017 yılında 222 kg/dekar fazlaşmıştır. Bu durum çeltik ekimindeki sürekli artışı kanıtlar niteliktedir.

Ülkemizde pirinç tüketimi de yıllar içerisinde artış göstermiştir. 2000’li yılların başlarında yaklaşık 550 bin ton seviyelerinde olan pirinç tüketimi günümüzde yaklaşık 750 bin ton seviyelerine ulaşmış olup bu tüketimin yaklaşık 550 bin tonu yerli üretimle kalan kısmı ise ithalatla karşılanmaktadır.

Grafik 22. Türkiye Çeltik Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2018

Tablo 39. Türkiye Çeltik Ekiliş – Üretim – Tüketim – Verim

Yıllar	Ekilen Alan (ha)	Üretim (Ton)	Pirinç Karşılığı (Ton)	Verim (Kg/da)	Tüketim (Ton)
2002	60.000	360.000	216.000	600	572.377
2003	65.000	372.000	223.200	572	299.953
2004	70.000	490.000	294.000	700	564.646
2005	85.000	600.000	360.000	706	534.990
2006	99.100	696.000	417.600	702	555.320
2007	93.900	648.000	388.800	690	612.874
2008	99.500	753.325	451.995	757	556.993
2009	96.754	750.000	450.000	775	702.517
2010	99.000	860.000	516.000	869	526.974
2011	99.400	900.000	540.000	905	696.877
2012	119.725	880.000	528.000	735	569.941
2013	110.592	900.000	540.000	814	637.055
2014	110.884	830.000	498.000	764	724.860
2015	115.856	920.000	552.000	794	750.094
2016	116.056	920.000	552.000	793	750.000
2017	109.505	900.000	540.000	822	750.000

Kaynak: TÜİK, 2018

Not¹: 2016 ve 2017 yılı tüketimi TMO tahminidir.

Not²: Çeltik üretiminin pirinç karşılığı hesaplanırken 0,6 katsayısı esas alınmıştır.

Tablo 40. Bölgelere Göre Çeltik Üretimi

Bölgeler	2016		2017	
	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)
Marmara	82.143	653.977	74.248	628.076
Ege	0	0	0	0
Akdeniz	1.160	7.861	1.217	8.411
İç Anadolu	2.914	23.559	2.672	20.108
Karadeniz	27.686	224.959	29.165	233.625
Güneydoğu Anadolu	1.966	9.002	2.103	9.571
Doğu Anadolu	186	642	100	209
TOPLAM	116.056	920.000	109.505	900.000

Kaynak: TÜİK 2018

Çeltik üretiminde bölge düzeyinde çok yüksek oranlı yoğunlaşma vardır. Buna göre üretimin %70'i Marmara Bölgesi'ndedir. Karadeniz ise üretimin %26'sına sahiptir ve bu iki bölge Türkiye çeltik üretiminin %96'sına sahiptir. Kalan %4'lük kısmı ise İç Anadolu (%2), Güneydoğu Anadolu (%1) ve diğer (%1) bölgeler oluşturmaktadır.

Tablo 41. İllere Göre Çeltik Üretimi (2017 Yılı)

Bölge	İl	Ekilen Alan (da)	Üretim (ton)
Marmara (%70)	Edirne	456.846	398.534
	Balıkesir	144.376	113.829
	Çanakkale	82.367	67.357
	Tekirdağ	9.439	7.329

	Diğer	49.451	41.027
	TOPLAM	742.479	628.076
Karadeniz (%26)	Samsun	165.965	133.038
	Çorum	69.131	57.076
	Diğer	56.556	43.511
	TOPLAM	291.652	233.625
İç Anadolu (%2)	Çankırı	22.119	15.580
	Diğer	4.600	4.528
	TOPLAM	26.719	20.108
Diğer Bölgeler (%2)		34.199	18.191
TOPLAM ÜRETİM		1.095.049	900.000

Kaynak: TÜİK 2018

Çeltik üretiminde il düzeyinde de yoğunlaşma vardır. 5 ilin üretimleri toplam üretimin %82'sini oluşturmaktadır. Edirne %44, Samsun %15, Balıkesir %13, Çanakkale %7 ve Çorum %6'lık bir paya sahiptir. Kalan %15'lik kısmı ise Sinop, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Çankırı, Diyarbakır ve Mersin oluşturmaktadır.

Tablo 42. Türkiye'nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	292.024	48.803	167	187	173	924
2003	247.724	55.538	224	398	375	944
2004	35.432	15.254	431	298	334	1.119
2005	102.197	26.231	257	298	351	1.178
2006	105.005	28.786	274	238	292	1.230
2007	6.016	2.101	349	157	258	1.640
2008	45.307	19.823	438	235	269	1.147
2009	63.203	26.188	414	199	316	1.591
2010	409.199	172.977	423	307	371	1.209
2011	277.083	112.349	405	834	564	677
2012	227.539	88.819	390	363	349	962
2013	164.537	70.535	429	108	166	1.539
2014	299.966	140.043	467	341	342	1.001
2015	188.905	86.585	458	437	362	830
2016	202.464	73.731	364	49	64	1.322
2017	165.052	58.675	355	614	169	275

Kaynak: TÜİK 2018

2002–2017 yılları arasında Türkiye çeltik ithalat-ihracat miktar ve değerlerine ilişkin veriler, Tablo 41'de görülmektedir. 2010 yılında çeltik ithalatı 409.199 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2017 yılı çeltik ithalat miktarı ise 165.052 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde son dönemde en yüksek çeltik ihracatı, 834 ton ile 2011 yılında yapılmıştır. 2017 yılı çeltik ihracatımız ise 614 tondur.

Ülkemiz çeltik üretimi, tüketimi karşılayamadığı için hemen hemen her dönem çeltik ya da pirinç dış alımı gerçekleşmektedir. Ülkemizde çeltik ithalatının büyük çoğunluğu ABD, Rusya Federasyonu ve Bulgaristan'dan yapılmaktadır.

Tablo 43. Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	131.431	37.031	282	307	222	723
2003	213.528	65.453	307	337	287	852
2004	103.887	39.496	380	475	760	1.603
2005	158.423	60.149	380	421	539	1.279
2006	113.175	43.267	382	465	590	1.268
2007	184.911	108.576	587	729	1.010	1.385
2008	179.603	144.310	803	4.058	4.986	1.229
2009	158.335	105.770	668	18.662	19.529	1.046
2010	125.643	91.340	727	50.825	46.549	916
2011	41.011	28.591	697	85.126	74.786	879
2012	25.111	17.688	704	86.335	68.960	799
2013	118.563	79.625	672	6.597	6.281	952
2014	191.067	136.414	714	19.467	19.261	989
2015	119.830	78.026	651	24.065	23.122	961
2016	73.046	36.826	504	45.812	35.956	785
2017	148.608	77.687	523	49.072	36.488	744

Kaynak: TÜİK 2018

TÜİK verilerine göre ülkemiz pirinç ürünü yeterlilik derecesi, 2010/11 döneminde %90,7 oranı ile son dönemin en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu durumun nedenleri arasında yurt içi kullanım miktarının düşük, üretim ve stok miktarlarının yüksek olmasını söyleyebiliriz. 2015/16 dönemi ülkemiz pirinç yeterlilik oranı ise üretimin azalması ve tüketimin artmasına bağlı olarak %69,9 olarak gerçekleşmiştir.

2016/17 döneminde pirinç yeterlilik oranı ise değişmeyerek bir önceki yıl ile aynı seviye olan %69,9 olarak gerçekleşmiştir. Genel olarak ülkemizin son yıllarda pirinç ithalat miktarı azalırken ihracat miktarı artmaktadır. 2017 yılında pirinç ithalatı 148.608 ton, ihracatı ise 49.072 ton olmuştur (Tablo 43).

Ülkemizde pirinç ithalatının büyük çoğunluğu ise İtalya, Hindistan ve Yunanistan'dan yapılmaktadır.

Tablo 44. Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2002	2.734	362	132	58	38	660
2003	10.935	1.694	155	48	50	1.036
2004	26.177	7.174	274	79	94	1.196
2005	42.193	10.806	256	77	112	1.455
2006	54.430	17.051	313	58	86	1.475
2007	4.840	2.074	428	79	119	1.519
2008	15.087	8.654	574	86	165	1.912
2009	5.172	3.314	641	133	249	1.871
2010	264	224	848	242	452	1.870
2011	31.473	11.499	365	716	778	1.086
2012	10.879	4.839	445	297	411	1.381

2013	603	362	600	305	502	1.648
2014	928	485	523	322	625	1.939
2015	3.547	1.445	407	262	433	1.648
2016	17.337	5.650	326	347	470	1.353
2017	34.614	12.426	359	51	68	1.333

Kaynak: TÜİK 2018

Ülkemiz kargo (kahverengi) pirinç ihracat ve ithalat miktarlarına ait bilgiler, Tablo 44’te verilmiştir. 2011 yılı kargo pirinç ihracatı 716 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2017 yılı kargo pirinç ihracatı ise 51 ton olmuştur. 2017 yılı kargo pirinç ithalat miktarı da 34.614 ton olarak gerçekleşmiştir.

2.2. Türkiye Mamul Madde İhracatı

Ülkemiz, yıldan yıla artan buğdaya dayalı mamul madde ihracatı ile dünyanın önemli unlu mamuller ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2017 yılında Türkiye un ihracatı 3.490 bin ton, makarna ihracatı 1.055 bin ton, bulgur ihracatı 257 bin ton, irmik ihracatı 60 bin ton ve bisküvi ihracatı 443 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında mamul madde ihracatında en fazla artış makarna ihracatında gerçekleşmiştir (Tablo 44).

Tablo 44. 2013-2017 Yılları Türkiye Mamul Madde İhracatı (Buğday) (Ton/Bin \$)

Madde Adı	2013		2014		2015		2016		2017	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Un	2.142.367	946.605	2.207.218	931.232	2.796.517	978.591	3.532.690	1.078.085	3.489.628	1.052.794
Makarna	693.101	493.929	735.027	506.857	671.837	417.993	831.139	422.026	1.055.405	490.737
Bulgur	159.990	97.157	211.485	122.645	199.831	101.153	276.439	111.779	257.298	104.186
İrmik	24.281	13.358	28.025	17.652	38.332	23.614	39.621	16.881	59.659	22.631
Bisküvi	377.180	877.010	409.125	938.771	402.668	914.407	407.956	886.026	442.633	941.317
Buğday Karşılığı Toplamı	4.660.320		4.926.658		5.616.627		6.998.914		7.348.093	
Genel Toplam	3.396.919	2.428.059	3.590.880	2.517.157	4.109.185	2.435.758	5.087.845	2.514.797	5.304.623	2.611.665

Kaynak: TÜİK

Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre ülkemiz, dünya un ihracatında 2002 yılında 11. sırada yer alırken 2005 yılından itibaren yıllara göre 1 veya 2. sırada yer almış; dünya makarna ihracatında ise İtalya’nın ardından 2’inci sırada yer almış olup diğer mamul madde ihracatımız ise artarak devam etmektedir.

Ayrıca ülkemizde buğdayın yanı sıra mısıra dayalı mamul madde (yumurta, beyaz et, nişasta, mısır irmiği ve yem vb.) ihracatı da yıldan yıla artarak devam etmektedir. 2017 yılında Türkiye yumurta ihracatı 349 bin ton, beyaz et ihracatı 440 bin ton, nişasta ihracatı 417 bin ton, mısır irmiği ihracatı 248 bin ton ve yem ihracatı 350 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında mamul madde ihracatında en fazla artış yem ihracatında gerçekleşmiştir (Tablo 45).

Tablo 46. 2013-2017 Yılları Türkiye Mamul Madde İhracatı (Mısır) (Ton/Bin \$)

Madde Adı	2013		2014		2015		2016		2017	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Yumurta	281.400	406.159	289.786	401.829	218.048	273.457	289.367	289.399	348.498	376.229
Beyaz Et	370.809	627.248	414.254	683.478	364.414	488.582	339.222	392.595	440.383	582.297
Nişasta	176.175	134.674	259.364	163.535	327.976	162.132	365.011	160.231	417.052	179.207
Mısır İrmigi	98.843	47.619	188.379	77.991	144.435	52.213	212.192	65.452	247.817	78.473
Yem	394.068	190.103	228.231	112.781	136.988	75.406	204.096	94.792	349.522	135.797
Mısır Karşılığı Toplamı	1.460.325		1.738.117		1.586.817		1.788.369		2.231.230	
Genel Toplam	1.321.294	1.405.803	1.380.014	1.439.614	1.191.862	1.051.790	1.409.887	1.002.468	1.803.272	1.352.003

Kaynak: TÜİK; Şeker Kurumu; TÜYEM; TMO Ocak 2018

Tablo 47. Türkiye’deki Un, Yem, Makarna, Bulgur, Bisküvi, İrmik, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu

Fabrikalar	Fabrika Sayısı (Faal)	Yıllık Kapasite (Ton)		Kapasite Kullanım Oranı (%)
		Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	
Un	640	35.702.809	18.049.460	51
Yem	448	36.028.829	21.293.944	59
Makarna	28	2.442.477	1.841.495	75
Bulgur	104	1.827.972	1.170.899	64
Bisküvi	32	1.841.516	925.738	50
İrmik	28	1.941.066	1.465.658	76
Çeltik	130	4.068.565	1.700.393	42
Nişasta	12	2.280.766	1.814.846	80

Kaynak: TMO 2018

3. TEŞEBBÜSÜN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

TMO; sermayesinin tamamı devlete ait, 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir iktisadi devlet teşekkülüdür.

TMO’nun kuruluş dayanağı, 11.12.1984 tarihli ve 18602 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren TMO Ana Statüsü’dür.

TMO Ana Statüsü’nün 4’üncü maddesinde kuruluşun amaç ve faaliyet konuları; yurttan hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Bakanlar Kurulu kararı ile hububat dışındaki diğer tarım

ürünleri ile ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan devlet tekeli işletmek şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca 4'üncü maddeye uzun süreli depo kiralaması ile ilgili olarak 19 numaralı bent eklenmiştir. Bu bentte; “Görev alanındaki ürünlerin piyasasını düzenlemek için ürünlerin kapalı depolarda muhafazasını sağlamak amacıyla diğer kişi ve kuruluşlar tarafından inşa edilmiş ve/veya inşa edilecek depoları uzun sürelerle kiralamak; bu amaçla yapılacak depolara kiralama garantisi vermek” ifadesi yer almaktadır.

Müdahale alımları ve ihtiyaç duyulan dönemlerde yapılan ithalatla oluşan stoklar, piyasa dengeleri de gözetilerek öncelikle ilgili sektöre veya tüm kesimlere satılabilmektedir. Üretimde görülen artışa paralel olarak iç piyasada talep görmeyen ürünler; stok maliyeti, muhafaza durumu ve piyasada görülen gelişmeler değerlendirilerek ihraç edilmektedir.

Tablo 48. 2009–2017 Yıllarında Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları

Yıl	Ürün Cinsi	Kodu	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara
2009(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	-	560	560	560	560	560	560	-	-	-	575	585
	Makamalık Buğday	1121	-	640	640	640	640	640	640	-	-	-	600	610
	Arpa	2111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450
	Çavdar	2211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450	450
	Yulaf	2311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450	450
	Mısır	2441	-	500	530	530	530	530	530	530	-	-	-	580
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
	2010(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	585	585	595	595	595	-	-	-	635	635	645
Makamalık Buğday		1121	610	610	620	620	620	-	-	-	665	665	675	685
Arpa		2111	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	485	495
Çavdar		2211	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	485	495
Yulaf		2311	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	550	550
Mısır		2441	580	580	580	580	580	580	580	-	-	-	-	-
Pirinç (Baldo)		3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pirinç (Osmancık)		3651	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
2011(TL/Ton)		AKS Buğday	1221	655	655	655	655	655	-	-	-	-	-	720
	Makamalık Buğday	1121	685	685	685	685	685	-	-	-	-	-	760	765
	Arpa	2111	495	495	495	495	495	-	-	-	-	-	540	545
	Çavdar	2211	495	495	495	495	495	-	-	-	-	-	540	545
	Yulaf	2311	550	550	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mısır	2441	580	580	590	590	590	590	590	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
	2012(TL/To)	AKS Buğday	1221	725	725	725	725	725	-	-	-	-	-	-
Makamalık Buğday		1121	765	765	765	765	765	-	-	-	-	-	-	-
Arpa		2111	555	565	565	565	565	-	-	589	594	599	599	620
Çavdar		2211	555	565	565	565	565	-	-	-	-	-	649	649

	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Pirinç (Osmancık)	3651	-	-	-	-	-	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
2013 (TL/Ton)	AKS Buğday	1262	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	810	810
	Makamalık Buğday	1121	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Arpa	2111	630	630	630	630	-	-	-	-	-	-	-	-
	Çavdar	2211	649	649	649	649	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
	AKS Buğday	1262	815	825	830	835	840	-	-	-	-	-	870	870
2014 (TL/Ton)	Makamalık Buğday	1171	-	-	-	890	890	-	-	-	-	-	-	-
	Arpa	2111	639	639	639	644	649	-	-	-	-	-	675	680
	Çavdar	2211	679	679	679	679	679	-	-	-	-	-	725	725
	Mısır	2411	-	-	735	735	735	735	735	-	-	-	-	-
	Çeltik	3534	-	-	-	1.450	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.700	2.700	2.700
2015 (TL/Ton)	AKS Buğday	1261	895	905	905	907	910	-	-	-	-	-	960	960
	Makamalık Buğday	1171	950	950	975	980	995	-	-	-	-	-	1.080	1.080
	Arpa	2111	685	690	690	690	690	-	-	-	-	-	740	740
	Çavdar	2211	725	725	725	725	-	-	-	-	-	-	740	740
	Mısır	2411	-	-	735	745	745	745	745	-	-	-	-	-
	Çeltik	3536	-	-	-	-	-	1.550	1.550	1.575	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	3.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
2016 (TL/Ton)	Pirinç (Osmancık)	3651	2.700	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
	AKS Buğday	1261	960	965	965	965	965	-	-	-	965	965	965	975
	Makamalık Buğday	1171	1.080	1.085	1.085	1.085	1.085	-	-	-	1.050	1.050	1.050	1.050
	Arpa	2111	740	745	745	745	745	-	-	-	760	760	760	760
	Çavdar	2211	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740
	Triticale	2221	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740
	Mısır	2411	-	825	-	-	825	825	825	-	-	-	-	785
2017 (TL/Ton)	Yulaf	2311	-	-	-	750	750	-	-	-	-	-	740	-
	Pirinç (Baldo)	3681	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
	Pirinç (Osmancık)	3651	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.200
	Pirinç (İthal)	3636	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750
	Pirinç (Rapan)	3683	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.200	2.200	2.200
	AKS Buğday	1261	975	980	980	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Makamalık Buğday	1171	1.050	1.050	1.050	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017 (TL/Ton)	Arpa	2111	770	775	775	775	775	-	-	-	-	-	-	-
	Çavdar	2211	750	755	755	755	-	-	-	-	-	-	-	-
	Triticale	2221	750	755	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mısır	2411	800	775	775	785	785	840	840	840	-	-	-	825
	Pirinç (Baldo)	3681	3.500	3.500	3.500	3.500	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.300	3.300	3.300	3.900	3.900	3.900
	Pirinç (İthal)	3636	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
Pirinç (Rapan)	3683	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	

- 2017 Yılı TMO Dış Alım ve Satışları:

Kuruluşumuzca 2017 yılında 8.422 ton yemlik arpa ihracatı; 371.474 ton ekmeklik buğday, 209.618 ton yemlik arpa, 413.003 ton yemlik mısır, 5.114 ton pirinç ve 7.360 ton çeltik ithalatı gerçekleştirilmiştir.

3.1. 2017 Yılı Hububat Alım Politikaları

- Arpa hasadı 4 Mayıs'ta, buğday hasadı 15 Mayıs'ta başlamıştır.

- Hasadın başlamasını müteakip tüm kesimlere depolama imkânı sağlamak amacıyla 6 Haziran'da taahhütname karşılığı ve emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 426.922 taahhütnameli, 71.026 ton emanet alım yapılmıştır.
- 12 Temmuz 2017'de buğday alım fiyatları açıklanarak peşin alımlara başlanmış ve emanet alımlara devam edilmiştir.
- Alım fiyatları; protein oranı %12,5-12,9 olan makarnalık buğday için 1.000 TL/Ton, düşük vasıflı makarnalık buğday için 840 TL/Ton, protein oranı %12,5-12,9 olan AKS buğday için 940 TL/Ton, diğer kırmızı ve diğer beyaz buğdaylar için 895 TL/Ton, düşük vasıflı ekmeklik buğday için 800 TL/Ton olarak açıklanmıştır. Arpa, çavdar, yulaf ve tritikale için fiyat açıklanmamıştır.
- 2017 yılında 685.459 ton makarnalık, 1.361.769 ton ekmeklik buğday olmak üzere toplam 2.047.228 ton buğday alımı peşin; 13.357 ton makarnalık, 55.456 ton ekmeklik olmak üzere toplam 68.813 ton emanet buğday alımı yapılmıştır.
- Son yıllardaki buğday ekilişinden diğer ürünlere kayma dikkate alınarak buğday üretiminin cazip hâle getirilmesi amacıyla 2017 yılında süne-kıvımlı tahribatı düşük ve proteini yüksek olan buğdaylara verilen %7'ye kadar ilave fiyata devam edilmiştir.
- Taahhütnameli alımlar dâhil tüm alımlar randevulu yapılmıştır.
- 218 sabit iş yerine ilaveten 73 geçici alım merkezinde faaliyet gösterilmiştir.
- Ayrıca 7 ticaret borsasında faaliyet gösterilmiştir.
- Pazar günleri hariç, haftanın altı günü alım yapılmıştır.

Tablo 49. Yıllık Buğday Fiyat Değişimi

Yıllar	Makarnalık Buğday (TL/Ton)	Artış (%)	Ekmeklik Buğday (TL/Ton)	Artış (%)	ÜFE Artış Oranı (%)	Ekmeklik Buğday Alım Fiyatının Dolar Karşılığı (\$/Ton)	Dünya Ekmeklik Buğday Fiyatı (Fob,\$/Ton)
2000	117,3	28	102	28	56,79	165	118
2001	188,6	61	164	61	61,76	150	130
2002	259,9	38	230	40	46,80	153	150
2003	367	41	325	41	29,62	220	151
2004	392	7	370,5	14	17,84	240	161
2005	360	-8	350	-6	4,25	259	159
2006	385	7	375	7	12,52	243	202
2007	440	14	425	13	2,89	322	267
2008*	500	-	500	-	17,03		347
2009	525	0	500	0	-1,86	325	238
2010	575	10	550	10	7,64	348	247
2011	640	11	605	10	10,19	368	331
2012	705	10	665	10	6,44	356	329
2013	765	9	720	8	5,23	381	324
2014	-	-	-	-	9,75	-	303
2015	976	28	862	20	6,73	315	233
2016	1.000	2,5	910	6	3,41	309	198
2017	1.000	0	940	3,3	14,9	260	223***

*2008 yılına ait fiyatlar emanet alım fiyatı olup müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

Not: Dünya Ekmeklik Buğday Fiyatı ABD 2HRW buğdayının fiyatıdır.

3.2. Hububat Stok Durumu

Tablo 50. Alım Başlangıç Stokları (Ton)

Yıllar	Ekmeklik Buğday	Makarnalık Buğday	Buğday Toplamı	Arpa	Çavdar	Yulaf	Toplam
2011	1.053.678	156.754	1.210.432	647.333	25.118	0	1.882.883
2012	1.246.853	221.603	1.468.456	488.928	23.856	0	1.981.240
2013	1.507.614	188.953	1.696.567	186.946	14.975	0	1.898.488
2014	1.562.075	127.974	1.690.049	143.515	12.324	0	1.845.888
2015	1.521.388	255.289	1.776.677	77.204	0	0	1.853.881
2016	1.544.561	59.753	1.604.314	476.190	8.964	71	2.089.539
2017	340.209	246.439	586.648	141	0	0	586.789

Tablo 51. TMO Alım Başlangıcı Mısır Stok Miktarları (Ton)

Yıllar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Stok	0	3.151	233.694	0	13	266.678	474.900	320.937	0	47.489	104.204	97.603	87.902	428.415	10.685

Tablo 52. TMO Hasat Dönemi Çeltik/Pirinç Stok Miktarı (Ton)

Yıllar	Çeltik	Pirinç
2003	28.062	11.198
2004	64.180	4.160
2005	13.456	3.032
2006	10.863	1.669
2007	27.667	2.119
2008	1.661	1.356
2009	1.113	13.758
2010	0	18.500
2011	0	7.500
2012	7.523	2.842
2013	34.356	6.624
2014	25.901	18.674
2015	26.187	9.290
2016	14.269	5.112
2017	12.461	2.126

Kaynak: 1 Eylül itibarıyla mevcut stoklar dikkate alınmıştır.

3.3. 2017 Dönemi Mısır Alım Politikaları

- Mısır hasadı ülkemiz genelinde 4 Ağustos tarihinde başlamış olup 7 Ağustos'ta ÇKS Belgesi bulunan mısır üreticilerimizin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması bakımından taahhütname karşılığı ve 2016 yılı mısır alım fiyatından emanete alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 108 bin ton taahhütname karşılığı mısır teslim alınmıştır.
- Piyasa şartlarının değişmesi ve piyasa fiyatlarının TMO'nun öngördüğü eşik fiyat seviyelerine düşüş trendine girmesi ile birlikte 19 Eylül'de 2017 yılı mısır alım fiyatı 760 TL/Ton açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır. Bu kapsamda 205 bin ton peşin, 7 bin ton emanet mısır alımı yapılmıştır.
- TMO iş yerlerinden randevu alamayan üreticiler mağdur olmamaları bakımından 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'na göre kurulan ve Kurumumuzla protokol imzalayan depolara yönlendirilerek ürünlerini teslim eden üreticilerden elektronik ürün senedi (ELÜS) yoluyla alım yapılmıştır. Lisanslı depolara teslim edilen ürünlerden 95 bin ton mısır Elektronik Ürün Senedi TMO'ya takas edilmiştir.

Tablo 53. TMO Mısır Alım Fiyat ve Miktarları

Yıllar	Alım Fiyatı (TL/ton)	Peşin Alım Miktarı (ton)	Emanet Alım Miktarı (ton)
2006	-	-	5.124
2007	-	-	0
2008	430	832.378	13.432
2009	450	183.467	79
2010	490	83.491	72.991
2011	540	47.632	128.177
2012	595	125.962	100.137
2013	640	1.373.444	18.305
2014	680	173.541	17.470
2015	725	1.753.082	18.684
2016	740	1.756.906	11.145
2017	760	204.757	6.888

2006 ve 2007 yıllarında serbest piyasada oluşan mısır fiyatlarının üretici lehine gerçekleşmesi nedeniyle TMO tarafından bu yıllarda müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.

Tablo 54: TMO Mısır Alım Fiyatlarının Dünya Fiyatları İle Mukayesesi

Yıllar	TMO Alım Fiyatı (TL/ton)	Bir Önceki Yıla Göre % Artış	Yıllık Enflasyon (%ÜFE)	TMO Alım Fiyatı (\$/ton)	Dünya Mısır Fiyatı (FOB/\$/ton) (ABD 3YC)	Dünya Fiyatına (FOB) Göre Fark (\$)
2006	-	-	11.19	-	122	-
2007	-	-	5.02	-	169	-
2008	430	-	12.49	361	228	133
2009	450	5	0.47	302	173	136
2010	490	8	9,03	327	197	130
2011	540	10	11,00	300	295	5
2012	595	10	4,56	330	303	27
2013	640	8	6,38	331	221	110
2014	680	6	9,88	333	196	137
2015	725	8	6,21	245	166	79
2016	740	2	3,03	252	162	90
2017	760	3	16,30	217	156	61

Not: 2006-2007 yıllarında TMO alım fiyatı açıklanmamıştır.

Tablo 55. Türkiye’de Yıllar İtibarıyla Mısır Borsa Fiyatları

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
FİYAT (TL/Ton)	146	216	294	344	293	316	416	425	418	473	593	576	601	678	677	694	783

Kaynak: Adana ve Konya Ticaret Borsası

Not: Mısır fiyatları; 2015 yılına kadar Adana, 2015 yılından itibaren Adana ve Konya Ticaret Borsası ortalama fiyatlarıdır.

3.4. 2017 Yılı Çeltik Alım Politikaları

- Ülkemizde 2017 dönemi çeltik hasadı eylül ayının ilk haftası itibarıyla başlamış, kasım ayının ilk haftası itibarıyla tamamlanmıştır.
- Piyasaları yakından takip eden TMO, hasatla birlikte 12 Eylül tarihinde üreticilerin depolama ve finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla taahhütname karşılığı ve emanet alımlara başlamıştır ancak Kurumumuza çeltik arzı olmamıştır.
- 2017 yılında çeltik piyasa fiyatları üretici lehine olduğu için fiyat açıklama ihtiyacı duyulmamıştır.
- Ancak Kurumumuzun tüketicileri de koruma görevi kapsamında pirinç fiyatlarındaki artışın önüne geçilmesi, yurt içi fiyat istikrarının sağlanması ve pirinç/çeltik stoklarının güçlendirilmesi amacıyla aralık ayında 7 bin ton çeltik ve 5 bin ton pirinç ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca Bakanlığımız tarafından 2017 yılında çeltik için 100 TL/Ton prim ödemesi yanında 60 TL/Ton diğer (gübre, mazot ve sertifikalı tohum) destek ödemesi de yapılmıştır.

Tablo 56. TMO Çeltik Alım Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Uzun Tane		Orta tane	Kısa tane
	Baldo	Osmancık		
2003	800	700	635	575
2004	864	756	685	621
2005	760	720	650	590
2006	760	720	650	590
2007	800	750	680	620
2008	960	870	790	720
2009	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2010	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2011	1.200	1.060	950	870
2012	1.400	1.165	1.030	960
2013	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2014	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2015	1.975	1.580	1.422	1.296
2016	2.080	1.675	1.470	1.375
2017	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			

Tablo 57. Çeltik Ekiliş, Üretim ve Verim Durumu ile TMO Çeltik Alım Miktarları

Yıllar	Ekilen Alan (ha)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha)	TMO Alımı (ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
2003	65.000	372.000	572	130.619	35
2004	70.000	490.000	700	14.854	3
2005	85.000	600.000	707	11.901	2
2006	99.100	696.000	703	87.226	13
2007	93.900	648.000	691	33.439	5
2008	99.500	753.325	757	501	0
2009*	96.754	750.000	778	-	-
2010*	99.000	860.000	869	-	-
2011	99.400	900.000	906	12.849	1,4
2012	119.725	880.000	735	41.305	4,7
2013*	110.592	900.000	814	-	-
2014*	110.884	830.000	764	-	-
2015	115.856	920.000	794	5.580	0,6
2016	116.056	920.000	793	77.146	8,4
2017*	109.505	900.000	822	-	-

Kaynak: TÜİK 2018

(*) 2009, 2010, 2013, 2014, 2017 yıllarında piyasada işlen gören çeltik fiyatları TMO tarafından öngörülen fiyatların üzerinde üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamış ve alım yapılmamıştır.

Tablo 58. Pirinç Denge Tablosu (Ton)

Yıllar	Ekilen Alan (ha)	Üretim	Üretim Kayıpları	İthalat	Arz (Kullanım)	Tüketim	Tohumluk Kullanımı	Kayıplar	Yurt İçi Kullanım	İhracat
2003	65.000	223.200	4.464	125.285	344.021	299.953	8.400	7.098	315.451	13.937
2004	70.000	294.000	5.880	283.044	571.164	564.646	10.200	13.232	588.078	14.648
2005	85.000	360.000	3.600	221.250	577.650	534.990	11.890	11.580	558.460	16.580
2006	99.100	417.600	4.180	167.980	581.400	555.320	11.270	13.440	580.030	16.790
2007	93.900	388.800	3.888	236.364	621.276	612.874	11.268	12.510	636.652	20.948
2008	99.500	451.995	4.520	183.621	631.096	556.993	19.900	14.543	591.436	36.494
2009	96.754	450.000	4.500	336.192	781.692	702.517	19.351	14.479	736.347	40.463
2010	99.000	516.000	5.160	275.267	786.107	526.974	19.800	16.602	563.376	105.874
2011	99.400	540.000	5.400	158.749	693.349	696.877	19.880	17.375	734.131	91.783
2012	119.725	528.000	5.280	217.056	739.776	569.941	14.367	16.988	601.296	46.412
2013	110.592	540.000	5.400	320.214	854.814	637.055	13.271	17.375	667.701	34.770
2014	110.884	498.000	4.980	292.663	785.683	724.860	13.306	16.023	754.189	39.589
2015	115.856	552.000	5.520	198.876	745.356	750.094	13.903	17.761	781.757	61.254
2016	116.056	552.000	5.520	243.395	789.875	750.000	13.927	17.761	781.688	67.415
2017	109.505	540.000	5.400	300.000	834.600	750.000	13.200	17.375	780.575	75.000

Kaynak: TÜİK 2018

Piyasa yılı = 1 Eylül - 31 Ağustos

Not: 2017 yılı TMO tahminidir.

Tablo 59. TMO Çeltik Emanet Alım Miktarları

Şube Adı	2006		2007		2008		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Emanet Alım (ton)	Yerinde Emanet Alım (ton)	Emanet Alım (ton)	Yerinde Emanet Alım (ton)	Emanet Alım (ton)	Yerinde Emanet Alım (ton)		Emanet Alım (ton)	Emanet Alım (ton)	Emanet Alım (ton)				Emanet Alım (ton)	Emanet Alım (ton)
Edirne	-	3.400	3.853	32.703	2.179	85.243	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	-	1.023	0	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	0	0
Tekirdağ	194	2.050	1.510	2.200	2.267	2.250		3.026	2.638	0				0	0
Samsun	-	-	-	-	-	30.720		303	-	0				0	0
Bandırma	-	-	-	-	-	2.914		-	-	0				0	0
Kırklareli	-	-	119	-	-	-		-	-	0				0	0
Polath	-	-	-	2.700	-	10.000		-	-	0				0	0
TOPLAM	194	5.450	5.482	37.603	4.446	131.127		3.329	3.661	0				0	0

Not: ÜFE haziran ayına göre yıllık % değişim oranlarıdır. Ekmeklik buğday dünya fiyatı, yıllık ortalama alım fiyatının dolar karşılığı ise müdahale alım fiyatının açıklandığı tarihteki fiyatlardır.

Tablo 60. TMO Alım Miktarının Üretime Oranı

Kampanya Dönemi	Buğday			Arpa			Mısır			Çeltik		
	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	Tmo Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
2001/02	19.000.000	1.459.434	8	7.500.000	951.837	13	2.200.000	9	0,0	360.000	19.079	5
2002/03	19.500.000	332.812	2	8.300.000	379.655	5	2.100.000	78.596	3,7	360.000	59.231	16
2003/04	19.000.000	545	3	8.100.000	27.345	0,3	2.800.000	381.193	13,6	372.000	130.362	35
2004/05	21.000.000	2.023.401	10	9.000.000	3.423	0,04	3.000.000	474.302	15,8	490.000	14.855	3
2005/06	21.500.000	4.171.303	19	9.500.000	796.027	8	4.200.000	660.985	15,7	600.000	11.899	2
2006/07	20.010.000	1.456.693	7	9.551.000	724.738	8	3.811.000	0	0,0	696.000	87.224	13
2007/08	17.234.000	121.920	1	7.306.800	2.470	0,03	3.535.000	0	0,0	648.000	33.439	5
2008/09	17.782.000	62.933	0,4	5.923.000	155	0,003	4.274.000	832.378	19,5	753.325	501	0,1
2009/10	20.600.000	3.771.313	18	7.300.000	1.293.487	18	4.250.000	183.467	4,3	750.000	-	-
2010/11	19.674.000	980.233	5	7.250.000	916.526	13	4.310.000	83.491	1,9	860.000	-	-
2011/12	21.800.000	820.942	4	7.600.000	167.214	2	4.200.000	47.632	1,1	900.000	12.849	1,4
2012/13	20.100.000	1.634.449	8,1	7.100.000	0	0	4.600.000	125.962	2,7	880.000	41.305	4,7
2013/14	22.050.000	1.985.646	9	7.900.000	1.745	0,02	5.900.000	1.373.444	23,3	900.000	-	-
2014/15	19.000.000	-	-	6.300.000	-	-	5.950.000	173.541	2,9	830.000	-	-
2015/16	22.600.000	3.307.453	14,6	8.000.000	473.799	5,9	6.400.000	1.753.082	27,4	920.000	5.580	0,6
2016/17	20.600.000	2.647.735	12,8	6.700.000	-	-	6.400.000	1.756.906	27,5	920.000	77.146	8,4
2017/18	21.500.000	2.047.228	9,5	7.100.000	-	-	5.900.000	204.757	3,5	900.000	-	-

4. DÜNYADA UYGULANAN HUBUBAT DESTEKLEME SİSTEMLERİ

4.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uygulanan hububat ve çeltik ortak piyasa düzenleri, belirli süreçlerden geçerek bugünkü hâlini almıştır. Başlangıçta yüksek müdahale fiyatları üzerine kurulmuş olan tarım politikası, topluluk içinde fazla miktarlarda ihtiyaç fazlası stok oluşmasına ve fazla stokların sübvansiyon yolu ile dünya pazarlarına ihraç edilmesine yol açmıştır. Bu durum AB'yi ortak tarım politikasında reforma zorlamıştır.

4.1.1. Reform Süreci

4.1.1.1. 1992 Yılı Mac Sharry Reformu

1992 yılına kadar hububat ürünlerinde (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır, sorgum) ayrı ayrı müdahale fiyatı uygulanmaktayken 1992 Mac Sharry Reformu ile tüm hububat ürünleri için önce 180 €/Ton seviyesinde tek bir müdahale fiyatı tespit edilmiştir. Dünya piyasa fiyatlarına uyum sağlayarak sektörün rekabet edebilirliğini arttırmak amacıyla müdahale fiyatı 10 yıllık bir dönem içerisinde aşamalı olarak yaklaşık %44 indirilerek 180 €/Tondan 101,31 €/Tona düşürülmüştür.

Fiyat indiriminden kaynaklanacak mağduriyeti önlemek üzere aynı dönemde üreticilere kademeli olarak artan bir şekilde telafi edici doğrudan gelir desteği (DGD) uygulanmış ve bu desteğin en son seviyesi 63 €/Ton olmuştur.

Tablo 61: 1992 Reformu Sonrası Hububat Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler

Yıllar	Hububat Müdahale Fiyatı (€/T)	Telafi Edici (DGD) Ödemeleri (€/T)
1992	180	-
1993	140	30
1994	130	42
1995	120	54
2000	110	59
2001 Ve Sonrası	101,31	63

Ayrıca makarnalık buğdayda telafi edici bu ödemelere ilave olarak geleneksel alanlarla sınırlı olmak üzere (Geleneksel üretici ülkeler olan İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan, Avusturya, Portekiz'deki makarnalık buğday ekim alanları ile sınırlı olmak üzere) 356 €/ha ilave destek verilmesi kararlaştırılmıştır² (Daha sonra bu destek 285 €/ha'a düşürülmüştür.) .

Ayrıca yine geleneksel alanlarda üretim yapan makarnalık buğday üreticilerine irmik kalitesi onaylanmış sertifikalı tohum kullanmaları hâlinde hektara 40 €/ha özel kalite primi verilmesi kararlaştırılmıştır.

AB'de hububat için uygulamaya konulan telafi edici doğrudan gelir destekleri, üye ülkelerin belirlemiş olduğu "Bölgesel Planlar" kapsamında uygulanmıştır. Her bir üye devlet, Komisyonun kontrolüne ve onayına bağlı olmak üzere somut kriterlere dayalı (toprak ve arazi yapısı, iklim şartları, sulu-susuz üretim şekli gibi) verim farklılığını yansıtan bölgesel planlarını tanzim etmişlerdir. Bölgesel planlardaki referans verimler, her bölgenin 1986-1990

dönemindeki beş yıllık ortalaması hesaplanarak bulunmuştur. Örneğin Danimarka, Avusturya ve Lüksemburg'da 1; Hollanda'da 2; Finlandiya'da 3; İsveç'te 5; Birleşik Krallık'ta 7 referans bölgesi oluşturulurken iklim ve toprak yapısı ile üretim şekli daha fazla değişkenlik gösteren güney ülkelerinde (örneğin İtalya'da 256, Fransa'da 107) referans bölgesi oluşturulmuştur.

Böylelikle telafi edici DGD her ülkenin bölgesel planı kapsamında hektar başına sabitlenmiştir. Tablo 2'de Birleşik Krallık örneği gösterilmiştir.

Tablo 62: Birleşik Krallıkta DGD'nin Hesaplanmasına Esas Referans Verim Bölgeleri

Verim Bölgeleri	Referans Verim (Ton/Hektar) (A)	Telafi Edici Ödeme (€/Ton) (B)	Telafi Edici Ödeme (€/Hektar) (A X B)
İngiltere	5,9	63,0	371,7
İskoçya Dezavantajlı Olmayan Bölge	5,6	63,0	352,8
İskoçya Dezavantajlı Bölge	5,2	63,0	327,6
Galler Dezavantajlı Olmayan Bölge	5,2	63,0	327,6
Galler Dezavantajlı Bölge	5,1	63,0	315,0
Kuzey İrlanda Dezavantajlı Olmayan	5,0	63,0	327,6
Kuzey İrlanda Dezavantajlı Bölge	4,4	63,0	277,2

Tablo 62'de görüleceği üzere Birleşik Krallık'taki bölgesel plan kapsamında 7 referans verim bölgesi tespit edilmiştir. Buna göre Birleşik Krallık'ın (örneğin İngiltere Bölgesi'nde) 50 hektar arazisi bulunan bir üreticiye ödenecek DGD tutarı $371,7 \times 50 = 18.585$ € olmaktadır. Bu üretici fiiliyatta o sene referans verimin üstünde (örneğin hektara 6,3 ton) ya da tersine referans verimin altında (örneğin 4,5 ton) verim almış olsa dahi DGD hesabında bölgenin referans verimi esas alınmıştır.

Ayrıca yine bölgesel plan kapsamında DGD ödemelerine esas olmak üzere o bölgenin 1989-1991 dönemine ilişkin 3 yıllık ortalama ekim alanı hesaplanarak referans ekim alanı (maksimum hak ediş alanı) tespit edilmiştir. Üye ülkelerin bölgesel planları dâhilinde bir üretim bölgesinde referans ekim alanının aşılması hâlinde, o bölgedeki üreticilere ödenecek DGD'de aşılan oran kadar indirim yapılması kuralı uygulanmıştır.

Böylelikle AB'de her üye ülke için sabit bölgesel referans verim ve referans ekim alanı tespit edilerek topluluk genelinde desteklenecek üretim miktarının sınırlanması amaçlanmış ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından mavi kutu kapsamına alınmıştır. Zira DTÖ Tarım Antlaşması'na göre ülkelerin "mavi kutu destekleri" olarak nitelendirilen üretimi sınırlayıcı planlar dâhilinde vereceği doğrudan ödemeler, o ülkelerin iç destek indirim taahhütlerinden muaf tutulmuştur.

Aşağıda Tablo 63’de Mac.Sharry Reformu’nun hububat piyasasına etkisi görülmektedir.

Tablo 63: 1992 Reformunun Müdahale Stoklarına ve İhracat Geri Ödemelerine Etkisi

Yıllar	Hububat Müdahale Stokları (Ton)	Ab Tarımsal Garanti Fonundan (EAGF) Hububata Yapılan Toplam Harcama (Milyon €)	Hububat için Yapılan İhracat Geri Ödemeleri (Milyon €)	İhracat Geri Ödemelerinin Toplam Harcama İçindeki Payı
1990	18.749.000	7.869	2.501	% 32
1991	26.383.000	9.307	3.733	% 40
1992	33.339.000	10.211	3.281	% 32
Reform				
1993	17.993.000	10.610	2.788	% 26
1994	6.580.000	12.643	1.513	% 12
1995	2.681.000	15.018	1.092	% 7
1996	2.355.000	16.372	312	% 2

Tabloda görüleceği üzere Mac. Sharry Reformu öncesi müdahale stokları 1992 yılında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Reform’un devreye girmesiyle müdahale fiyatlarında yapılan indirim özellikle hayvan yemi sektöründe buğdayın rekabet kazanmasını sağlamış, müdahale fiyatı piyasa fiyatının altında kalmış ve müdahale kurumuna mal satmak cazip olmaktan çıkmıştır. Neticede Topluluk hububat müdahale stokları hızla erimiştir. Aynı şekilde Topluluk bütçesinden ihracat sübvansiyonlarına ayrılan pay da hızla düşmüştür.

Özellikle 2008 yılında dünya genelinde yaşanan kuraklıkla üretimin düşmesi ve Çin’in dünya piyasalarında artan talebi ile piyasa fiyatları müdahale fiyatlarının üzerinde seyretmeye başlamıştır. Yükselen fiyat trendi neticesinde 2010/11 döneminde müdahale stokları tamamen sıfırlanmış ve bu dönemden sonra müdahale alımı olmamıştır.

4.1.1.2. 1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu

Benzer şekilde çeltik müdahale alım fiyatında da 1995 yılında yapılan bir reformla 1997-1999 yılları arasında 3 yıllık aşamalı bir indirim yapılmıştır. Bu bağlamda 1996 yılı için 350 €/Ton olan çeltik müdahale alım fiyatı, 3 yıl içerisinde kademeli olarak indirilerek 1999 yılında 300 €/Ton seviyesine getirilmiştir¹. Buna mukabil fiyat indirimini telafi etmek üzere devreye sokulan doğrudan gelir desteği üreticiye ödenmeye başlanmıştır.

Daha sonra 2003 yılında çeltik müdahale fiyatında %50 gibi keskin bir indirim yapılmak suretiyle fiyatlar 300 €/Tondan 150 €/Tona düşürülmüştür. Buna karşın telafi edici doğrudan gelir desteği ise 50 €/Tondan 177 €/Tona çıkarılmıştır.

Tablo 64: Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirimler ve Telafi Edici Ödemeler:

Yıllar	Çeltik Müdahale Fiyatı (€/T)	Telafi Edici Ödemeler(€/T)
1996	350	-
1997	333	17
1998	315	35
1999-2002	300	50
2003 Ve Sonrası	150	177

Çeltikte telafi edici DGD uygulaması, sadece geleneksel çeltik üreticisi ülkeler için (İtalya, İspanya, Fransa, Portekiz, Yunanistan, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya) uygulanmaktadır. Bu kapsamda ödemeye esas verim ve referans alanlar, ülkelere göre aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 65: Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler:

Ülke	Referans Verim (Ton/Hektar)	Telafi Edici Ödeme (€/Ton)	Telafi Edici Ödeme (€/Hektar)
İtalya	6,04	177	1069
İspanya	6,35	177	1124
Fransa	5,49	177	972
Fransız Guyanası	7,51	177	1329
Portekiz	6,05	177	1071
Yunanistan	7,48	177	1324
Bulgaristan	4,60	177	814
Macaristan	3,10	177	549
Romanya	1,68	177	297

4.1.1.3. 2003 Yılı Reformu (Tek Çiftlik Ödemesi)

AB 2003 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ileri tarım müzakereleri kapsamında Ortak Tarım Politikası'nda (OTP) yeni bir reforma gitmiş ve mavi kutu kapsamında verilen üretimle bağlantılı destek uygulamasına son verilerek *Tek Çiftlik Ödemesi (Single Farm Payment)* adı altında üretimden bağımsız (de coupled) destek uygulamasına geçilmiştir². Bu yeni sisteme göre referans bir dönem (2000–2002) belirlenmiş ve üreticinin referans dönemde Tarımsal Garanti Fonu'ndan almış olduğu tüm desteklerin 3 yıllık ortalaması aynı dönemde o üreticinin hak ediş alanlarının 3 yıllık ortalamasına bölünerek üreticinin hektara hak ettiği referans doğrudan gelir desteği miktarı hesaplanmıştır. Böylelikle üretici arazisine hangi ürünü ekerse eksin alacağı destek tutarı, beyan ettiği arazi büyüklüğü ile referans miktarın çarpımına eşitlenmiş ve üretimden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır.

² 29 Eylül 2003 tarihli, 1782/2003 No.lu AB Konsey Tüzüğü

Bu sistem ile üreticinin üretim kararını verirken piyasa sinyallerine göre (pazar odaklı) hareket etmesi ve böylece piyasa istikrarının korunması amaçlanmıştır.

Aynı zamanda yeni reformla tüketici kesimin talepleri de öne çıkmış; doğrudan gelir desteğinin verilmesi üreticilerin çevre, halk sağlığı, hayvan refahı ve iyi tarım uygulamaları olarak belirlenen yükümlülükler uyma zorunluluğuna bağlanmıştır.

4.1.1.4. 2013 Yılı Reformu (Çevre Odaklı Reform)

Son olarak OTP, 2013 yılı sonrası dönem için yeni bir reform süreci içine girmiştir. Reform sürecine ilişkin olarak ilk etapta 2010 yılında AB Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü tarafından geniş tabanlı bir toplumsal tartışma başlatılmış ve bu toplumsal tartışmanın ardından “2020’ye Doğru OTP: Gelecekteki Gıda, Doğal Kaynaklar ve Bölgesellik İlgili Tehditlere Karşılık Verebilmek” başlıklı bir belge yayımlanmıştır. 2011 yılı Ekim ayında Komisyon’un reforma ilişkin mevzuat önerilerini sunmasıyla süreç ivme kazanmış ve 16 Aralık 2013 tarihinde AB Tarım Bakanları Konseyi, OTP reformu için geçiş kurallarını da içeren dört temel mevzuatı resmen kabul etmiştir. 20 Aralık 2013 tarihinde ise temel mevzuat ve geçiş kuralları AB Resmî Gazetesi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu OTP Reform Tüzükleri; OTP’nin finansmanı, yönetimi ve izlenmesine ilişkin 1306/2013 sayılı Tüzük, doğrudan ödemelere ilişkin 1307/2013 sayılı Tüzük ile ortak piyasa düzenlerine yönelik 1308/2013 sayılı Tüzük’tür.

2014 sonrasında uygulanacak olan OTP Reformu; “Doğrudan Ödemeler”, “Piyasa Yönetim Mekanizması” ve “Kırsal Kalkınma” ana bileşenlerinden oluşmaktadır. OTP’de değişiklik yapılmasının temel sebebi; doğrudan ödemelerin daha adil dağıtılmasının sağlanması için yeniden düzenlenmesi, desteklerin daha çevreci bir hâle getirilmesi, gıda zincirinde etkinliğin sağlanması, kriz yönetim araçlarının güçlendirilmesi ve güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikasının uygulanmasıdır.

1307/2013 no.lu AB Tüzüğü uyarınca “Tek Ödeme Planı”nın yerini “Temel Ödeme Planı” almıştır. Buna göre üye devletler, kendilerine doğrudan ödemeler için tahsis edilen mali bütçenin (ulusal zarf) %30’unu doğrudan ödemelerin daha çevreci hâle getirilmesini amaçlayan “Yeşil Ödeme Planı”na (greening) ayırmak zorundadır. Reform kapsamında ayrıca tarımsal faaliyete yeni başlayan genç çiftçiler için de bir ödeme planı öngörülmüştür.

Bu kapsamda üye devletler, 40 yaşın altında olan ve temel ödeme alan çiftçilere ulusal zarflarının %2’sine kadarlık bir bütçe ayırmak zorundadırlar. Uygulanması zorunlu olan bu desteklerin yanı sıra üye devletler; ulusal zarflarının %15’ini ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan önemli zorlukları bulunan belirli bölge veya sektörler verebilir (zorunlu değil). Bu yardım, mevcut üretim seviyesinin korunmasına yöneliktir. Üye devletler, tarımsal üretimin zorlu koşullarda gerçekleştirildiği, coğrafi açıdan kısıtlı alanlarda üretimin devamlılığının sağlanması için ulusal zarflarının %5’ine kadar bir oranda ilave destek sağlayabilirler (zorunlu değil). Üye devletler bu oranların karşılığını ulusal zarflarından düşükten sonra kalan kısmını temel ödeme planına ayırırlar.

4.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları

AB hububat (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır) ve çeltik ortak piyasa düzenleri kapsamında müdahale alım sistemi bulunmaktadır. Müdahale fiyatı hububatta 101,31 €/Ton, çeltikte 150 €/Tondur.

Kamu Müdahalesi ve Özel Depolama Yardımına ilişkin 1308/2013 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü'nün uygulanması için kuralları belirleyen 18 Mayıs 2016 tarihli ve 2016/1240 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü ile müdahale alım miktarları belirlenmiştir. Buna göre hububat için minimum müdahale alım miktarı 160 ton (makarnalık buğdayda 20 ton), çeltik için 40 tondur.

Müdahale dönemi hububat için 1 Kasım - 31 Mayıs, çeltik için 1 Nisan - 31 Temmuz tarihleri arasındadır. Alımlar 28 ülkede aynı minimum kalite kriterlerine uygun olarak "Ödeme Kurumları" tarafından gerçekleştirilmektedir. Ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları olmayıp kontrat yaptıkları özel depolar aracılığıyla alım yapabilmektedirler. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir. Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

1308/2003 no.lu AB Tüzüğü (Tarım Ürünleri Ortak Piyasa Düzeni) uyarınca ekmeklik buğday müdahale alımları her sene otomatik olarak açılmaktadır. Diğer ürünlerde ise piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonunca müdahale alım kararı verilmektedir. Aynı Tüzük uyarınca 101,31 €/Ton müdahale fiyatı uygulanmak suretiyle yapılacak ekmeklik buğday alımları, AB bazında 3 milyon tonla sınırlandırılmıştır. Piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonu, 3 milyon tonun üzerindeki müdahale alımlarını ihale yöntemiyle gerçekleştirmeye karar verebilir.

Makarnalık buğday, arpa, mısır ve çeltikte ise müdahale alımlarında tavan sınırlaması ve müdahale fiyatı uygulaması AB Komisyonunca ihale yöntemi ile belirlenir. İhale yöntemi ile belirlenen fiyat, hiçbir zaman müdahale alım fiyatını geçemez. Müdahale kurumuna ürünlerini satmak isteyen ürün sahipleri başvurularıyla birlikte müdahale kurumuna bir teminat yatırmak zorundadırlar. Bu teminat miktarı makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa ve mısır için 20 €/Ton, çeltik için ise 30 €/Ton olarak belirlenmiştir.

4.1.3. Ödeme Kurumları

AB Ortak Tarım Politikası'nın yürütülmesinde anahtar rolü, ödeme kurumları (paying agency) oynamaktadır. Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF) tarafından karşılanan ödemelerin (doğrudan gelir desteği, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımlarının finansmanı) uygulanmasında ödeme kurumları sorumludur. Bu kuruluşlar aynı zamanda AB ortak piyasa düzeni çerçevesinde müdahale alımı, depolama, iç ve dış satışlar gibi faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının (Tablo 65) ürün alımında uygulayacakları minimum miktar ve kalite unsurları, fiyat baremleri, müdahale alım dönemleri gibi unsurlar topluluk tüzüklerince belirlenmiştir.

Toplulukta çok yaygın ve gelişmiş bir özel sektör depoculuğu olduğundan müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları bulunmamaktadır. Kontrat yaptıkları sözleşmeli depolar aracılığıyla alım ve stoklama yapmaktadırlar. Bu depolar, ödeme kurumlarınca sürekli olarak denetlenmektedir. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir. Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

Tablo 66: AB Ülkelerinde Müdahale Alımlarından Sorumlu Ödeme Kurumları

Ülkeler	Ödeme Kurumu
Almanya	Federal Office for Agriculture and Food (BLE)
Fransa	French National Agriculture and Sea Paying Agency (FranceAgriMer)
İtalya	National Institution Rice (ENR)
Hollanda	National Service for the Implementation of Regulations
Belçika	Ministry of the Walloon Region, DG for Agriculture, Natural Resources and Environment
Birleşik Krallık	Rural Payment Agency (RPA)
İrlanda	Department of Agriculture, Fisheries and Food Responsibility (POBAIL)
Danimarka	The Danish AgriFish Agency
Portekiz	Institution for Finance of Agriculture and Fisheries (IFAP)
İspanya	Spanish Agrarian Guarantee Fund (FEGA)
Yunanistan	Payment and Control Agency for Guidance and Guarantee Community Aid (OPEKEPE)
İsveç	Swedish Board of Agriculture
Finlandiya	The Agency For Rural Affairs (MAVI)
Avusturya	Agrarmarkt Austria (AMA)
Polonya	Agricultural Market Agency (ARR)
Macaristan	Agricultural and Rural Development Agency (ARDA)
Lüksemburg	Ministry of Agriculture, Viticulture and Rural Development (MA)
Çek Cumhuriyeti	State Agricultural Intervention Fund (SAIF)
Estonya	Estonian Agricultural Registers and Information Board (PRIA)
Litvanya	National Paying Agency under Ministry of Agriculture (NMA)
Letonya	Rural Support Service (RSS)
Malta	Agriculture and Rural Payments Agency (ARPA)
Slovenya	Agency for Agricultural Markets and Rural Development (AKTRP)
Slovakya	Agricultural Paying Agency (APA)
Güney Kıbrıs Rum Yön.	Cyprus Agricultural Payments Organization (CAPO)
Romanya	Agency for Payments and Intervention in Agriculture (APIA)
Bulgaristan	State Fund Agriculture (SFA)
Hırvatistan	Paying Agency For Agriculture, Fisheries And Rural Development (APPRRR)

4.1.4. Hububatta Uygulanan Gümrük Vergileri:

1995 yılında imzalanarak yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Anlaşması kapsamında AB'nin hububat ürünleri ithalatında uyguladığı gümrük tarifeleri (vergileri) aşağıdaki tabloda yer alan bağlı tarifeleri geçemez. Bu kapsamda AB Komisyonu her yıl en geç 30 Ekim tarihine kadar, sonraki yılın 1 Ocak tarihinde yürürlüğe girmek üzere Ortak Gümrük Tarifelerini belirleyen listeyi Resmî Gazete'de yayımlar.

Tablo 67: AB Hububat Gümrük Vergileri (Maksimum Tarifeler)

Ürün	DTÖ Bağlı Tarifeler (€/T)
Makarnalık Buğday	148
Ekmeklik Buğday	95
Çavdar	93
Arpa	93
Yulaf	89
Mısır	94
Darı	94
Tritikale	93
Karabuğday	37

Bununla birlikte DTÖ Uruguay Turu Tarım Müzakereleri kapsamında AB ve ABD arasında varılan anlaşmaya göre yukarıda belirtilen gümrük tarifelerini geçmemek üzere;

- Düşük, orta, yüksek kaliteli makarnalık buğday,
- Yüksek kaliteli ekmeçlik buğday,
- Mısır, darı ve çavdar

ürünlerinde ABD'deki referans piyasa fiyatları esas alınarak **değişken vergi uygulaması** kabul edilmiştir. Uygulama şu şekildedir: Topluluğa ithalat fiyatı hiçbir zaman müdahale fiyatının %155'inden daha az olamaz (Minimum İthal Fiyatı). Minimum ithal fiyatı ile Rotterdam Limanı'nda teslim esaslı temsili CIF ithal fiyatı arasındaki fark İthalat Vergisi olarak alınır.

Temsili CIF fiyatı üç bileşenin toplamından oluşur; Ürünün ABD'deki referans borsa fiyatı + ABD'nin ihracat limanına (Körfez ya da Büyük Göller/Duluth) nakliye masrafı + ABD Limanı ile Rotterdam Limanı arasındaki navlun ücreti. Dolar olarak hesaplanan bu toplam, günlük \$/€ kuru esas alınarak avroya çevrilir.

Değişken vergi uygulamasında referans borsa olarak aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi ABD'deki iki vadeli işlem borsası (Minneapolis ve Chicago) kullanılır.

Tablo 68: Referans Borsalar

Hububat	Kalite	Referans Ürün	Referans Borsa
Ekmeklik Buğday	Yüksek	Sert Kırmızı Yazlık No. 2	Minneapolis Hububat
Makarnalık Buğday	Düşük, Orta, Yüksek	Sert Amber Durum No. 2	Minneapolis Hububat
Mısır, Darı, Çavdar	-	Sarı Mısır No. 3	Chicago Ticaret Borsası

Komisyon, tablodaki ürünlerin temsili CIF ithal fiyatlarını hesaplamak için her gün bileşenleri kaydeder. İthalat Vergileri normalde ayda iki defa on beşer günlük periyodlar için ortalama alınarak (her ayın 15'inde ve son çalışma gününde) sabitlenir. Bununla birlikte 15 günlük bir uygulama süresi için hesaplanan ortalama İthalat Vergisi, eğer bir önceki dönem için sabitlenmiş olan İthal Vergisi'nden 5 €/Ton daha az farklılık gösterdiği takdirde Gümrük Vergisi'nde değişiklik yapılmaz. Hesaplanan İthalat Vergisi'nde gerektiğinde aşağıdaki indirimler uygulanır:

- Eğer ürün Atlantik Okyanusu veya Süveyş Kanalı yoluyla gelirse ve AB'deki boşaltma limanı Akdeniz ya da Karadeniz'de olursa İthalat Vergisi'nde 3 €/Ton indirim yapılır.
- Eğer ürün Atlantik Okyanusu yoluyla gelirse ve AB'deki boşaltma limanı İber Yarımadası, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Finlandiya veya İsveç'te yer alırsa İthalat Vergisi'nden 2 €/Ton indirim yapılır.

4.1.5. Çeltik ve Pirinçte Uygulanan Gümrük Vergileri:

Çeltik ve kırık pirinç ithalatında vergiler değişmez iken kahverengi pirinç, yarı veya tam değirmenlenmiş pirinç ithalatında vergiler belirli eşik miktarlara göre değişebilmektedir.

Tablo 69: Çeltik ve Pirinçte İthalat Vergileri

Ürün	DTÖ Bağı Tarifeler (€/T)
Çeltik	211
Kahverengi Pirinç	30/42,5/ 65
Yarı veya Tam Değirmenlenmiş Pirinç	145/175
Kırık Pirinç	128

Kahverengi pirinç ile öğütülmüş/yarı öğütülmüş pirinç için İthalat Vergileri önceki dönemde ihraç edilen ithalat lisanslarına dayanarak her pazarlama yılı başında ve yarısında (eylül ve mart) olmak üzere iki kez tespit edilebilir.

Kahverengi pirinçte Gümrük Vergisi'nin uygulamasına esas en düşük ve en yüksek olmak üzere iki ithal eşik miktarı vardır ve uygulama şu şekildedir:

- Eğer ithal edilen miktar, Basmati pirinç hariç en düşük ithal eşikinin (bütün bir pazarlama yılı için 382 226 Ton, ilk altı ay için 191.113 Ton) altında ise sonraki dönem Gümrük Vergisi 30 €/Ton olarak tespit edilir.
- Eğer ithal edilen miktar en yüksek eşik (bütün bir pazarlama yılı için 517 130 Ton, ilk altı ay için 258. 565 Ton) üstünde ise Gümrük Vergisi 65 €/Ton olarak tespit edilir.
- Eğer ithal miktarlar her iki eşik arasında ise uygulanacak Gümrük Vergisi 42,5 €/Ton olarak tespit edilir.

Öğütülmüş ve yarı öğütülmüş pirinç (bütün çeşitler dâhil) için sistem benzer ancak tek eşik bulunmaktadır (bütün bir pazarlama yılı için 387.743 Ton ve pazarlama yılının ilk altı ayına karşılık gelen 182.239 Ton). Bu eşik aşılmamışsa uygulanacak Gümrük Vergisi 145 €/Ton, aşılmışsa 175 €/Tondur.

Bu bağlamda 2015 yılının başında İthalat Vergileri şu şekilde tespit edilmiştir:

- Kahverengi pirinç için : 30 €/Ton
- Öğütülmüş ve yarı öğütülmüş pirinç için : 175 €/Ton
- Kırık pirinç için : 65 €/Ton

4.1.6. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları

4.1.6.1. Ulusal Program Hükümleri:

24.07.2003 tarihli ve 25178 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”nda TMO'nun AB Mevzuatı'na uyumlu hububat ve çeltik uygulama yönetmelikleri hazırlaması hükmü yer almıştır. Ulusal Program'da belirtilen AB Mevzuatı;

- 1766/92/EC: Hububat ortak piyasa düzenine ilişkin 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü
- 2273/93/EEC: Hububat için müdahale merkezlerinin tespit edilmesine ilişkin 28 Temmuz 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 824/2000/EC: Hububatın müdahale kuruluşları tarafından teslim alınmasına ilişkin usulleri belirleyen ve hububatın kalitesini belirlemeye ilişkin analiz yöntemlerini belirten 19 Nisan 2000 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 2131/93/EEC: Müdahale kuruluşlarının elinde bulunan hububatın satış prosedürlerini ve şartlarını belirleyen 28 Temmuz 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü

- 3072/95 EC: Çeltik Ortak Piyasa Düzenine ilişkin 22 Aralık 1995 tarihli, 3072/95 sayılı Konsey Tüzüğü
- 549/2000/EC: Çeltik ürünü müdahale alım merkezlerinin tespitine ilişkin 14 Mart 2000 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 3073/95/EC: Pirincin standart kalitelerinin tayinine ilişkin 22 Aralık 1995 tarihli Konsey Tüzüğü
- 708/98/EC: Müdahale kuruluşları tarafından alınacak çeltiğin teslimine, gerçek miktarın tespitine ve uygulanacak fiyat artış ve indirimlerine ilişkin kuralları belirleyen 30 Mart 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 75/91/EEC: Müdahale kuruluşlarının elindeki çeltiğin elden çıkarılma prosedürlerini ve koşullarını belirleyen 11 Ocak 1991 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 2351/91 EEC: Müdahale kuruluşlarının elindeki pirincin gıda yardımı olarak tedarik edilmek üzere satın alınmasında uygulanan detaylı kuralları belirleyen Komisyon Tüzüğü

4.1.6.2. Uyum Yönetmeliklerinin Hazırlanması

17.04.2007 tarihinde açıklanan, Türkiye'nin 2007-2013 AB Müktesebatına Uyum Programı'nda ve 28.10.2007 tarihli, 26684 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "2008 Programı"nın 4. bölüm "Gelişme Eksenleri" başlığı altında yer alan "Rekabet Gücünün Arttırılması" kısmının "Politika Öncelikleri ve Tedbirleri" bölümünde 10.1 no. lu tedbir olarak Hububat ve Çeltik Alım ve Satımına İlişkin Yönetmeliklerin 2008 yılı Mart ayında çıkarılması hükmü yer almıştır.

Söz konusu Hububat ve Çeltik Uyum Yönetmeliklerinin hazırlanmasına yönelik olarak ilgili kamu, özel sektör kuruluşları, borsalar ve sivil toplum kuruluşlarından alınan görüşler çerçevesinde Kuruluşumuzca hazırlanan ve uyum için geçiş dönemleri içeren aşağıdaki yönetmelikler;

- ***Toprak Mahsulleri Ofisi Hububat Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği***
- ***Toprak Mahsulleri Ofisi Çeltik/Pirinç Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği***

24.01.2008 tarihli ve 2/166 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile **01.06.2009** tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

4.1.6.3. AB Komisyonu ve Ulusal Program Kapsamında Yer Alan Değerlendirmeler

AB Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 05.11.2008 tarihli İlerleme Raporu'nda TMO'nun hazırladığı AB'ye Uyum Yönetmelikleri, ortak piyasa düzenleri konusunda bir ilerleme olarak kaydedilmiştir. Ayrıca 31.12.2008 tarihli ve 27097 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nın III. Ekonomik Kriterler; "Tarım Sektöründe Piyasa Liberalizasyonu ve Fiyat Reformları" başlığı altında TMO'nun çıkardığı uyum yönetmelikleriyle ilgili olarak "...hububat sektöründe AB'ye uyum amacıyla ve piyasanın daha etkin işlemlerini teminen 2008 yılında Hububat ve Çeltik Yönetmelikleri kabul edilmiştir." yorumuna yer verilmiştir. 14.10.2009 tarihli İlerleme Raporu'nda da ortak piyasa düzenlerine ilişkin ilerlemenin hububat ve çeltik alım/satımı için çıkarılan düzenlemelerle sınırlı kaldığı ve TMO'nun bu tedbir vasıtasıyla Türk Mevzuatı'nı AB Mevzuatı'na yakınlaştırmış olacağı ifade edilmiştir.

4.1.6.4. Uyum Yönetmelikleriyle Sağlanan Yenilikler

Yeni yönetmeliklerle sağlanan yenilikler şu şekilde olmuştur:

- TMO, önceki yıllarda hububat alımlarında sadece fiziksel analize göre (hektolitre, yabancı madde, haşere tahribatı gibi) fiyatlandırma ve depolama yapmakta iken yeni alım sistemi ile AB’de olduğu gibi ürünün kimyasal kalite nitelikleri de (protein miktarı gibi) fiyatlandırmada etkili olmaya başlamıştır. Bu amaçla tüm iş yerlerimiz protein tayin cihazı ile donatılmıştır. Bu sayede kaliteli üretim yapan üretici daha fazla kazanç elde etmiştir.
- Söz konusu protein tayin cihazları ile protein tayininin yanı sıra rutubet ve hektolitre gibi analizler de yapılabildiğinden analizlerde insan faktörü minimum seviyeye indirilerek analiz sonuçları doğrudan bilgisayar ortamına aktarılmaktadır. Cihaz sayesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılan analiz değerleri neticesinde ürünün fiyatı bilgisayar tarafından tespit edilmektedir. Bu sayede alım hızı önemli ölçüde artmıştır.
- TMO’nun satışlarında, tüccar ve sanayici istediği protein oranındaki ürünü daha kolay temin etme imkânı bulmuştur.
- Yeni yönetmeliklerle ilgili olarak TSE Standartlarının yönetmeliklerimiz doğrultusunda güncellenmesi sağlanmış, TMO yanında borsalar ve lisanslı depolar da aynı kalite ölçütlerini uygulamaya başlamış, dolayısıyla hububat ticaretinde yeknesaklık sağlanmıştır.
- Yeni alım sistemiyle AB’de olduğu gibi randevulu sisteme geçilmiştir. Üreticilerimizin hasat dönemlerinde TMO iş yerleri önünde uzun süre beklemelerini önlemek amacıyla buğday, arpa ve çavdarda randevulu alım sistemi uygulanmıştır. Bu sayede iş yerlerimiz alım ve depolama planlarını daha kolay yapma imkânı elde etmiştir.

4.2 Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD’de tarım politikaları her altı yılda bir çıkartılan Tarım Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. En son Tarım Kanunu 2014 yılı Şubat ayında çıkarılmıştır.

ABD’de tarım piyasasının düzenlenmesi konusunda en etkin kurum Ürün Kredi Kurumudur (CCC - Commodity Credit Corporation) . ABD Tarım Bakanlığına bağlı olan Ürün Kredi Kurumu (CCC); üretici gelir ve fiyatlarının dengelenmesi, desteklenmesi ve korunması amacıyla 1933’te kurulmuştur. Fiyat destekleri, CCC vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Son çıkarılan Tarım Kanunu ile çiftçilerin sahip olduğu toprağı ekip ekmediğine bakılmaksızın çiftçiye sağlanan ve yılda 4,5 milyar dolara mal olan doğrudan devlet sübvansiyonlarına son verilmiştir. Sigorta biçimindeki desteklere önem verilmiş, bunların miktar ve kapsamı arttırılmıştır.

Bu çerçevede Fiyat Düşüşlerinden Koruma - Price Loss Coverage (PLC) ve Tarımsal Risklerden Koruma - Agriculture Risk Coverage (ARC) adı altında iki adet yeni program uygulamaya konulmuştur. Çiftçiler en az 2018 senesine kadar geçerli kalmak üzere bu iki programdan birini seçmek zorundadırlar.

PLC programı altında çiftçiler, bir ürünün sezonluk ulusal ortalama fiyatının kanunda belirlenen referans fiyatın altına düşmesi durumunda destek almaktadırlar. Bu fiyat buğday

için 202,10 ABD\$/Ton, mısır için 145,67 ABD\$/Ton, soya fasulyesi için 308,66 ABD\$/Tondur.

ARC programı altında ise ilçe ve bireysel bazlı olarak seçim yapılmaktadır. İlçe bazlı seçim yapıldığında ilçenin belli bir üründe o dönemdeki geliri, ilçenin o üründeki gösterge ortalama gelirinin %86'sının altına düştüğünde çiftçiler destek almaktadır. Bireysel bazlı sistemde ise çiftçi tüm ürünlerini sisteme katmakta olup çiftçinin o dönemdeki toplam geliri kendisi için hesaplanan ortalama gösterge gelir tutarının %86'sının altına düşerse çiftçi destek almaktadır.

PLC ve ilçe bazındaki ARC programına katılım ürün bazında yapılabilirken bireysel bazlı ARC programına çiftçi tüm ürünleriyle sisteme katılmaktadır.

4.3 Avustralya

Son beş yıllık dönemde ortalama yıllık 25 milyon ton buğday üretimi ve 20 milyon ton ihracatı vardır.

Üretilen buğday ve arpanın büyük bölümü ihraç edilmektedir. Buğday ihracatında dünyada önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır.

2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile buğday ihracatında da Tek Masa Satış Sistemi yürürlükten kaldırılmıştır.

1989 yılında üreticilerin Avustralya Buğday Kurumu (AWB-Australian Wheat Board) yoluyla örgütlü bir biçimde depolama ve pazarlama yaptıkları Tek Masa Satış Sistemi (Single Selling Desk System) iç piyasa için yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat buğday ihracatında Tek Masa Satış Sistemi 2008 yılına kadar devam etmiştir.

AWB 1999 yılına kadar bir kamu kuruluşu iken 1999 yılında hisseleri üreticilere satılarak özelleştirilmiştir. 2001 yılında da şirketin hisseleri Avustralya Borsası'nda işlem görmeye başlamıştır.

Avustralya'da hububat piyasaları serbest olarak işlemekte olup fiyatlara devlet müdahalesi söz konusu değildir.

Avustralya'da ürün bazlı destekleme olmayıp sadece hassas ürün olarak tanımlanan ürünlerde destekleme yapılmaktadır.

4.4 Kanada

Kanada'nın ortalama yıllık üretimi buğdayda 29 milyon ton, mısırdaki 13 milyon ton ve arpada 8 milyon tondur. Buğday ve arpada dünyada önde gelen ihracatçı ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca Kanada, dünyanın en büyük kanola üretici ülkesidir.

Kanada'da 1 Ağustos 2012 tarihine kadar buğday ve arpa üreticisi çiftçiler, ürünlerini Kanada Buğday Kurumu (CWB) aracılığıyla tek elden pazarlamak zorunda iken 1 Ağustos 2012'de yürürlüğe giren kanunla CWB'nin tekeli kaldırılmış; 5 yıl içinde özel bir şirkete dönüştürülme süreci başlamıştır.

Nisan 2015'te CWB'nin %50,1'i yaklaşık 200 milyon dolar bedelle uluslararası hububat şirketi Bunge ile Suudi Arabistan devletine ait SALIC şirketinin ortaklığından oluşan G3 şirketine satılmıştır.

Geri kalan hisseler çiftçilerin kontrolüne ayrılmış olup G3 şirketinin 7 yıl sonra bu hisseleri piyasa fiyatı üzerinden satın alma hakkı bulunmaktadır.

CWB ismi artık kullanılmamakta olup şirket G3 Canada Limited olarak faaliyet göstermektedir.

1 Ağustos 2012 tarihi öncesinde Kanada'da bulunan hububat şirketleri CWB ile yaptıkları sözleşme doğrultusunda silolarında CWB adına alım yapmakta ve liman terminallerini CWB adına işletmekteydi. Bu tarih sonrasında şirketler silolarında çiftçilerle direkt olarak istedikleri türde alım sözleşmeleri yapabilmekte ve kendileri adına limanlardan ihracat gerçekleştirebilmektedir.

CWB tekeli kaldırılrsa da Tarım Bakanlığına bağlı ve ülke hububatının kalitesinden sorumlu olan Kanada Hububat Komisyonunun iç piyasadaki dolaylı (lisans verdiği gözetim şirketleri yoluyla) ve ihracata verilecek ürünler üstündeki direkt denetimi devam etmektedir.

Kanada'da üretim miktarına dayalı bir sübvansiyon uygulaması yoktur. Destekler daha çok sınırlı süreli programlar bazında yapılmaktadır. Kanada'da tarımsal destekler hem Federal Hükümet tarafından hem de eyalet hükümetleri tarafından sağlanmakta olup destek miktarları ve desteklerdeki Federal Hükümet payları ile eyalet hükümeti payları eyaletten eyalete değişim göstermektedir. Çiftçilere afetler sonrasında da önemli destekler yapılmaktadır. Vergi geri ödemeleri ve vergi muafiyetleri diğer bir destekleme politikasını oluşturmaktadır.

4.5 Arjantin

Arjantin'de tarım sektöründe çok az miktarda doğrudan devlet desteği vardır. Genel olarak tarım piyasası rekabetçi konumdaki özel sektörün elinde bulunmaktadır.

1990'lı yıllara kadar devlet destekli tarım politikaları izleyen Arjantin, 1990 yılında serbest piyasa ekonomisine geçişle daha liberal politikalar izlemeye başlamıştır. Bu bağlamda hububat, et, şeker, tütün kurumu gibi devlet kurumları tasfiye edilmiştir.

Temel hububat ve işlenmiş yağlı tohum ürünleri üzerindeki ihracat vergileri kaldırılmıştır (İşlenmemiş yağlı tohum ihracatındaki %3,5 vergi oranı hariç).

Arjantin para birimi pesonun serbest kur sistemine geçişle değer kaybetmesinin ülkenin ihracatını desteklemesi beklenmektedir.

Hububat siloları özelleştirilmiştir.

Hububat Kurulu ve Et Kurulu gibi devlet kuruluşlarının tren yolları ve limanların özelleştirilmesi taşıma ve pazarlama maliyetleri gibi birçok üretici maliyetini düşürmüştü; tarımsal üretimin etkinliği artmıştır.

Arjantin ürüne bağlı doğrudan gelir desteği uygulamamakta olup üretimden bağımsız gelir desteği küçük işletmeler ile tütün üreticilerine verilmektedir. Bunun yanı sıra Arjantin Ulusal Bankası (BNA) tarım ve hayvancılık sektörüne özel, düşük faizli kredi desteği vermektedir.

Yurt içi piyasa kota ve fiyatları, Ticaret ve Ekonomi Müsteşarlığı tarafından belirlenmektedir.

Hububat sektöründe düzenleyici kuruluş İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimidir (UCESI). Hububat ihracatçıları, UCESI bünyesinde bulunan ve tarımsal ürünlerin yurt dışı satışındaki taahhütnamelerin kaydı olan ROE VERDE (Yeşil ROE) Sistemi'ne kayıt yaptırmaktadırlar. Bu kayıt sisteminde hububat ve türevlerinin tüm ihracat işlemleri kayıt altına alınmaktadır.

Arjantin, Güney Amerika Ortak Pazarı (MERCOSUR) üyesidir. Birlik içinde ortak gümrük tarifeleri belirlenmiştir.

Arjantin'in Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu (SENASA); ulusal gıda güvenliği ve gıda kalitesi kontrolleri aracılığı ile yurt içi tüketim ve dış ticarete konu hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerini sağlık, kalite ve hijyen açısından sertifikalandırıp kayıt altına almaktadır.

5. LİSANSLI DEPOCULUK

Bilindiği üzere Kuruluşumuz; 1993 yılından itibaren 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümleri kapsamında ürününü depoda tutmak isteyen üreticiye depo sağlamakta, bu doğrultuda ürününü değerlendirmesine yardımcı olmakta ve depoya konan ürün için düzenlediği makbuz senedi ile de ürünlerini satabilmesine imkân sağlamaktadır.

17.02.2005 tarihli ve 25730 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu'nun geçici 2. maddesinde ise "2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu kapsamında Umumi Mağazacılık yapmak üzere izin ve yetki alan kuruluşlardan bu Kanun kapsamındaki tarım ürünlerinin depolanması hizmetleriyle iştigal edenler, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç beş yıl içinde bu Kanun hükümlerine intibak etmedikleri takdirde bunlara verilen izin yeni bir karara gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır." hükmü yer almaktadır. Ancak TMO Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü üzerine umumi mağazacılık faaliyetlerini kesintisiz olarak devam ettirmektedir.

Ayrıca Kurulumuz ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ordu Valiliği İl Özel İdaresi, Umumi Mağazalar Türk AŞ ile Gümrük ve Turizm Ticaret İşletmeleri AŞ tarafından lisanslı depoculuk alanında faaliyet göstermek üzere kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ Ana Sözleşmesi; 26.02.2010 tarihli ve 7510 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanmıştır.

Kurulumuzun aynı sermaye, diğer ortakların ise nakdi sermaye ile katıldıkları Şirketin toplam sermayesi 51 milyon TL olup sermayesinin tamamı ödenmiştir. Ortakların sermaye payları ve tutarları ise şu şekildedir:

TMO	: 25.500.000.- TL (%48 aynı +% 2 nakdi)
TOBB	: 24.990.000.- TL (%49 nakdi)
UMAT AŞ	: 255.000.- TL (%0,5 nakdi)
Gümrük ve Turizm İşl. AŞ	: 255.000.- TL (%0,5 nakdi)

Şirket, 2017 yılında Ahiboz ve Polatlı Şube Müdürlüklerinde faaliyetlerine devam etmiştir.

2017 yılında Şirket tarafından emanet alımı yapılan hububat miktarları ile 31.12.2017 tarihi itibarıyla emanet stok durumları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

ŞUBE ADI	EMANET ALIM MİKTARI (Ton)	31.12.2017 EMANET STOK MİKTARI (Ton)
Polatlı	34.821,55	16.864,39
Ahiboz	22.982,96	22.737,94
GENEL TOPLAM	57.804,51	39.602,33

Şirketin bağımsız denetimden geçmiş, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun olarak düzenlenmiş finansal tablolarına göre 2017 yılı faaliyet dönemi 1.520.180.- TL kârla sonuçlanmıştır.

5.1. Lisanslı Depoculuk Kapsamındaki Ürünler

Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği 2005 yılında; Fındık Lisanslı Depo Yönetmeliği ise 2006 yılında yayımlanmıştır.

Ürün bazındaki yönetmelikler bilahare birleştirilerek tek bir yönetmelik şeklinde 12/04/2013 tarihli Resmî Gazete’de “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği” adı altında yayımlanmış, ürün bazında özellik arz eden teknik hususlar ise aşağıda belirtildiği şekilde ayrı tebliğler hâlinde düzenlenmiştir:

- Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği
- Fındık Lisanslı Depo Tebliği
- Pamuk Lisanslı Depo Tebliği
- Zeytin Lisanslı Depo Tebliği
- Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği
- Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği
- Antep Fıstığı Lisanslı Depo Tebliği
- Kuru Üzüm Lisanslı Depoculuk Tebliği

Bu Tebliğlerde yer alan ürünler dışında lisanslı depoculuk faaliyeti yapılamamaktadır.

5.2. Lisanslı Depoculuğun Muafiyet ve Avantajları

Vergi Düzenlemeleri

- Ürün senedi satışından doğan kazançlar, **31/12/2018** tarihine kadar “Gelir ve Kurumlar Vergisi”nden muaf. Aynı kanun kapsamında üreticilerden ürün senedi satışında “Zirai Stopaj (%2)” yapılmamaktadır.
- Ürünlerin lisanslı depolara ilk teslimi ve borsada alım-satım işlemleri “KDV”den muaf. Ancak el değiştiren ürünü lisanslı depodan çekenden %1 KDV alınmaktadır.
- Düzenlenen sözleşme ve değerli kâğıtlar “Damga Vergisi”nden muaf.

SGK Prim Kesintisi Muafiyeti

- SGK tarafından ürün senedi satış işlemlerinde 01/01/2019 tarihine kadar Bağ-Kur Prim Kesintisi (%2) yapılmayacaktır.

ELÜS'ün Mali Evrak Olarak Kullanılması

- 01/07/2015 tarihinde Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile bu tarihten itibaren 5300 sayılı Kanun kapsamında lisanslı depo işletmelerinde depolanan tarım ürünlerinin alım-satımında Elektronik Kayıt Kuruluşu tarafından oluşturulan ELÜS kullanılacak olup bunun yerine fatura, müstahsil makbuzu veya başka herhangi bir belge düzenleme zorunluluğu kaldırılmıştır.

Kira Destek Ödemesi

- 16/10/2014 tarihli ve 29147 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, 2014/6849 sayılı Tarımsal Ürünlerin 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Çerçevesinde Lisans Alarak Faaliyet Gösteren Depolarda Muhafaza Edilmesi Hâlinde Kira Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar doğrultusunda Bakanlığımız tarafından Karar'ın yayımından itibaren 5 yıl süreyle lisanslı depolara kira destek ödemesi yapılmaktadır.

→ Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik, pirinç, mercimek, nohut, fasulye, bezelye ve ayçiçeği **3 TL/Ton/Ay**,

→ Pamuk için **7 TL/Ton/Ay**,

→ Fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, Antep fıstığı, kuru üzüm ve kuru incir için ise aylık ton başına **10 TL**'yi geçmemek üzere **Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanacak kira ücretlerinin %50'si** oranında **kira desteği** verilmektedir.

- **20/01/2018 tarihli ve 30307 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, 2017/11093 sayılı Tarımsal ürünlerinin lisanslı depolarda depolanması halinde üretici ve üretici birliklerine mevcut uygulanacak kira desteklerine ilave 6 ayı geçmemek üzere;**

→ Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik, pirinç, mercimek, nohut, fasulye, bezelye ve ayçiçeği için **6 TL/Ton**,

→ Pamuk için **14 TL/Ton**,

→ Fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, Antep fıstığı, kuru üzüm, kuru incir için **20 TL/Ton**

→ Analizler için parti başına **25 TL/Parti**,

→ Depoya teslim edilen ürünler için ton başına **25 TL/Ton** nakliye destekleri verilecektir.

Yatırım Teşviki

- **15/06/2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı** ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar.

- **2017/10111 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Değişikliği;**

Lisanslı depoculuk yatırımları bölgesel desteklerden yararlandırılacak yatırım konuları arasına dâhil edilmiştir.

1-2-3-4-5'inci bölgelerde kurulacak tüm lisanslı depo işletmeleri 5'inci bölgede, 6'ncı bölgede kurulacak lisanslı depo işletmeleri kendi bölgesinde değerlendirilmektedir.

- **27/12/2016 tarihli ve 2016/9665 Bakanlar Kurulu Kararı ile** T.C. Ziraat Bankası AŞ ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar kapsamında lisanslı depoculuk yatırımları/soğuk hava deposu yatırımlarına **5 milyon TL** kredi imkânı sunulmuştur. Bu karar kapsamında kullanılan kredilerin faizlerinde **yatırım dönemlerinde %50, işletme dönemlerinde %25** indirim uygulanmaktadır.
  - **12.05.2017 tarihli ve 30064 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklikle;**
    - Kredi üst limiti 5 milyon TL’den 10 milyon TL’ye çıkarılmıştır.
    - %50 olan yatırım dönemi faiz indirim oranı %75’e,
    - %25 olan işletme dönemi faiz indirim oranı ise %50’ye çıkarılmıştır.
    - Üreticilere ELÜS karşılığında Ziraat Bankası ve TTK tarafından ürün senedi tutarının %75’ine kadar azami 9 ay vadeli %50 faiz indirimli kredi kullanılabilir.

5.3. Yetkilendirilmiş Borsalar

Ürün senedi alım-satımı konusunda **9 adet ticaret borsası** (*Polatlı, Ankara, Bandırma, Lüleburgaz, Çorum, Düzce, İzmir, Konya, Gaziantep*) yetkilendirilmiştir.

5.4. Yetkili Sınıflandırıcılar

Faaliyet izni alan **13 adet yetkili sınıflandırıcı** (*Polatlı, Ankara, Bandırma, Lüleburgaz, Çorum, İzmir, Konya, Gaziantep, Edirne, Adana Ticaret Borsaları; NANOLAB Laboratuvar Hizmetleri Limited Şirketi, Bastak, Giresun TB.*) bulunmaktadır.

5.5. Referans Yetkili Sınıflandırıcılar

Faaliyet izni alan **4 adet referans yetkili sınıflandırıcı** (*TMO, Türk Standartları Enstitüsü, Zeytincilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Ekonomi Bakanlığı Batı Anadolu Bölge Müdürlüğü, İzmir Laboratuvar Müdürlüğü*) bulunmaktadır.

5.6.Lisanslı Depoculuk ve TMO

5.6.1.Sistemin Tanımı

Lisanslı depoculuk; ürünlerin, sınıf ve kalitelerinin yetkili sınıflandırıcı olarak isimlendirilen laboratuvarlarca belirlendiği, modern altyapıya sahip lisanslı depolarda depolandığı ve bu ürünlerin ticareti ürünün mülkiyetini temsil eden elektronik ürün senetleri (ELÜS) vasıtasıyla; yetkilendirilen ticaret borsalarında yapıldığı sistemdir.

5.6.2. Sistemin Başlıca Faydaları

Lisanslı depoculuk sisteminin Ülkemizde gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte, tarım ürünleri ticaretindeki tüm aktörlere yönelik önemli faydalar sağlamaktadır.

Bu sistem ile; üreticiler ürünlerini depolayabilecekleri sağlıklı ve sigortalı depo imkanına kavuşacak ve ürünlerini fiyatların düşük olduğu hasat dönemlerinde ellerinden çıkarmak zorunda kalmayacaktır. Piyasada arz ve talep dengesi ile fiyat istikrarı sağlanacaktır.

Tarıma dayalı ticaret ve sanayi sektöründeki işletmeler; ihtiyaç duydukları ürünler için depo inşa etme maliyetinden kurtulacak, talep ettikleri miktar, tür ve kalitedeki ürünü kolaylıkla ve güvenilir bir şekilde sağlayabilecektir.

Ürün sahipleri ürün senetlerini teminat olarak göstererek uygun koşullarda kredi alma olanağına sahip olacaklardır.

Ürün sahipleri, ürünlerini yakın çevrelerindeki az sayıda tacire pazarlamak yerine ürün ihtisas borsası sayesinde tüm Türkiye'ye hatta uluslararası pazarlara ulaşma imkânına kavuşacak ve çok sayıda alıcı ve satıcının bulunduğu gelişmiş bir piyasaya ulaşacaktır.

5.6.3.Lisanslı Depoculuğun Gelişim Sürecinde TMO'nun Yeri

Ülkemizde lisanslı depoculuk; 17/02/2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yürürlüğe girmiştir.

TMO, tarım ürünlerinin depolanmasında gelişmiş ülkelerde uygulanan lisanslı depoculuk sisteminin gelişmesi amacıyla sektöre öncülük etmektedir.

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bu kanuna istinaden sektöre öncülük etmek amacıyla Türkiye'nin ilk lisanslı depoculuk şirketi olan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. 2010 yılında kurulmuştur. Şirket, 2011 yılında faaliyetine başlamış olup faaliyetlerini devam ettirmektedir.

5.6.4.Lisanslı Depoculuk ve TMO'nun Depo Yapım Hamlesi

Lisanslı depoculuk sisteminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kapasitesinin artırılması amacıyla TMO tarafından özel sektöre uzun süre (10 yıl) kiralama garantisi verilerek ihtiyaç bulunan noktalara lisanslı depo kriterlerine haiz modern depolar yaptırılmaktadır.

TMO, lisanslı depoların bulunduğu noktalarda ürün alımlarını lisanslı depolar üzerinden elektronik ürün senedi (ELÜS) olarak yapmakta olup üreticiler lisanslı depolara teslim ettikleri ürünlerini istediği zaman TMO'ya satabilmektedirler.

TMO, lisanslı depoculuk sisteminin ülke genelinde yaygınlaşması ile fiziki alım ve depolama işlerini lisanslı depolar üzerinden ELÜS olarak yapmayı hedeflemektedir.